

A KEGYELEM

HAT ELŐADÁS,
AMELY ELHANGZOTT A BALATONSZÁRSZÓI
BIBLIAI KONFERENCIÁN 1947-BEN

ÍRTA:
CSIA LAJOS

Új Berea Kiadó és Nyomda Kft.
Budapest, 2007.

A KEGYELEM

CSIA LAJOS ELŐADÁSSOROZATA

© CSIA LAJOS

MEGJELENÉS ÉVEI: 1947, 2007

ISBN: 978 963 06 2029 1

Kiadja az Új Berea Kiadó és Nyomda Kft.
1096 Budapest, Haller u. 76.
Telefon: 455-9080, fax: 455-9081
Felelős kiadó a kft. ügyvezető igazgatója
Készült az Új Berea Kft. nyomdájában
Felelős vezető: Sándor Gábor

CSIA LAJOS

A KEGYELEM

HAT ELŐADÁS, AMELY ELHANGZOTT
A BALATONSZÁRSZÓI
BIBLIAI KONFERENCIÁN 1947-BEN

ÚJ BEREA KIADÓ ÉS NYOMDA KFT.
2007
BUDAPEST

TARTALOM

Kegyelem Istenben	9
Kegyelem a törvényben	29
Kegyelem a testté vált Igében	55
Kegyelem az egyházban	66
Kegyelem a szorongatásban	96
Kegyelem az örökkévalóságban	114

ELŐSZÓ

„Ennek a könyvnek az anyaga nem íróasztal mellett született meg, hanem egy konferenciának a szent légkörében: Balatonszárszón az 1947. évi bibliai héten. A „szakemberek” hamar észre fogják venni, hogy nem hiányzik ebből a könyvből az „íróasztal” sem: a szerzőnek évtizedeken át folytatott alapos igetanulmányai láthatatlanul, de letagadhatatlanul bele vannak szerkesztve a munkába. A jó fundámentom nem fitogtatja magát, s mégis rajta dől el az épület sorsa. Ugyanígy e könyvnek „tudományos teológiai alapvetése” nem hangoskodik lépten-nyomon, de a „szakemberek” által könnyen észrevehető módon ott van minden tételnek a mélyén s biztos alapot ad a tanításoknak, és egységes egészbe öleli át azt a csodálatos témát, amit fejteget: a kegyelmet.

De az igazi jelentősége ennek a munkának mégsem a „teológiai alap”-ban van. Akik ott voltunk Balatonszárszón, emlékezünk reá: az volt a csodálatos, ahogyan Isten lángra lobbantotta az igazságokat, s

táplálékká, vigasztalássá, reménységgé, bátoritássá lettek számunkra, akik szomjas lélekkel állottunk oda Isten elé, s tanulni kész szívvel vettük körül a mi szeretett előadóinkat, e munka szerzőjét.

Az egész konferenciának egyetlen témája volt: a kegyelem. Nem „véletlenül” vagy ötletszerűen volt ez így. Néhányan, akik felelősséget éreztünk a szárszói bibliai hét iránt, a magunk lelki tapasztalatai alapján egyre világosabban megértettük azt, hogy végeredményben az egész „keresztyén élet” leegyszerűsíthető erre az egy szóra: „kegyelem”.

Minél jobban próbáltuk „élni” a keresztyén életet, annál tisztábban ragyogott fel előttünk, hogy bármilyen fontos is az a rész, amit mi „élünk”, de nem ez a döntő, hanem az, ami mögötte van: az Isten érthetetlen kegyelme, amellyel Ő lehetségessé teszi és elszenvedi a mi „keresztyén életünket”. Ezért gondoltunk arra, hogy ha egy egész hétre kiszakadhatunk a külső dolgainkból, s egészen az Ígére figyelhetünk, akkor egy valamire irányozzuk a teljes figyelmünket: a kegyelemre.

Megbízható orvosok véleménye szerint a Balaton partján levő erős, páradús levegő nem való azoknak, akiknek tüdeje meg van támadva. Nékik könnyen halálössé lehet az a pompás levegő, amit az egészséges emberek teli tüdővel szívnak be. Bátran elmondhatjuk, hogy ezek a Balatonszárszón elhangzott előadások sem valók azoknak, akiknek „gyenge a tüdejük”. Akik mindig csak a dohos tradíciók levegőjében élnek, akik csak az évszázados dogmatikai és egyéb ereklyékbe kapaszkodva mernek lélegzetet venni az Isten szabad világában, azoknak nagyon sokat fog ártani ez a könyv. Az ilyeneknek először gyakorolni kellene a mély lélegzést a Biblia tiszta,

szabad levegőjéből, s csak azután volna szabad hozzányúlni ehhez a könyvhöz. „Ahol az Úrnak Lelke, ott a szabadság”. Ebben a munkában annak a szabadságnak a levegője érzik, amely az Isten Igéjét minden emberi rendszernek fölébe helyezi, amely minden emberi köteléktől megszabadultan önként adja magát boldog rabszolgaságra a Megváltó Úr Krisztusnak, hogy azután az Ő Szent Lelkének segítségével töredett emberi szavakkal próbálja elmondani az elmondatlant: azt, hogy az Isten felfoghatatlanul kegyelmes Isten. Természetesen ez a könyv nem Szentírás. A szerző igényel a legkevésbé ilyen jelleget a munkájának. Ebből az következik, hogy ennek a könyvnek a kötelékével sem kell megkötöznie magát senkinek. Szabad így vallani a kegyelmes Istenről, és szabad másként is vallani, csak az a fő, hogy mindenki a kegyelmes Istenről valljon, és senki a maga okosodásaival meg ne rabolja Istennek azt a dicsőségét, amely az Ő kegyelmében tündöklük. Abban a reményben bocsátjuk most útjára ezt a munkát, hogy az Isten élő Lelke ugyanúgy lánggra tudja lobbantani a didergő lélek számára a betűkbe zárt üzenetet, mint ahogyan annak idején lánggra lobbantotta az élő szóval elmondott üzenetet.

Farkas József
református lelkész

KEGYELEM ISTENBEN

Régi vita folyik afelől, hogy a régi klasszikus nyelveket tanítsuk-e középiskoláinkban. Azt mondják, modern, hasznos ismeretekre van gyermekeinknek szükségük. Nem akarok ebbe a vitába beleszólni; hanem néhány szóval szeretnék rámutatni az egyik fő okra, mely a klasszikus nyelvek pártolóit lelkesíti. Mindaz, ami a régiek lelkéből kikerült, sokkal egyszerűbb, világosabb, kevésbé bonyolult, mint az, ami a modern lélekből származik. Amit az ember ma gondol, az a sok réginek összetevődéséből állt elő; sok gondolatpatak összefolyásából. A folyó nagyobb terheket tud elhordozni; de a patak vize tisztább, s mennél közelebb megyünk a forráshoz vissza, a léleknek annál tisztább vizére találunk. A megfáradt modern lélek vágyik a régi egyszerűre. Aki a márt meg akarja érteni, világítsa meg azt a múlttal! Ezért keressük a régi auktorokat.

Ha a keresztyénség szívét, lényegét, a kegyelmet akarjuk megismerni, az emberi történelem zavaros vizeiből vissza kell mennünk abba a régi időtlen időbe, amelyben még nem hangzott el a „kezdetben” szó; amikor nem volt még más, csak az Isten. A földi források és patakok vize is a tengerből ered, hogy ugyanoda folyják vissza. Az a kegyelem, mely a történelemben megvalósult, annak a kegyelemnek végtelen tengeréből eredt, amely a világ fundamentumának felvetése előtt Istenben lakott. Keresni fogjuk a kegyelmet a törvényben, a testté vált Igében, az egyházban, a szorongattatásokban s újra az örökkévalóságban; ahonnan kiindultunk, ahova meg fogunk érkezni, onnan indulunk is el; abból az örök kegyelemből, amely átlátszó üvegtergként a

szeretet tüzében égett akkor, amikor ebbe a tengerbe élőlény az istenségen kívül még alá nem szállott; első állomásunk: a kegyelem Istenben.

Sok gondolkodó próbálta az emberi gondolat kagylóhéjával kimerni ezt az óceánt, s meghatározni, mit tartalmazott az a teremtetlen világ, amelyből „kezdetben” a teremtett világ kiemelkedett. Origenész, az óvilág egyik leghatalmasabb szelleme úgy következtetett, hogy mivel az Isten tökéletességeihez tartozik a tevékenység, Istennek öröktől fogva kellett teremtenie, s így végtelen idők óta vannak világok, korszakok. Ám az istenség akkor sem tevéketlen, ha önmagában van. A mostani világ terve már élt az istenségben; annak minden teremtménye, minden változása eleve el volt rendelve: mindaz, ami volt, van és lesz, élt akkor is már, mikor még Istenen kívül semmi sem volt. Origenész is csak gyalgó ember módjára következtetett. Világ teremtve nem volt még, és Isten mégsem volt tevéketlen. Csodálatos világnak kell magában az istenségben bent lakoznia; tiszta, ragyogó, tökéletes befejezettségnek, úgyhogy az istenség önmagában hiányt nem érzett. Mégis maga az istenség vágott Magán hiányt azzal az eltökéléssel, hogy Maga mellé lényeket teremt, hogy azokra a Maga örömét, a Maga boldogságát ráönthesse, őket boldogíthassa. A szeretet hiányérzete volt ez. Isten szeretete szeretnivalót kívánt! Ez a másokra kiáradni akaró szeretet: a kegyelem.

A Biblia szerint csakugyan volt idő, mikor Isten egyedül volt; mert a Biblia különben nem állítaná ezt a határkövet a történelem elé: Kezdetben! Ez a „kezdetben” szó minket illet, nem az istenséget. Milyen volt a kegyelem akkor, amikor Isten még egyedül volt? Másként így kell ezt a kérdést felvetni: milyen volt Isten; vagy ami ezzel egyértelmű: milyen belülről az Isten?

Nem istenkísértés-e azonban az Istenbe behatolni akarni? Nem istenkáromlás-e, hogy az ember le akar ereszkedni abba a végtelen bányába, melynek neve: istenség, és felszínre akarja hozni annak rejtett belsejét? Nem úgy járunk-e majd, mint az ókori bölcs járt, ki a látható világból elvonva akarta felépíteni a láthatatlan világot, s amikor elérkezett a csúcshoz, a mindenek okához, akkor úgy állapította meg annak lényét, hogy a léten kívül semmi tulajdonsága nem lehet. A Biblia Istent nem ilyennek tartja. A Biblia Istenre végtelenül több, mint mindaz, ami van. A Biblia Istenében benne van minden teremtmény ösképe, minden jövőző korszak akarása, minden jó tulajdonság végtelen hatványa. Csodálatos világ az Isten világa! Elszédülünk, ha ki akarjuk számítani a jelenvaló világ méreteit: a legnagyobb gyorsaságot, a fény terjedésének sebességét kell ott milliméterre tenünk. Amikor elkezdjük számítani a jelent, a múltat kell segítségül hívnunk, mert amit mi száz fényév távolságában látunk, már régen nem az, aminek most látjuk. Bele kell szédülünk ebbe a számításba! De hátha a múltat, jelent és jövőt együtt akarnók látni?! Képzeltetetlen képzelet! És ez még mindig nem az istenség! Botor vállalkozás: csak leszállani is ebbe a bányába.

És mégis van egy rés, amelyen behatolhatunk Isten végtelenségébe: egy szentírási szó a jelenen ablakot nyit, hogy ellássunk a múltba, az elé a határkö elé, melynek neve „Kezdetben”. Ez a szentírási szó: a világ alapítása előtt megölt bárány. Ehhez a szentírási szóhoz egy másik szentírási szó csatlakozik: akiknek neve a világ alapítása előtt beiratott az Élet könyvébe (Jel. 13, 8; 17, 8). Azoknak neve, akiket Isten a világ alapítása előtt az élet könyvébe feljegyzett, ott élt

Isten lelkében, és Isten szerette őket. Úgy szerette őket, hogy már akkor elszánta, elrendelte, hogy éretük Fiát halálba fogja adni áldozatul. A világ teremtése előtt tehát a halál is ott volt már Isten gondolataiban. E halálgondolat ítélet volt; az ítéletet pedig a harag munkálja. Mielőtt a világ alapja felvetetett volna: Isten lelkében ott égett tehát a szeretet mellett a harag is. Ne higgyétek, hogy minden harag tisztátalan, csak az a harag tisztátalan, amelynek oka is tisztátalan. A tiszta harag szeretetből jó; a tiszta harag a szeretet féltékenysége; Isten menteni akarja azt, akit szeret, s haragja eléri azt, aki fenyegeti szeretteit. Isten előre tekintett a jövőbe, melyet előhívni szándékozott; ebben a jövőben előre szerette teremtményeit; eleve haragudott övéinek megrontásáért; szeretetből és haragból eleve össze volt szerkesztve az egész történelem. Ez az előre megszerkesztett történelem a predestináció.

A Biblia azért tanítja az eleve elrendelés isteni tétét, hogy nekünk alkalmunk legyen erre a sziklatalajra építeni életünket. Amikor az eleve elrendelést vizsgáljuk, megismerjük a teremtés előtti istenséget. Istent, és akit Isten elküldött, Jézus Krisztust megismerni: ez az örök élet (Ján. 17, 3), és ezt az örök életet adja nekünk Isten Szelleme, amikor az istenség mélységeit kutatni visszavisz bennünket abba a műhelybe, amelyben a történelem elkészült, mielőtt ember élt volna a földön (I. Kor. 2, 10-11). Amint Isten szeretete előre tekintett a megszülető emberi történelem felé, s haragja előre felgyulladt, mikor abban övéinek veszedelmét látva szeretete és haragja áldozatot keresett: áldozatul előlépett az istenség mélységéből az örök Ige, mint egy áldozati bárány, s ekkor Isten szándékában, akaratában és szellemsza-

vában megöletett a Bárány. Ezzel lett a teremtmények felé áradó isteni szeretet kegyelemmé. Így ismerni meg a kegyelemnek Istenben való megszületését: ez már maga az élet, ez az örök Élet! Nem istenkísértés tehát az istenség mélységeit kutatni, mert ígéletünk van rá, kincsek nélkül nem térünk ebből a bányából vissza. Csak nem szabad magunkat képzeletünkre, következtetéseinkre bízunk, hanem szüzi tisztasággal és józanul kell az ige vezérfonalát kezünkben tartanunk és várunk, míg Isten Szelleme fényt derít a sötétségben. Istenben a kegyelmet kutatni: annyi, mint Istent megtalálni.

Az elmondottak alapján azt kell mondanunk: a kegyelem alkalmazott szeretet. A kegyelem a régi magyar nyelvben kedvességet jelentett; a kegyes pedig kedveset. „Kegyes Jézus, én imádságomra hajtsad füled!” Érsekcsanádon az édesanya ma is ezt mondja szeretett gyermekének: kegyös fiam! A kegyelem tehát a szerető Isten kedve, a szeretet öröme. Minden alkalommal, amikor Isten kedvét lelheti abban, hogy szeret, megjelenik kegyelme. A kegyelem görög szava: kharisz, a khara-val rokon, mely örömet, kedvet jelent. Mikor Isten kegyelmes, mosolygó, nevető arccal fordul a világ felé, akkor arca ránk világosodik, ránk derül. Ilyenkor Isten örül, hogy szerethet. A Kegyes Jézus dicséretének szerzője ezért könyörög: „Ne nézz, Úram, méltatlan voltomra!” Attól fél, hogy Isten kegyelme helyett esetleg haragja fordul feléje. Kegyelem és harag tehát két ellenkező pólus. Isten, hogy az emberre kegyelmét árasztthassa ki, már az örökkévalóságban az ember helyére állította az ártatlan bárányt. Még a „kezdet” nem jött el; még a teremtés munkája meg nem indult: de Isten már a megölt Bárányra nézett, és erre a Bárányra tekintve

teremtette az embert, tudva róla, hogy vétkezni fog. És aztán az egész emberi történelmen át erre a világra alapítása előtt megölt Bárányra nézett az Isten. Minden későbbi tette ebből a tényből indult ki: a Bárány megöletett! Mialatt az asszony először vétkezett; mikor Kain ütése Ábelt érte; mialatt a megromlott emberiségből a gyenge ember elindult Istent keresni; mialatt a bűnösök közül egy Isten barátjává lett, s Vele járt; mikor elhatározta, hogy eltöri az embert a földről: a megölt Bárányra nézett. Ránézett, amikor Ábrahámot kihívta; mikor Mózeset Egyiptomba küldte, mikor Dávid vétkezett, s mikor Salamont a hiábavalóság mezején tévelyegni látta. Mialatt az engedetlen nép megölte a prófétákat; mialatt a templom bálványokkal telt meg; amíg az isteni harag dühöngött: Isten egy pillanatra nem felejtette el a világ alapítása előtt megölt Bárányt. S azért a harag közepette kiderült az ég, s a kegyelem napja váratlanul az emberre sütött. A kegyelem nem Jézus golgotai halálakor kezdett el működni, hanem öröktől fogva hatott; mióta „a Bárány a világ alapítása előtt megöletett”.

Hónapokkal ezelőtt egy magyar tudós azt mondta, hogy ő sem teleszkóppal, sem mikroszkóppal az Istent sehol nem találta: Isten nincs tehát! Ezt az eszelementséget persze nem ez a tudós találta ki; régen forog ez az eszelemség azok között, akik nagyon megörülnének annak, ha egyszer valaki tényleg bebizonyítaná, hogy Isten nincs. Hiszen akkor nem kellene Isten haragjától rettegniök! Vannak azonban olyan emberek is, akik Istent nem haragján át, hanem kegyelmén át látják, s ezek hálás, kegyes szívvel, örvendőve fogadják, ha Istent munkáiban és teremtményeiben felfedezhetik. Így örvendett Jézus is, amikor Isten keze nyomát a mező virágjában, a tetőn

fészkelő verébben és a mindennapos emberi élet minden mozzanatában megpillantotta, s ezekből a felfedezéseiből születtek példázatai. Pál meggyőződéssel idézi egy pogány görög költő mondását, hogy „Istenben élünk, mozgunk és vagyunk.” Ugyanez a Pál bűnül rója fel az embernek, hogy a teremtést látva, az nem indítja arra, hogy áldja Isten istenségét (Csel. 17, 18; Róm. 1, 19 skk). Ebben a világban együtt élnek vakok és látók. Vannak bibliakritikusok, akik a Szentírás minden szavát végig kutatják, de a Bibliában mást, mint uralkodni vágyó és könyveket hamisító papokat, csaló prófétákat, pogány mítoszokat és kétes erkölcsi értékű történeteket felfedezni alig tudnak: ezek saját lelküket látták rá a Bibliára. És vannak Istenben hívő tudósaink, napszámosok és egyszerű asszonyok mellett, akik a halál rémével szemben sziklaszilárd talajnak érezték talpuk alatt a Bibliát. A hívők Isten kedvességében gyönyörködnek; a hitetlenek fülében üres szónak hangzik a kegyelem. Aki göggel, hivalkodva, nagyképpen, tudományára büszkén vizsgálja Istent, az elől elzárkózik Isten. De aki összetört szívvel keresi Őt, és a szükségből kiált fel Hozzá, az meglátja Istent. Megtalálja őket szemének sugara; lassan kibomlik kegyelmének gazdagsága, s úgy látják Istent, mint a hűség, mint az irgalom, mint a kegyelem Istenét. Az ünnepektől magyarnak tehát igaza volt akkor, amikor azt monddta, hogy sem teleszkópon, sem mikroszkópon át nem látta meg az Istent. Istent nem lehet az emberek tudományán át meglátni; hanem csak saját tettein keresztül, saját kedvességén vagy haragján keresztül; de ha haragjában találkozunk Vele, akkor esetleg későn találunk Rá.

Vannak keresztyének, akikben a hitetlen tudósok miatt babonás félelem van mindenféle tudománytól. Még Istenről sem akarnak tanulni, hanem csak érzelmeiket megélni. De Isten nem a restek Istene. Kívánja, hogy érdemesítsük Őt is annyira, amennyire az asztalos vagy lakatos a mesterségét érdemesíti, mikor azt lelkiismeretesen megtanulja. Isten tanít minket, s a kegyelem nem ment föl a munka és fáradság alól.

E világ tudománya Isten szemében nem azért megvetendő, mert Isten az ember értelmét nem akarja használni, hanem azért, mert a hitetlen ember gonoszul használja értelmét. A hitetlenek tudományát mesterien jellemzi Pál Ef. 4, 14-ben. Mikor azokat, akik emberek bölcsességére támaszkodnak, habként hányt, széltől hajtott állhatatlanoknak nevezi, néhány szóval ezt az emberi bölcsességet írja le. E világ bölcsessége szerinte „en kübia” (kockajátékszerűen, vakon, taláalomra) fog munkájához, azaz nem az fontos neki, hogy az igazságot megtalálja, hanem az, hogy ügyességét fitogtassa, tudományosságának elismerést szerezzen. Ezért fejtegetéseit mesteri ügyességgel (en panourgia) és a divatos módszerekkel (pros methodian) szerkeszti meg. Pontosan ezeket az apostoltól megállapított vonásokat találjuk meg az úgynevezett bibliakritika mai tudományos fejtegetéseiben. Akármilyen előtalált ötletnek bátran nekivágnak, még ha nemsokára felvételüket a legtalálóbbról cáfolat semmisíti is meg; vaktában kimondanak állításokat, melyeket a régészeti kutatók halomra cáfolnak. Ők azonban macskaügyességgel azonnal talpra ugranak és már új tételt ragadnak meg, és azt is hasonló ügyességgel és tudományos rendszerességgel (en panourgia és pros methodian) dolgozzák ki, sokkal több súlyt fektetve a tudományos színre, mint a

ténybeli igazságra. Könnyelműségükben és lelkiismeretlenségükben nem törődnek a kárral, amelyet lelkészekben, és rajtuk keresztül az egyházak meggyőződéstelen vagy bizonytalan tagjaiban ejtenek; hiúságuknak, tudományos hírnevüknek feláldozzák az embereket és az igazságot. Jellemző, hogy „tudós” társaik tévedéseire ők maguk is szívesen mutatnak rá, s így tudományukban állandó és nagymérvű eltolódás tapasztalható: a bibliakritika folyton ingadozó és állandóan hullámzó „tudomány”. Természetes, hogy a világnak nem minden tudománya ilyen lelkiismeretlen és komolyság nélkül való; hogy a természet-, nyelv-, történelemtudományoknak maga az igazi bibliakutatás is sokat köszönhet, éppen úgy a régészeti kutatásoknak, melyek a Biblia igazolásához sok értékes adatot gyűjtöttek össze. Mégis a bibliakritikusokhoz hasonlóan felületes és elfogult keresztyének az istentelen bölcsélet hazugsága miatt minden tudományt istentelenségnek hajlandók tekinteni; és mélyebb keresztyénséget látnak abban, ha a Bibliát tanulás és tudás nélkül, érzelmi hatások felidézésével és élmények hajszolásával hirdetik. Ez az álláspont azonban nem mély keresztyénségről, hanem egyrészt inkább lustaságról, másrészt hitetlenségről tesz tanúságot az iránt az Isten iránt, aki megérdemelné, hogy igéjét legalább oly gonddal igyekezzünk megösmerni, mint ahogy bármely világi iparos saját mesterségét megtanulni igyekezik. Hamisan idézik ezek a tanulóra restek Pál szavait, hogy ők sem akarnak semmiről sem tudni a megfeszített Krisztuson kívül, mert Pál ugyanott írja azt is, hogy az arra érettek között ő is hirdet bölcsességet, csak nem evilág elvesző kitünőségeinek bölcsességét, hanem ama rejtett bölcsességét, melyet a Szellem tanít a szellemieknek (I.Kor.

2, 6 sk), melyet Isten éppen a világ együgyűinek és kiskorú embereinek tartott fenn (Mát. 11, 25). Ennek a titkos bölcsességnek oly hatalma van, hogy évezre-des válaszfalakat rombolt le ott, hol a gyűlölet és a pöffeszkedő gőg embert embertől elválasztott, s ezzel Isten szeretetét és kegyelmét az emberekhez hozta (Ef. 3). Mert éppen a megfeszített Krisztuson újra felépíteni azt, amit a világ bölcsei a saját értelmük homoktalajára építettek: ez a – kegyelem!

A kegyelemnek is megvan tehát a maga külön bölcselete, és ez, igaz, nem találomra, vaktában kap bele a dolgokba, de rendszerességének nagyszerűsége nem marad el semmiféle világi tudomány mögött, mélysége a legnagyobb odaadást kívánja kutatóitól. A kegyelem ajándékai közt Pál első helyre a bölcsesség, második helyre az ismeret ajándékát teszi (I.Kor. 12, 8.28; Ef. 4, 11). A Szentírás számtalan helye a legnagyobb súlyt helyezi értelmünk használatára, s Jézus tanítványait sokszor dorgálta értelmetlenségük miatt. Mikor tehát a kegyelem útjait nyomozzuk, akkor is elő kell vennünk értelmünket, s térden állva kérnünk az Istentől égi bölcsességet ez utak megtalálására és megértésére. Az isteni bölcsességnek is megvan a maga külön rendszere, amely megfelel annak a rendnek, amelyet a Teremtő az egész teremtésben elhelyezett. A lelkiismeretes világi tudományok és a bibliai bölcsesség egy úton járnak. Egészséges keresztyén élet csak ott fejlődhetik ki, ahol a keresztyének szent félelemmel közelednek Istenhez, és a kegyelem útjainak kutatásába lelkük minden képességének belevetésével elmerülnek. Mélyebb isteni bölcsesség alatt azonban némelyek feltűnően érdekes vagy fura-fangos bibliamagyarázatokat értenek, a Bibliában ki nem jelentett, sokszor egyenesen a pogány (gnosz-

tikus) eredetű meséknek a Bibliához toldását, melyek pusztá értelmi szemlélődést szereznek, de Krisztus testének egybeépülését nem munkálják. Az értelem mit sem ér engedelmesség nélkül, mint a hit is értéktelen tettek nélkül. Az értelemnek tehát azt kell kutatnia, hogy mit kell cselekednünk, hogy Isten akaratát véghez vigyük. A szellemi bölcsesség Isten akaratát, Isten útjait kutatja, hogy az ember rá tudjon állani ezekre az isteni lábnyomokra, s a szellemi bölcsesség felfedezi, hogy ezek az isteni lábnyomok a Bárány nyomdokaival azonosak. Az Élet csak az isteni bárány sebein át ömlik ebbe a világba, s a kegyelem fénye csak azok sebein át látszik, akik a Bárányt követik, lábukat az Ő nyomdokaiba igazítják. A Bárány az Isten legnagyobb bölcsessége, a világ szemében azonban oktalanság. A Bárány-bölcsesség azt tanítja, hogy egy gyöngé imádkozó ember szeretete többet tud elérni a teremtésben, mint gyűlölködő, felfegyverkezett tömegek; hogy az alázatos magasabbra tud hágni, mint a pöffeszkedő gőgös. Ez a szellemi bölcsesség hitben tapogatózik csak a Végtelenség és Örökkévalóság véges létünkbe benyúló partjain; kagylóhéjjal meregeti a kegyelem méztengerét. Isten bölcsességével tudjuk azonban, hogy egy kanálnyi a kegyelem méztengeréből éppen olyan édes, mint az egész óceán, úgyhogy egy kanálnyi kegyelemben megösmérjük az Istent. Ezért az isteni bölcsesség keresése nem hiábavaló!

Hogy a Bárány hogy öletett meg a történelemben Poncius Pilátus alatt, azt jól tudják az istentelen emberek is: az emberi árulás, közöny és vakbuzgalom a leggyalázatosabb és legkínosabb halálnemmel gyilkolta meg Őt. De hogyan öletett meg a Bárány a világ megalapítása előtt? Ha ennyit mondunk: Isten gondolatában, tervében – az isteni tett igazi jelentősé-

ge nem lesz világos elménk előtt. Kevésnek látunk csak ennyit, hisz nem minden gondolat és terv válik valóra. De ez csak az emberi gondolatokra érvényes így; nem érvényes Isten gondolataira. Istennél a gondolat, a szó egyenlő a tettel. Az Írás nem a világ megalapításától halálra szánt Báránnyól beszél, hanem a világ megalapítása előtt „megölt” Báránnyól. Itt tehát tettről, befejezett tényről van szó, melyen többé változtatni nem lehet. Megvalósítani nem annyit jelent, mint az anyagi világban megtörténtté tenni; hisz a szellemi világ valóbb világ, mint az anyag világa; mert a szellemi képezi a testinek, a láthatatlan a láthatónak alapját, biztosítékát, mert ami „látható”, a „láthatatlanból” állott elő (Zsid. 11, 3). A latin közmondás szerint az írás megmarad, de a szavak elröpülnek. Ha a kimondott szó röpke, elmúló, mennyivel mulandóbbnak tűnik fel előttünk a még ki sem mondott gondolat vagy terv! A latin közmondás azonban ezt a bölcsességet az emberek világában szedte össze. Más az Isten világa! Hogy a teremtésben bármi is megmaradjon, azt csak Isten hűsége és az isteni Szellem ereje viheti véghez. A teremtett világ a Teremtő akarátán nyugszik. Hogy a nap újra felkél, hogy eső újra megöntözi a száraz tájakat, azt Isten láthatatlan akarata és gondolata valósítja meg. Ha tehát az emberi gondolatok valóság nélkül valók, elmúlók is: Isten gondolatainak tények, melyeknek kösziklaszilárdságát semmi meg nem törheti. A Bárány megöletése tett volt már akkor, amikor a teremtés előtt isteni gondolatként megjelent: erre a tetre, erre a szellemi tényre egy világot lehetett ráépíteni. Isten, aki jól látta s előre tudta, hogy az ember vétkezni fog, a világot a kegyelemre, a Bárány áldozatára építette. Nekünk, embereknek, persze idegen az, hogy Istenben elröppenő gondolatok

nincsenek: de a valóság világának ehhez az acéllevegőjéhez hozzá kell szoknia annak, aki Istenben kutat, hogy Istenre építsen. Isten soha egy millimétert nem téved; azért Neki nem kell egy gondolatán sem változtatnia. S a gondolat mellett ott van Benne a megvalósító mindenható Erő, a Szellem; azért egy meg nem valósuló gondolat sem ébred Benne. Mikor tehát valami még csak gondolatként ül Istenben, máris biztosabb és valóságosabb, mint amilyenné azáltal lesz, hogy a látható világban megtörténik. Hinni annyit jelent, mint ebbe a láthatatlan, isteni „valóságvilágba” áthelyezkedni. A Bárány halála eszerint Isten gondolata által tett volt az Istenben, mielőtt még Isten a világot s benne embert teremtett volna. A kegyelem az istenségben világított, mielőtt ez a szó elhangzott volna: Legyen világosság! Micsoda isteni erő nyilatkozik meg ebben a szóban: „Öröktől fogva való szeretettel szerettek téged!” (Jer. 31, 3) Ez az örökkévalóságból feltörő szeretet erősebb, több, mint ami ebben a világban történik.

A földi történések tehát visszavezetnek bennünket a teremtés előtti örökkévalóságba, amelyben Isten élt csupán. Mindennek, ami most történik, ősgondolata, alapja Istenben keresendő. És minden, ami Istenből jó, a szeretetből jó. Tehát minden, ami történik, kegyelem, mert Nélküle semmi sem történik! Azért nem e világ hatalmasaival, eseményeivel állunk szemben, ha a történelem eseményei ránk zúdulnak, hanem az isteni kegyelemmel. Hogy ez az isteni kegyelem, mikor még Istenben nyugvó szeretet volt, mit határozott el felőlünk, az szabja meg jövőnket. Nem az, amit a világ hatalmasai elgondoltak! Az emberi gondolatok eltűnnek, de az isteni gondolatok súlyosabbak, mint a földön megtörtént tények. Aki ebből a világból az

isteni kegyelem világába értelmével és várakozásával áthelyezkedik, az a látszattól és káprázatból a valóságba megy át. Ez a predestináció gyakorlatban! Említettem már azt a görög filozófust, aki az örök világot ebből az elmúló világból elvonással próbálta kikövetkeztetni. Említettem, hogy mire az istenséghez jutott, benne már csak ürességet, tartalmatlan, tulajdonságnélküli létet talált. A predestináció ennek pontosan az ellenkezőjét tanítja. A predestináció világa gazdagabb, tartalmasabb, előbb és valóságosabb, mint a látható anyagi világ. A predestináció világában együtt él a terv és az erő; ott a valóságnak akadályai nincsenek. És még egy van a predestináció világában, amit itt az anyag és idő világában úgy kell a mélyről kibányászni: mindent beragyogó, mindenem rajta csillogó kegyelem. Ott mindennek ez a megokolása: Isten szeret! Nem igaz tehát az, hogy Isten pusztán szeszélyből, ok nélkül valakit is örök kárhozatra rendelt volna. És hogy hasonló szeszélyből, igazságtalanul rendelt volna bárkit is üdvösségre. Hanem az az igazság, hogy Isten egyeseket örök szeretetből dicsőségre rendelt, hogy a későbbi „tészta” „zsengéjeként” egy nagy feladatot végezzenek el, még mielőtt Isten az egész teremtést megdicsőíthetné. És az az igazság, hogy egyeseket okkal és joggal kárhozatra rendelt, addig az időig, amikor majd mindeneken könnyörülni fog (Róm. 11, 32). Akik pedig azontúl is örök kárhozat alatt maradnak, nem Isten szeszélyéből, hanem saját szabad akaratukból maradnak ott. Mert csak egyetlen egy bűn van, amelyre nincs bocsánat: ha valaki szabadon, teljes tudattal vétkezik. „Véletlenül” senki sem vész el. Hiába hivatkoznak Kálvinra, hogy Kálvin milyen szörnyetegpredestináció-tant tanított volna; mert Kálvin csak szembeállította az

isteni eleve elrendelés és az emberi felelősség kettős vonalát, és soha egyiket sem törölte el a másikért. Kálvin csak értetlenül állott az isteni mindenhatóság szabadságával szemben. De nem jutott eszébe az isteni kegyelem világába a szeszélyt és igazságtalanságot belevegyíteni. S ha ezt a modern teológusok megteszik, és szinte dicsekednek azzal a bátorsággal, hogy a kegyelem mindent elsöprő hatalma helyébe egy oktan, vak sorsot helyeznek, akkor bátorságuk csak vakmerő könnyelműség vagy pogány elvetemültség. Ahol a Szentírásban eleve elrendelésről van szó, ott mindenütt a földi történelem eseményeivel foglalkozik a kijelentés: Ézsau és Jákob földi vetélkedésével, a fáraó földi ellenállásával, a zsidó nép földi sorsával, azzal, hogy az isteni kegyelem elnyerésében a választottak megelőzik azokat, akik a második feltámadásra maradnak hátra, de nincs szó az emberek végső szétválásáról az utolsó ítéletben. És ha azok, akik kegyelemben vannak, nyugodtak lehetnek afelől, hogy senki ki nem ragadhatja őket az Úr kezéből, az Istentől való elhagyatottság keserű perceiben sincs senkinek oka attól félni, hogy Isten örökre elvetette. A predestináció a kegyelem elrendelése, nem az oktan szeszélyé. A predestináció visszavisz bennünket a teremtés elé, az Isten mélységeibe. És bámulva látjuk, hogy a harag már ott a Bárányt érte és nem a bűnöst, és hogy ott minden, minden csak kegyelem.

Tehát nemcsak Plátón fogalomvilágának nincs semmi köze a tények hatalmas, erős világához, mely a teremtés előtt a kegyelemben gazdag Istenben volt, hanem nincs köze az örök kegyelemhez annak az útszéli predestináció-tannak sem, mely ezt a mindent előre kiszámító és Magát csak irgalmától vezetető kegyelmes Istent nem látja a történelemben, hanem

felcseréli azt pogány vaksorssal és szeszéllyel. Ennek a kegyetlen és vak predesztinációtannak semmi keresnivalója sincs abban az örökkévalóságban, amelyből ebbe a világba csak édes folyik. Édes, mert még a harag is Isten kegyelméből ér bennünket, melyet Isten felőlünk eleve elhatározott, s az ítélet vihara után a tájék felüdül, s mi az újra támadó, a harag után megelevenedő életből megérezzük, hogy még az ítélet, még a harag is kegyelem. Ha tehát Isten egy embert ítéletre rendel, mint a fáraót, Nabukodonozort, vagy a megkeményedő zsidóságot, lehet, hogy az ítélet után a kegyelem újra megkeresi az elítélteket, mint ezt Izráel sorsa bizonyítja, kiről az apostol azt jövendőli, hogy a szelid olajfába újra visszaojtják. Örök kárhozatra való kijelölésről nem szól a Biblia. A teremtés előtti Istenben csak a kegyelem világát leljük: életre kijelölteket, előre megáldozott Bárányt. Kénköves, tüzes mocsárról ott még nincs szó!

Vannak olyan emberek, különösen nők, akik azzal a nagyszerű, de kétes értékű és nem boldogító tehetőséggel vannak felruházva, hogy belátnak a szellemi világ történéseibe, azokból megsejtik az elkövetkezendő eseményeket és az élők oldalán sokszor megjelenni látják a korai halált. Ezek az emberek meglátják, ami a szellemi világban már történőben van, de a látható világ történéseibe még nem került be. Ha még ilyen gyarló emberi lények lelke is magában foglalhatja a jövendőt, mennyivel inkább az örökkévaló Istennek Lelke, ez a mindent átfogó, végtelen és örök Tudat, amely semmit nem felejt! Csakugyan, még mielőtt a földön megjelent volna, minden ember ott volt már előbb az Isten tudatában, amikor Isten eleve meglátta őt. Ott élt az istenségben ennek az embernek minden perce, minden lépése és minden

gondolata. Az embernek nincs meg a képessége arra, hogy a gondolatait tettekre váltsa, ha Isten ehhez Szellemének erejét nem adja. Az embernek ez a függősége teszi érthetővé, hogy Isten az embereknek tetteit előre megszabta, „elkészítette”, hogy az emberek egykor azokban benne járjanak. Készen vannak már a történelemben a lábnyomok, amelyekbe lépteinket bele fogjuk illeszteni. De ez mégsem jelent szolgálást vagy börtönt nekünk, mert ezek a cselekedetek pontosan megfelelnek azoknak a hajlamoknak és akarásoknak, amelyeket az Isten öröktől fogva meglátott bennük. A bibliai eleveelrendelés-tanban az isteni akarat korlátlansága és a mi belső szabadságunk teljes marad. Ezt a gyarló ember nem érti ugyan meg, de a végtelen hatalmú Istenben ez természetes. És csak az ilyen eleve elrendelés nyugtathatja meg szívünket a történés borzalmas örvényei, a gonoszság vakmerő támadásai közepette; csak az a biztos tudat foghatja le félelmünket, hogy életünk minden kis részét, minden eseményét nemcsak „sejtette”, hanem tisztán is látta a kegyelem Istene. Gondolatként ott voltunk az Istenben, világosságban kialakulva, valóságként, mint Istenből felfakadó, szerető tervek. És Isten mindent úgy elrendezett előre, hogy azoknak, akik Őt szeretik, minden, ami történni fog, javukra dolgozzék. Ez a predesztináció vigasztalása! Az Isten nem kegyetlen sakkjátékos, aki könyörtelenül áldozza fel egyik figuráját s tartja meg a másikat; Isten sakktáblájáról Isten akaratából egy figura sem fog elveszni. S egykor a sötétségben ülő és szabadítást nem ismerő nemzeteket ott fogjuk látni a kiválasztott Jeruzsálem körül az Új földön, s az Élet gyógyító ereje rájuk ömlik majd. A teremtés előtti Istenben nem matematikai és fizikai képletek, nem élettani táblázatok voltak

csupán, hanem mindeneket kormányzó és mindeneket elárasztó szeretet is. A teremtő, alkotó szeretet neve pedig: kegyelem. A látható világ nem homályos sejtelemvilágból alakult ki, hanem csodálatosan tiszta, apró részletekig elképzelt gondolatvilágból lett és alakul még mindig. S akkor, amikor ez a világ még csak isteni gondolat volt, nem volt bizonytalanabb és nem volt kevésbé valóságos, mint ma. Bizonyosságát Isten hűsége adta meg; a hűség pedig a kegyelemnek egyik megnyilatkozása. Mikor tehát aggódva élünk emberek között, akik fegyvert és szuronyt emelnek reánk; kiket sokszor gonosz, embertelen akarat vezet; kikben nincs irgalom és kegyelem; amikor összeomlani látunk egy múltat, amelyből jöttünk; egy házat, amelyhez életünk kötve volt; amikor mindentől megfosztatunk, ami ebben a világban nekünk kedves volt; akkor gondoljuk meg, hogy nem ehhez az elmúló világhoz tartozunk, hanem a mi hazánk ott van, abban a kegyelemvilágban, amelyben a világ teremtése előtt a Bárány megöletett és amelyben a mi picinyke életünk tudata mellett az isteni világosságnak és kegyelemnek végtelen öröme lakozott. Ezt a világot nem veheti el tőlünk ember! És azokból a nyomokból, amelyekbe Isten öröktől fogva elhelyezte lábunkat, nem űzhet ki bennünket a szurony. A kegyelem Istenben van, és azért a kegyelem az egyetlen valóságos világ. Ez a predesztináció világossága!

A kegyelem a legmegszokottabb szavak egyike. Ha halljuk, azt gondoljuk: értjük. Pedig csak azok közé a színtelenné és tartalmatlanná vált szavak közé tartozik, amelyek tovasuhannak fülünk mellett anélkül, hogy beleragadnának. Azért is van ez így, mert a kegyelem régi értelme a mindennapi életben már

nem használatos, hanem pusztán teológiai fogalomává vált. Éppoly idegenül hangzik nekünk, mint a katolikusok kegyelme, a malaszt. De tegyük a kegyelem szó helyébe a mai „kedvességet”, akkor azonnal megszínesedik a fogalom. Némelyek megbotránkosznak ugyan, amikor a régi veretű szó helyébe ez a mindennapos szó kerül, és profanizálásnak érzik a helyettesítést; de ha meggondoljuk, hogy itt nem olyan emberi kedveskedésről van szó, melyet megmérgezett a világ hazug levegője, hanem isteni kedvességről, isteni örömről, mely fénytengerként ömlik rá erre a szomorú világra, akkor nem lesz többé bántó a „kedvesség” szó. Használatban meghagyhatjuk a régi kegyelem szót, csak mosolygó kedvességet értsünk alatta, s úgy tekintsünk a kegyelem Istenére, mint aki kedvvel, örömmel néz reánk. Így értelmezve a „kegyelem” szót, át fogunk menni egy mosolygó világba, hova nem kísér el a szurony, bombázó repülő és osztálygyűlölet. Szurony, bomba és gyűlölet: elmúló káprázatok; de a kegyelem örök. Csak kevés idő, s a felhő elhúzódik, és újra ragyogni fog e világ fölött Isten örömének napja.

Amikor a Biblia azt mondja egy emberről, hogy „kegyelmet talált Isten szemében”, akkor ez annyit jelent, hogy az az ember a villámló és mennydörgő felhőn meglátta a szívárványt. Ha pedig azt mondják nemzetünkről, hogy rajtunk Isten ítélete és haragja van, és számunkra nincs többé kegyelem: akkor a kegyelmet megtagadó embertől átfordíthatjuk tekintetünket Istenre, akiben a haragos felhő mögött ott van a kegyelem kék ege. Jó tehát a kegyelmet a világtól elvonatkoztatva, egyedül Istenben szemlélni! Micsoda világ az, amelyben az a két hatalmas tulajdonság együtt lakik, és egyik sem semmisíti meg a

másikat; a kegyelem mellett ott van az övéit védő harag, de a harag egyedül a kegyelmet szolgálja. Micsoda Isten az, akiből megszülethetett egy világ, amelyről előre látta, hogy a bűn martaléka és a harag tárgya lesz, és aki mégis meg merte teremteni ezt a világot, mert a kegyelemre alapozta! Ebben az Istenben volt ott az ítélet éles kardja, mely nemcsak embert választ el embertől, hanem gondolatot is gondolatától, és nemcsak embersorsokat tesz véresekké, hanem Isten szívéét döfi által, mert a világ alapítása előtt megöletett a Bárány. Azért, amikor az ítéletnek ez a kardja bennünket ér, s e világban és bennünk elválasztja a jót a gonosztól; amikor fújnak a szelek és megindul az ár; amikor paráznaságot, gyűlöletet, rablást ítélet ér és a bűnös világ megrázkódik ez ítélet alatt; amikor a megítélt világgal együtt mi is reszketünk: jusson eszünkbe, hogy ez az ítélet először, mielőtt még a „kezdet” elkezdődött volna, Isten Lelkén ment keresztül, és megölte az Egyszülött Fiút! A kegyelem haragszik, és a harag kegyelem. Minden, ami fáj és gyötör, Istennek fáj előbb: ez a kegyelem! Minden sóhaj, ami e világon elhangzik, a világ alapítása előtt belehangzott Isten fülébe. Minden jajszó, minden sírás hangzott már az Örökkévalóságban. Minden kegyetlenség fáj az Istennek akkor, amikor még csak kegyelem volt. Ez a predesztináció! És ezt a predesztinációt úgy fejezi ki a Biblia: a Bárány a világ alapítása előtt megöletett. Vajon mi lakott az Istenben, amikor még a világ alapítása előtt egyedül volt? Most már tudjuk: kegyelem! Amikor az isteni kegyelem édességét érezzük, egyszerre felemelkedik előttünk egy megfoghatatlan, végtelen táj, amelyben minden világos, minden örül, minden boldogító, amely színültig kegyelem. Ha ezt a világot látjuk a

mögött a világ mögött, amely bennünket gyötör, akkor azt mondjuk: Minden kegyelem! Minden, ami velünk történik, Isten szerető szíve mélyéből született. Ezt mondja nekünk „a kegyelem, amely Istenben van”.

KEGYELEM A TÖRVÉNYBEN

Nagyobb ellentétet, mint kegyelem és törvény, elképzelni alig lehet. Két ellentétes út, melyen az ember üdvösségét keresi. A törvény utasítása így hangzik: Tedd meg a törvényt és élsz! A kegyelem örömhíre ez: Fogadd el az életet és megteszed a törvényt! A két út tehát egymásnak pontosan a fordítottja. A törvény az embert a saját lábára állítja; aki a törvény útján jár, mindent a maga erején kénytelen tenni. Erőlködés, izzadtság, verejték: ez a törvény útja; az út vége: kudarc. A kegyelem útja ennek ellenkezője: minden emberi erőfeszítésnek teljes hiánya, könnyűség, gondtalanság, öröm. Amíg a törvény az embert a maga lábára állítja, az evangélium megtanítja Istenre támaszkodni.

A törvény módszere az önvizsgálat; a kegyelem módszere az Isten-vizsgálat. A törvény tanítói azt követelik, hogy bűneink jegyzékét vigyük hozzájuk; ők majd minden bűnünket megvizsgálják, és büntetést szabnak ki ránk, hogy a bűn terhétől szabaduljunk. A kegyelem tanúi arra tanítanak, hogy ne magunkkal foglalkozzunk, hanem a Megváltó szeretetével és hatalmával; ne magunkat, hanem Istent nézzük! Nézzük úgy, ahogy Zinzendorf állott meg a töviskoronás Jézus-arc előtt: szívébe markolt az Úr szenvedése és megmutatta neki a bűnbocsátó Istent. A kegyelem látása meggyógyítja az ember

szívét; az önvizsgálat ellenben nem sokat ér. Mikor magunkat a magunk mértékével mérjük, nem ejthetünk elfogulatlan ítéletet. Az pedig önámítás, hogy bárki is nem a maga mértékével mérhetné magát, hanem a tizparancsolatnak vagy más isteni törvénynek tükrében nézi vétkeit, mert egy perben az ítélet nem annyira a törvénytől függ, mint a bírótól; márpedig, ha magunkat ítéljük, minden mentséget kitalálunk, hogy az ítélet éles kardját kikerüljük. Másként vagyunk a kegyelemmel! Amikor Isten szeretetének meg nem érdemelt melege ránk ömlik; amikor dacos, álutakon járó, csalfa szívünk megtudja, hogy Isten megbocsátott: megszegyenülünk, előnt az önvád forró hulláma, s a bűnbánat és hála könnyei összefolynak, amikor beösmérjük, hogy erre a kegyelemre méltatlanok vagyunk. A törvényben Isten elrejtőzik; a frigyháza rejti; a szentek szentjének sötétje takarja: a kegyelemben Isten megmutatja magát; Jézus, kinek teste az élő frigyháza volt, azt mondotta a tanítványnak: „Aki engemet lát, látja az Atyát!” A kegyelem jobban megtanít itélni, mint a törvény. A kegyelem fényében nem vizsgáljuk egyenkint tetteinket; nem tartunk vád- és védőbeszédet, hanem mint mikor hirtelen villám deríti fel az éjszakát, mi is egy pillanatban meglátjuk önmagunkat, s egész magunkról meghozzuk az ítéletet. A törvény és kegyelem tehát módszerükben is ellentétes utakon járnak.

A törvény útján járó ember előbb-utóbb belefárad abba az erőlködésbe, hogy a törvényt megtegye. Konfirmációm alkalmával azt a botor fogadalmat tettem, hogy többet nem vétkezem. Hogy szeretett hitoktató lelkészemnek volt-e akkor fogalma a kegyelemről, nem tudom; de nekem nem volt.

Fogadalmam után két vagy három napig bizonyos magaslaton jártam abban a vélekedésben, hogy nem vétkezem. A harmadik vagy negyedik napon megharagudtam testvéremre, és felé hajítottam egy ollót. Egyszerre alázuhanam, és többé nem próbálkoztam a törvény megtartásával; életem a régi mederben folyt tovább. Emberi erőnk elégtelen arra, hogy Isten parancsát megtegyük, és azért bele kell fáradnunk törekedésünkbe.

Az elfáradó ember különböző eredményekhez juthat. A leggyakoribb eset az, amely velem történt: közönyösekké leszünk. Megyünk arra, amerre sodor a megszokás, hajt a korszellem, amely evilágnak szelleme. Nem leszünk forradalmárok, még kevésbé reformátorok, hanem csak az emberi társadalom igénytelen tagjai; a törvény csak szárnyunkat vágja le, repülni nem tanít meg soha. Vannak, akik képmutatókká lesznek, s ebből valami mindnyájunk életébe becsúszik. Hogy a belső elégedetlenséget elrejszük és a külső tekintélyt megtartsuk: vagy olyanoknak mutatjuk magunkat, mint akik Isten parancsolatait megtartják, s ezzel olykor magunkat is ámitjuk, vagy az Isten törvényét emberi parancsolatokkal cseréljük fel, melyeket a gőg és érdek megtenni segítenek. Ezt a korbánerkölcsöt Jézus ismertette egyszer: eszerint az, aki áldozatot vitt a papnak, ezáltal fel volt oldva az alól, hogy szüleit a törvénytől előírt módon tisztelje; így az emberi parancs félretolta az istenit. Korbán magyarul áldozati ajándékot jelent; a korbánból a papnak haszna volt. Mindig újra ismétlődő jelenség a történelemben, hogy az emberi parancsolatokért az emberek lassankint félrerakják az isteni parancsolatokat. Még a pietizmus korában is találkoztunk ezzel a jelenséggel: a színház, dohányzás, tánc tilalma mel-

lett felejtik a „hívők”, hogy a hűtlenség, megszólás, kegyetlenség és önhietség amazoknál gonoszabb bűnök. Az ilyen emberi parancsolatokat olyan vezetők találják ki, akik Isten dicsőítése helyett maguknak kívánják a hódolatot. Ezek az elsőségre törekvő Diotrefészek e parancsok által Isten helyett magukra irányítják az emberek figyelmét; az emberek, tőlük függvén, nekik engedelmeskednek, s így kihasználhatják őket. A korbán-gondolatkörbe tartozik az az irányzat is, mely Krisztus helyébe az „egyházat” teszi: eltűri Isten parancsainak áthágását, de szigorúan bünteti az egyház elleni hűtlenséget. Mikor így a gyülekezetben Isten helyét emberek foglalják el, a gyülekezet megbetegszik; benne elégedetlenség, lázongás vagy szolgai meghunyászkodás, árulkodás, egymással szemben rendörkődő ellenőrzés ütik fel fejüket, és sokszor „mélyebb” vagy „határozott” keresztyénség külső leple alatt csak hiúság, gőg, versengés, magukban való gyönyörködés húzzák meg magukat. Másokat a törvény megtartásának kudarca még nagyobb erőlködésbe hajt; az evangéliumot nem ismerő pogányok módjára a testben látják a bűn létrehozóját, és annak gyöttrésében, megsemmisítésében, félretételében a szabadulás útját. Így keletkezett a keresztyénségben a remeteség, majd a szerzetesség pogányos intézménye. Ezek az intézmények nem voltak mindenestől rosszak: amennyiben becsületes és őszinte lelkek kerültek beléjük, kik meddő önszemlélet és önkínzás helyett közhasznú tevékenységnek szentelték magukat, sok áldást terjesztettek maguk körül. Isten jelenléte az ilyen egészségtelen életmódot is megszentelheti, megáldhatja, s gyümölcsözővé teheti. De csak a kegyelem! Mert maga a sivatag vagy a kolostorlevegő csak újfaj-

ta kísértést és újabb elesést hoz. A sivatagban vagy a kolostorban azonban sokan megtalálták a kegyelem Istenét. Isten szeretete tette boldoggá a szegénységben Assisi Ferencet, a bűnbocsátó kegyelmet vitte Sziénai Katalin a vérpadon meghaló gonosztevőknek, a misztikusok a reformáció előfutáiraivá lettek, és Luther a zárdában ösmerte meg a Bibliát. A töviskoronás Megváltóval és annak kegyelmével tehát a kolostorban is lehetett találkozni, de ott is csak azok találták meg, akik önmaguktól megüresedvén, szomjasan, éhesen keresték Isten ingyen ajándékát.

Az öntelt, magában bízó ember természete azonban nem a kegyelmet kívánja, hanem a törvényt. Mi protestánsok, bizonyos fensőbbiséggel és sajnálkozással szoktunk a szerzetesség katolikus intézményére alátekinteni, s meg vagyunk elégedve, hogy nálunk a kegyelem szabadsága lengi be az egyházat. Ez azonban csak elméletben van így. Így volt a reformátorok igehirdetésében, de nem így van a mai protestáns egyházakban. A protestantizmus titkos ereibe ezerféle módon hatolt be a zsidó és római törvényeskedés kovása. De míg a középkori egyházban a szünnergizmus (Istent kiegészítő emberi munkálkodás) meghagyta a templomban az istenség jelenlétének titokzatos sejtését, és a római hívő ma is istenfélelemmel lép templomába, nálunk éppen az Isten jelenlétének tudata s az istenfélelem vészett ki templomból, vallásóráról és az egyházi érintkezésből. Elveszítettük a vallásos érzelem melegét, mert elveszítettük Isten közelségét. Az a szokás, hogy lelkészeink másoktól készített prédikációkat tanulnak meg és mondanak el, elvette a közvetlen bizonyágtétel elevenségét, de azt is feleslegessé tette, hogy lelkészeink higgynenek és saját életükben tapasztalják Isten

kegyelmét, mert prédikációt betanulni hitetlen is tud; értelmetlenné tette a teológiai oktatást, mert idegen szónoklatok betanulásához nem kell négy évig főiskolán tanulni. Úrvacsorai és keresztlő szertartásainkat a résztvevők közönyössége hidegítette el, és az a papi igyekezet, hogy e szertartásokat azokra is ráerőszakolják, akik azokat még csak nem is értik, hanem megszokásból utánozzák. Hittanóráinkat sem tudjuk az élmény erejével felmelegíteni, mert a bibliai történetek felvizezése, az egyháztörténetnek a világi történetíráshoz való igazítása és a káték értelmetlensége vagy üres közhelyei a haszontalanság érzetét keltik növendékeinkben. A bibliakritika áruháza megingatta papjainknak és azok hallgatóinak lelkében a Biblia tekintélyét. Az egyházfegyelem hiánya elveszi a lelkészek őszinteségében való hitet. Ezek miatt sok református ember több evangéliumot érez a római egyházban, mint saját egyházában. Az úgynevezett „egyháziasság” felől igen hamis képzetek terjedtek el. Általában egyházhűségnek szokták tekinteni, de ehhez semmi köze, mert az egyház csak Jézus Krisztussal együtt egyház, s így a Jézushoz való hűség magában foglalja az egyházhoz való hűséget is. Ha valaki Jézus nélkül az egyházhoz való hűséget kezdi hangsúlyozni, az nem egyenes úton jár, s mást akar, mint egyházhűséget. Egyháziasság alatt egy veszedelmes tévelygést szoktunk érteni: azt a követelést, mely az igazság, a Biblia és Isten országa feláldozását kívánja földi szervezeti kérdések, egyházi politika, személyi érdekek kedvéért. Az ilyen egyháziasság az evangéliumot a törvénnyel helyettesíti, mert Jézus evangéliuma az ilyen érdekkeresztyénségnek a halála. Az ilyen törvényeskedő egyházi életben nem nagyon szoktak Jézusról, Isten jelenlétéről, túlvilág-

ról, az Úr eljövételéről beszélni, hanem egyes dogmákat fejtegetnek, erkölcsprédikációkat tartanak, s a szent Szellem tüzeit szónoki hatással, álpátosszal pótolják. Amikor a kegyelem keresztlőtör az egyháziasságon, egyszerre a Jézushoz való hűség válik fontossá, s földi érdekek, mint elhalt bőrdarabok az élő testről, lehámlanak az egyházi életéről. És az emberek akkor kezdenek el nem magukért, hanem az egyházért dolgozni.

Az egyházi élet tévedései részben átterjedtek az ébredési mozgalomra, részben új betegségek támadtak a mozgalomban, melyeket azonban szintén a törvényeskedés különböző fajtái jellemeznek, s melyeket mindig a kegyelem gyógyít meg. Már láttuk, hogy pietisztikus körök sokszor bizonyos szerzetesmorált hirdetnek, s híveik körében kolostori életet valósítanak meg. Kolostori élet alatt nem istenes szentséget, hanem emberi rendelkezéseket értek, melyek a kegyelem evangéliumát elhomályosítják. Pietista körökben sokszor jelenik meg az Uzza-kéz, mely Isten dolgaiba az emberi mesterkedést belerakja. Az ébredési mozgalom gyárüzemmé változik: annyira érezzük az emberi erőlködést, mintha gépek dübörögnének, s nem Isten természetében volnánk, hol minden él és virul, de a növekedésnek hangját hallani nem lehet. Még bántóbbá válik a dolog, mikor az evangélium ügye hatalmi kérdéssé változik, s vagy pietista vezérek öltenek fel paróchusi igényeket, vagy az egyházak lelkészei élő hit nélkül hatalmukba kerítik a mozgalmakat, s megölik őket. A kegyelem ilyenkor kiszorul, s helyét emberi szabályok, szervezkedés foglalja el, melyek száraz sivataggá teszik az előbb még viruló oázisokat, az élő víznek forrását tömvén el azokban.

A szellemi kiszáradásnak sok szomorú jelét találjuk ott, ahol a kegyelem hirdetését egyháziaskodó szervezkedés és törvényhirdetés foglalja el. Egyik leggyakoribb jelenség a képtelenség arra, hogy Isten bűnbocsátó, ingyen kegyelméhez meneküljünk. Komoly keresztyének is, ha elesnek, kishitűn félrevonulnak, feledni szeretnének, porréteggel fedni be bűneiket, mintha nem volna Golgota, ahol bűnbocsánat várja az őszintéket ingyen! Hiányzik magyar evangéliumi mozgalmainkból a kegyelem felé való bátor előretörés. Mintha nekünk kellene a munkát elvégeznünk, és nem volna köztünk a kegyelem hatalmas Istene! A kegyelemben való bizakodás torzképe is feltűnik ott, ahol az istenfélelem szentsége hiányzik: hívő imádság helyett bizalmaskodó, fölényes, hányaveti hangot hallunk. Vannak, akik a kegyelemből is törvényt csinálnak, és Isten kegyelmének elfogadásából maguknak érdemet faragnak! Sokan az ostobaságot teszik meg kegyességnek, s valami magasztos keresztyénséget látnak az olyan esztelen szabályok mögött, mint ez: „ne nézzük azt, hogy ki prédikál, mert az a fontos, hogy az istentiszteleteket látogassuk”. Az ilyen szabályokat gyártó protestánsok elfelejtették, hogy az istentisztelet az élő igéért, a tanításért van, mert az ige az élet útja, s nem az istentisztelet; a templomlátogatás magában csak érdemszerző külső cselekedet, melynek Isten előtt az ige megértése nélkül semmi becse nincs. A kegyelem a fontos, nem a kultusz! Az istentiszteletről, különösen az úrvacsoráról azonban azt tanítják egy idő óta, hogy abban a gyülekezet együtt éli meg Isten bűnbocsátó kegyelmét; de ez a felfogás hamis, mert éppen a bűnbocsánatot mindenkinek magának kell megtalálnia, s ebben senki a

másik hitére nem támaszkodhatik. Egyáltalában hamis Isten szolgálatát (Gottesdienst) bizonyos szer-tartások közös átélésével cserélni fel. Így válik az ige hallgatása is „korbánná”: a prédikációhallgatás tette fölment e törvényeskedő felfogás szerint az alól, hogy mindenki csendes kamrájában forró könnyek között külön-külön küzdje ki a kegyelem ajtaján való bebo-csátatást. Mert bűnei alól a felmentést mindenkinek magának kell meglelnie. A prédikáció is csak előkészítés a keresztyén életre, s a prédikáció meghallgatása nem maga a keresztyén élet. A keresztyén igazságoknak a közös istentiszteleten való átélése csupán hangulat marad, ha a templomon kívül tett nem követi, s az ily hangulat öncsalás. Az igehallgatásnak, éneklésnek, imádkozásnak törvénné tevése képmutatásra vezet. Az egyformán ismétlődő kegyes szavak meguntá válnak, s egy idő múlva a hangulati átélés is elmarad; az istentisztelet látogatása száraz kötelességteljesítéssé, unalmas ási-tozássá, vagy tisztátalan szemlélődések alkalmává változik. Jakab szerint a tiszta, mocsoktalan isten-tisztelet ebben áll: árvákat, özvegyeket látogatni, magunkat folttalanul őrizni meg a világtól. Nem így gondolkodnak azok, akik az istentiszteletből korbánt csinálnak. Az ilyenek büszkén tekintenek magukra, hogy azt az „áldozatot”, hogy a nyilvános isten-tiszteleteket kötelességből látogatják, Istennek meghozzák! Az ilyenek elől a kegyelem ingyen-valóságát, az isteni áldás édességét elfedi a törvény „kell”-je. Ugyanígy cserélődött ki a protestantizmus-ban a hit fogalma. A hit a reformáció anyja; nélküle nincs keresztyén élet. S a hazugság atyja éppen a fun-damentumot lopta ki a protestantizmus alól, mikor a hit fogalmát is meghamisította. A bibliai hit minden

emberi erőt megtagadó, bízón Istenre tapadó hátrálás az ember részéről; Istennek egyedülmaradása a küzdőtéren. E helyett az embert megüresítő egyszerű hit helyett a későbbi protestáns teológia „hit”-nek az ember lelki felemelkedését, önmaga fölé tornázását kezdte nevezni, azt a tehetséget, mely a vallásos ismeretet, érzelmet és cselekvést felidézi. Ezzel a bűvészfogással, ilyen nem létező emberi tehetség kitalálásával akarták az isteni kijelentést fölöslegessé tenni. Ez álhit szárnyain soha Istenhez nem emelkedhetünk. A bibliai hit: gyöngeség, mely Istent egyedül hagyja az ember üdvösségéért tevékenykedni; a modern teológia hite: képzelt erő, mellyel az ember öntudatosan jelenik meg Isten trónusa előtt, s magának hitéért elismerést kér. A bibliai hit koldussokként Isten kegyelméhez űz, mert lábunk alól minden földi támaszt kiránt; a modern teológia álhite, melyet mi erőltetünk ki magunkból, saját erőlködése talajára állítja az embert; tehát a törvény talajára viszi át. Mit hagy meg a kegyelemből az ilyen teológia az árva protestáns hívőnek? A hitnek jelszavát, amely tartalmatlanná és üressé vált. A protestáns „hívő” csüggedten tekint vissza reformátoraira, őseire, s megállapítja, hogy az ő hite nem oly „erős”, mint amazoké volt; ezzel az álalázatossággal hitetlensége, világiassága, istentelensége felől lassankint meg is nyugtatja megtéretlen, sötét, hitetlen szívét, és nem indul el az ősök nyomán. Szentek kultusza helyett kifejlesztették nálunk a reformátorok kultuszát: emberfeletti héroszokat csináltak belőlük, hogy egyszer a későbbi kor józan látása kiderítse, hogy az ősök is emberek voltak, nekik is voltak gyarlóságai, s akkor ezzel a látással együtt porba hull a „hit” minden dicsősége is. Óh, ha ismerné ez a szegény megcsalt nép az

igazi hitet, amely Isten gazdagságát, erejét, ismeretének csodás világát nyitja meg a koldus előtt, ki ingyen kegyelmet esd az égből! Bár fehérre meszelt, pusztá templomunk megtelnék a prédikátorok szavának komoly zengésével, falainkra képekül felrajzolódnék a máglyán is bizonyosságot tevők, hitükért zarándokokká váló gályarabok szomorú és mégis örömteljes sorsa, s a régi istentiszteletek egyszerű kerete újra égi jó illattá válnék az Isten igaz kegyelmét kereső hívő várakozásától! De tudjuk, hogy a kihullott haj és a levágott köröm nem nő vissza az élő testre, s ahol a hit halottá vált, ott az életnek mindenestől fogva újra kell kezdődnie, s az új élethez új szervezetnek alakulnia, mert az új bort régi tömlőkbe önteni nem lehet! Csak ahol a kegyelem szellője újra fúj, állanak össze a holt csontok, és elevenül meg a holt mező. A kegyelem útja a hitnek útja; de hinni nem lehet karban, vezényszóra, hangulattól vezetve; csak a harcmezőn, egyedül, kinek-kinek Istennel találkozva. Ma nincsenek reformátorok, akik azt mondják: Félre azzal, amit az ember csinál! Ma nem várjuk, hogy Isten cselekedjék! Ma nem imádkoznak így: Jelenj meg közöttünk, mint zúgó szél, vígy magaddal olyan utakon, melyeken nem akarunk menni; amelyeken ezt mondanák a gúnyolódó emberek: Édes bortól részegedtek meg ezek! Ma nem merünk szembezállni a tömeggel, a közvéleménnyel. Pedig e nélkül az egyedülmaradás nélkül nem találkozunk Istennel, kit Mózes is a pusztában talált meg, nem Egyiptom dicsőségében. Isten kedvességétől megrészegedni, szeretetének édességével betelni, s ujjongva várni, hogy ismét cselekedjék: ez a hit! „Uram, mi nem tudtuk megtenni, most vidd véghez Te Magad!” Térjünk meg a bibliai hősök hitéhez; menjünk vissza

a középkori szentek sugárzó látásához; kívánjuk meg a reformáció üde hajnalát! Zinzendorfál álljunk a töviskoronás Krisztus előtt, s bűnbánattal függesszük Rá tekintetünket, hogy a kegyelem egyetlen útját felcserélhettük az ember útjával. Az ilyen egyszerű, őszinte, becsületes találkozás Istennel: ez a kegyelem útja, ez a hitnek útja!

A törvény háza a szolgaság háza; a kegyelem útja a szabadság útja. Aki tartozik, mindig adósnak érzi magát; de a fiú mindent ingyen kap, a fiú szabadnak érzi magát. Sokáig tespedünk a szolgaság házában, míg egyszer a tékozló fiúval együtt ráeszmélünk arra, hogy Atyánk van, és elindulunk a szabadság útján. Az Istenért való munkát sokan végzik szolgálai szellemben, kötelességgéppen, izzadó robotként, mintha tőlük függene, hogy a világ elkarhozik-e vagy pedig üdvözülni. De megérint a kegyelem fuvallata, s egyszerre otthon vagyunk az atyai házban, lakomázunk, és hangzik az ének! Le-leszállunk a dicsőség hegyéről a völgybe, hol hitetlen, gúnyolódó tömeg kételkedik; de a szorongatásban velünk van Jézus, és hatalma elől megfutnak a tisztátalan szellemek. Sokszor éjszákán át hiába evezünk, mert nem vittük magunkkal a Mestert; egyszerre megjelenik a viharzó tavon, s ott vagyunk azon a helyen, ahová mennünk kellett. A kegyelem olykor magunkra hagy, s akkor ott a kísértés, hogy saját lábunkra álljunk, és a törvényhez folyamodjunk. Az ily kudarc azért szükséges, hogy megtanuljunk a leckét: sohasem indulni el Jézus nélkül; soha egy lépést sem tenni másként, mint ingyen, kegyelemből. A Krisztus iskolája a kegyelem iskolája, s a fiúságot kell megtanulnunk benne; azt, hogy mindig mindent ingyen úgy várjunk az Istentől, mint fiak az atyától. Mindent ingyen kapni, érdemte-

lenül; mindenben Istenre várni, az Ő erejével számolni: ez a keresztyén élet és a missziói munka ábécéje! A fiak szabadságát az Atya hatalma biztosítja. Ezáltal értjük meg, hogy a keresztre feszített, ki mozdulni nem tudott, többet tehetett a bűnösért, mint a kereszttel szabadon járkáló papok serege. A papoktól csak a kereszttig juthatott a bűnös; a Keresztre Feszített a paradicsomba vitte. Ma is, akik testileg szabadon járkálnak e világban, lehetnek amellettszármalmas rabok; de akit e világ börtönbe zár, akadályokkal, s gáncsokkal vesz körül, lehet szabad, mert Isten kegyelme lelkét megeleveníti, örömmel, reménységgel tölti be, s mert az ég felé imádkozó lelke előtt szabad marad az út a fogságban is.

Azt a fiúi szabadságot, amelyet a keresztyén ember Isten felé érez, mikor imádkozik, amely szívét testvérei felé megnyitja; azt a bizalmas, nyílt viszonyt, amelyben szabadon mindent megmondhatunk égi Atyánknak és egymásnak, a Biblia eredeti nyelvén egy érdekes szó fejezi ki: parrhészia (panrhészis). Ez a görög szó azt jelenti, hogy „mindent (meg lehet) mondani”. Jóbnak Isten megadta a parrhésziát, barátai el akarták venni tőle. Jób úgy beszélt Istennel szemben, mint egy szenvedő gyermek, kinek ajkára válogatatlán gyűlnek a keserű szavak. Megátkozta születése napját, és perel Istennel; odáig azonban nem jut, hogy Istent megtagadja. Szüneteseit látván, keserű szavai alapján barátai hajlandók istentelennek tartani őt, és vigasztalás helyett rája támadnak. Isten azonban, mint igazi szülő, eltűri a fájdalom sugallta keserű szavakat, s barátaival szemben nemcsak igazat ad neki, felmentve és igazságosnak jelentve ki őt; nemcsak helyreállítja vagyonát és családját, hanem még barátai is csak ezáltal menekülnek Isten haragjától,

hogy Jób imádkozik értük. A barátok úgy ülnek Jób fölött, mint törvénytánítók; Jób pedig úgy közeledett Istenhez, mint Atyához a gyermek. A gyermek jogán jelentette ki Isten Jóbót igazságosnak. Sokszor van úgy, hogy emberek felé el kell nézünk; de ezt könnyen elviselhetjük, ha Isten felé szabadságunk van arra, hogy mindent megmondjunk. Ugyanennek a parrhészianak azonban meg kell lennie a gyülekezet tagjai között is: oly bizalmas, meghitt viszonynak testvér és testvér között, oly alávetettségnek és engedelmességnek egymás iránt, hogy a másiktól minden szót, minden figyelmeztetést nyugodtan elviselhetünk; még ha téved is az, aki figyelmeztet. Csak a szeretet tudja ezt a nyíltságot elviselni, amely mindent elhordoz, mindent elfedez; csak az a kedvesség, azaz kegyelem, amit a szeretet önt az ajkakra és az arcokra. Egy német mondás szerint a keresztyénségünk annyit ér, amennyi kifogást engedünk, hogy mások mondjanak nekünk. Érzékenység, ingerlékenység, harag a keresztyén gyülekezetben komoly bűnök, míg a világ nem sok ügyet vet rájuk. Ahol a kegyelem szétömlik, ott mindent meg lehet mondani, ott parrhészia van; mert a kegyelem kedvesség; a kegyelem szeretetet önt széjjel és lefogva tartja a gyűlölködés gonosz ördögeit. Magyarul a parrhésziát talán szólásszabadsággal fordíthatjuk. A szabad szót mindenki követeli magának; de mindenki el akarja venni a másiktól. Azért a szólásszabadság mindenütt üres maszlag, ahol a Biblia Szelleme nem úr. Hatalomra törő mozgalmak tűzik zászlajukra ezt a szót; de mikor hatalomra jutnak, letörlik onnan. Sátán birodalmában nincs parrhészia; nem is lehet, mert ha megadnák, kiderülne az igazság. A szív nem könnyebűl meg másutt, csak a kegyelem levegőjében. Ahol

külső törvényekkel kormányozzák egymást az emberek, ott nem tűrik a tiltakozást; csak ahol a szeretet belső törvénye belülről kormányozza az embereket, ott érvényesülhet szabadon mindenki.

Törvény és kegyelem, mily két ellenkező világ ez! Az egyik tele gonddal, félelemmel, bizalmatlansággal és alattomossággal - a másikban könnyű az élet, mint a hegyi levegőben, bizalom sugárzik az arcokról, s bátorság lövell a szemből, minden tekintet nyílt, mert testvérek közt vagyunk, s mert egy Atya van fölöttünk! A kegyelem szabadságot ad, a törvény rabigába hajt!

És mégis benne van a törvényben a kegyelem!

Keserűen ébred fel bennünk a kérdés: Miért adta Isten a törvényt, ha az halálra visz, ha szolgálává tesz, ha félelemmel tölt el, ha képmutatóvá tesz, vagy kétségbeesésbe taszít?! Felelet: Azért, hogy minden más utat elzárjon előlünk, azon az egyen kívül, amely az életre visz! A törvényt azért adta az Isten, hogy Krisztushoz vezessen - mint Pál mondja: hogy Krisztushoz vezető pedagógus legyen. Paidagógos görögül gyermekvezetőt jelent; azt a rabszolgát jelölték e szóval, aki a szabad úr gyermekét iskolába vezetgette.

Szellemi kiskorúságunkban a törvény vezet minket a kegyelem iskolájába. A törvény iskolája a fájdalmas csalódások, gyötrő kudarcok, megszégyenülések iskolája. Mikor az ember természetes erkölcsi erejének minden képességét kipróbálta, s az atyai házból hozott szellemi kincset az utolsó fillérig elkölti: akkor jut eszébe rég elhagyott Atyjának igazi arca; akkor határozza el magát a visszatérésre: „Felkelek és elmegyek Atyámhoz!” A tékozló fiú útja a disznópász-torságon és éhségen át visz az atyai házba: a törvényen át a hívogató kegyelem boldog birtokába.

Viebahn tábornok beszéli el, hogy Berlinben a Spree hídjáról a sebes, ragadó folyóba ugrott egy öngyilkos. Az utolsó percekben fel szokott ébredni az élet ösztöne; ez az öngyilkos is vergődve küszködött a habokkal. Elmerült, majd ismét felbukkant; de az összecsődülő tömegeből senki sem ugrott utána. Másodszor is elmerült; még egy utolsó lankadt tusára előtűnt a habok közül. Ebben a pillanatban nyílsebesen ugrott a vízbe egy ember, aki az első pillanattól feszülten nézte a vergődőt. Kimentette! Utólag megkérdezték tőle: „Te az első pillanattól itt állottál; mért hagytad kétszer alámerülni, holott azonnal segíthetnél volna rajta?” A megmentő így felelt: „Nem segíthetnem volna! Az első két alkalommal, amíg még erejénél volt, görcsös kapaszkodásával magát is, engem is csak a mélybe rántott volna; de mikor elgyengült, könnyű volt megmentenem.” Isten is így tesz velünk: először a törvényt adja nekünk, s látszólag érdektelenül nézi, hogyan vergődünk a magunk erején. De amikor elgyengülünk, és semmi más reménységünk nem marad az Isten ingyen kegyelmén kívül, akkor megmutatja nekünk szent Fiának tövistől vérző arcát, levonja a leplet kegyelméről. A törvény fölkelte a vétkezőben az utolsó életösztönt: szabadulni a bűntől! Előbb a maga erején próbálja; aztán ebbe belefárad, s akkor kapja meg Isten Szellemét, ki ráébreszti a kegyelem édes valóságára. Ennyiben áldott a csalódásba verő meddő harcra készítő törvény is! A törvény nem ad életet, csak a tagjainkban levő halált, a jóra való képtelenséget teszi még érzékelhetőbbé; de olyan hatású, mint halálos betegségben a fájdalom: orvoshoz kerget! A törvény szétrombolja az emberi dicsőség utolsó foszlányait, hogy megvalósítsa Isten dicsőségét. A törvény szol-

gaivá tesz; de a szolgaságban megkívánjuk a fiak szabadságát. A törvény képmutatóvá tesz; de aljasságunkban megutáljuk magunkat. A törvény elítél; szörnyűködni kezdenek rajtunk az emberek; nincs menekülés: csak a bűn alól feloldozó Isten kedvességéhez. A törvény megtanít alázatosan az alul haladókkal járni; lerombol bennünk minden délibábot, képzelődést; hazug álmod, mikkel magukat az emberek e világban hitegetni szokták. Amikor halljuk: Ne ölj! Ne paráználkodjál! Ne lopj! Ne tégy hamis tanúságot! Ne kívánd, ami a másé! Tiszteld atyádat és anyádat! lassankint mégis felismerjük, hogy vétkezők vagyunk; lassankint megutáljuk a világ erkölceit, mely annál telibb szájjal prédikálja másnak a jót, mennél mélyebben benne ül maga a gonoszban. Mindenben elveszítjük reménységünket, körülöttünk csak hullámozó piszkos, gyilkos habok. Egyetlen reményt adó nyitott ablak e világban az a töviskoronás arc, s ez ablakon át az ég kegyelmének kékje mosolyog ránk. A törvény megtanít remélni; a törvény Krisztushoz vezet!

De a törvény alatt csak addig kell maradnunk, ameddig meg nem tanuljuk a törvény leckéjét: nem magunkban, hanem egyedül Istenben bízni és reménykedni. Amikor betelünk Isten kegyelmével, úgy, hogy Isten kedvessége kiárad belőlünk az emberekre, a törvény nevelésére nem lesz többé szükségünk, mert önként szeretetből tesszük majd mindazt, amit a törvény parancsol. Aki szeret, az nem a törvényt kémléli, hogy megfelel-e ennek vagy annak a parancsolatnak, hanem azt nézi, hol a baj, hogy segítsen, és talál is annyi segíteni valót, hogy nem marad ideje leülni a törvény tükre elé, és vizsgálgatni önmagát. Ez a másokért élő szeretet: a törvény

betöltése. Az igazi szeretet öntudatlan. A kegyelem önfelédtté tesz. Csak az szokta vizsgálgatni magát, aki a törvény alatt él. De akit a törvény tükre megmutatott önmagának, az nem kívánja saját arcát újra meg újra látni ítélet alatt. Aki a kegyelem alatt van, az az isteni tükörben Jézus arcát látja, aki értünk szenvedett. A törvény addig mutogatja a mi arcunkat, amíg nem kívánjuk magunkat nézni, hanem egyedül Jézust. Mikor magunkban való gyönyörködésünket az Isten egészen összetörte, akkor nincs többé a törvény szolgálata szükség. E nélkül az összetörés nélkül nincs igazi megtérés.

E nélkül az összetörés nélkül az ember újra magában kezd bizni; újra saját lábára áll, s akkor a törvény zúzó, törő munkájának is újra kell kezdődnie. Sokszor éveken keresztül lappang az emberekben a kegyelemben való bizakodásnak és a törvényszolgáltatásnak olyan keveréke, amely megakadályozza a kegyelem valóságának igaz felismerését, s melyben az ember inkább magában bíz, mint Istenben. Az ilyen félkeresztyénség a félfarizeusság mocsara, amelyben nem gyógyul, hanem egy helyen tresped reménytelen félhitűségben. Kettős szívekben nem tud erőre kapni a kegyelem. Az ilyen kettős szívűség a hiányos megtérés gyümölcse. Egészségtelen megtérés, félmegtérés rosszabb, mint a szellemi halál; ez az a langymelegség, amelyről az Írás azt mondja, hogy Isten kiköpi szájából. A törvényszolgáltatással teljesen, gyökeresen és végképp szakítanunk kell, hogy az életünkben örökre félre legyen téve; mert ha a kegyelem állapotában újra parancsolatokat kezdünk latolgatni, s nem bízunk magunkat egészen Isten szeretetére; előhúzzuk akár a szombat, akár a vértialom parancsolatát; ha felnőtt keresztséget vagy

más szertartást eszköznek látunk arra, hogy Isten kedvét megnyerjük; ha alamizsnálkodást azért folytatunk, hogy azzal Istennek kedvesebbek legyünk; ha külön emberi parancsolatokkal nehezítjük testvéreink életét; ha törvényeskedő fogadalmakkal megint saját erőlködéseink talajára állítjuk őket: akkor a visszatérő törvény nem lesz többé Krisztushoz vezérő pedagógus, hanem Krisztustól szakító átok, amint Pál apostol figyelmeztette a galatákat, hogy ha pogány létükre körülmetélkednek: Krisztusról metélik le magukat! Egészen, mindenestül, feltétel nélkül a kegyelem talajára kell átállanunk; mindent ingyen és felülről várjunk: ez a boldog, erővel telt és áldást terjesztő keresztyén életnek titka! Ne csináljunk semmiből törvényt! „Mindem szabad nekem!” - kiáltja az apostol. Tehát csak arra nézek, mi használ, mert használni: szeretet. Szabadon, önként, örömmel cselekedni: ez a kegyelem!

A Biblia megkülönbözteti a törvény szövetségét s a kegyelem szövetségét. Mivel Isten a kegyelem szövetségét ígéretképpen helyezte a törvény alatt senyvedő ember elé, a törvény alatt álló embernek első, tehát régebbi a törvény szövetsége, mint a kegyelemé; ezért nevezi a Biblia a törvény szövetségét ószövetségnek (ótestamentumnak), a kegyelem szövetségét újszövetségnek (újtestamentumnak). Ez az elnevezés azt a tévedést ébresztette az emberekben, hogy Isten háztartásában is első volt az ószövetség, azután jött az új. Ez azonban tévedés! Isten az „új”-szövetséget adta előbb, mint az ót. A paradicsomban kötött szövetség, mely a kígyó fejének széltiprását ígérte, új szövetség volt, mert nem az embertől tette függővé az ígélet beváltását; ez pedig a kegyelem szövetségére jellemző, nem a törvény szövetségére. A Noéval kötött szövetség újszövetség volt, mert a neki tett ígéletre Isten

kedvessége, azaz kegyelme indította. Ábrahám szövetsége a hit szövetsége volt; amíg Ábrahám a helyes úton járt, Isten cselekvésére várt, s ez a kegyelem útja. Mózes által az Isten önmagáért és nem a nép érdeméért szabadította meg a zsidó népet. Ettől a szabadítástól egészen eltérő jellegű volt a törvényadás („közbejött a törvény” Róm. 5, 20), hogy az engedetlen, ellenszegülő népet a saját lábára állítsa, hogy így elbizakodottságát letörje. De ezt a törvény-szövetséget már a próféták általtörték, és a törvény fölött eljutottak az ígéret, tehát a kegyelem szövetségéhez. A próféták ígéretei nincsenek a nép tetteihez kötve; fenyegetések után ellentét gyanánt, s minden földi, emberi megokolás nélkül következik a boldogság végső ígérete (pl. Ézs. 32,10-20; 48, 9; 3,25-4, 5). A bűnbánó Dávid pusztá kegyelemben bízik, Isten ingyen bocsánatában, melynek egyetlen oka, alapja Istenben s annak kegyelmében van (Zsol. 51,7. 9.11.). Dániel is minden emberi alap nélkül, a nép érdemtelenségét hangoztatva kéri Isten bocsánatát, s ennek forrásául Isten irgalmasságát jelöli meg (Dán. 9,18). Az ószövetség szellemét tehát mindenütt általtörte az újszövetség szelleme; a törvény érvényét lerombolta a kegyelem tudata, még mielőtt a Messiás megfeszítettet volna. Látszik, hogy nem a törvény felelt meg a kijelentés igazi szellemének; az csakugyan közbejött csupán, hogy a kegyelemre annál nagyobb súlyt vessen.

Még tovább megyek azonban, és azt állítom, hogy a kegyelem magában a törvényben is benne van, amennyiben Mózes törvénye a cselekedetek útja mellett a kegyelem útját is megmutatta. Mózes törvénye nem a rideg jog, az önző „enyém-tied” alapján áll, hanem az irgalom alapján. Vajon nem Mózes törvényéből idézi-e az Úr a szeretet kétoldalú parancsát: „Szeresd az

Urát, Istenedet, teljes szívedből, teljes lelkedből, minden erődből és teljes elmédből!” és „Szeresd felebarátodat, mint magadat!”? (Móz. 6, 5; III. 18, 5) Nem a törvény, a Tízparancsolat hirdeti-e, hogy az Úr ezerízíglén irgalmas? Hol van Mózes törvénye a modern törvényhozások rideg önzésétől, mely a gazdagnak megengedi, hogy a szegénytől utolsó ruháját is elvegye, s az államnak, hogy adóba a szegény feje alól a vánkost is kihúzza! Mózes törvényadását a lágy szeretet, a könyörülő irgalom vezeti még a jövevénynyel, az idegennel szemben is (II.Móz. 22, 21-27; 23, 4-6). Az irgalom szellemétől csak akkor tér el a törvény, amikor a bűn ragályától kell óvni a népet, vagy ha megátalkodott bűnössel áll szemben; csak az ilyent adja át a halálnak. A törvényben megmutatkozó irgalom az Istenből árad ki, népével nem érdeme szerint bánik, hanem, ha vétkéből megtér, megbocsát neki (I.Kir. 8, 31-50). A megtérőnek való megbocsátás teljesen hiányzik a modern joggyakorlatból. A törvény maga hirdeti, hogy a bűnösnek bocsánat jár, ha bűnét bánva, áldozattal keresi Isten bocsánatát – egy Jehovától kiválasztott szent helyen; ott az oltár előtt az áldozatból kiomló vér eltörli vétkét. Mózes törvényének nagyobb részét olyan szabályok és rendelkezések teszik ki, amelyek a bűnbocsánat elnyerésének útját fejtik ki. Ezeket szertartási törvényeknek szokták nevezni; pedig inkább az üdv útjára tanító törvényeknek kellene neveznünk őket. Ezek a törvények négy csoportra oszthatók: az istentiszteleti helyre, az áldozatra, az ünnepekre és az életmódra vonatkozó törvényekre. Ez a négy törvénycsoport képekben s jövendülésben előre veti az üdvösség megszerzésének, elfogadásának, megerősítésének és a megszentelődésnek újtestamentumi útját.

Az istentiszteleti hely hármias beosztásában három függöny takarta el a nép között lakó szent Istent a szentségtelen bűnösöktől; de a függönyön át út is vitt az Istenhez; azért a „szövetség sátorát” az „összejövetel” vagy „találkozás” sátorának is nevezték. Udvar, szent hely, szentek szentje: három, mindig belsőbb kör, melyek legbelsejében jelképesen Isten lakozott. Trónusa az engesztelő fedél, mely a törvényt rejtő szövetségládát fődte el. A szentek szentjének örök homálya azt jelezte, hogy Isten lényébe földi értelem fénye be nem hatolhat. A szent helyet, hol a mindennapos imádat folyik, a szent olaj örök fénye világítja be, s a rejtőzködő Isten a szent kenyérben az ember ételévé válik. Az udvaron mosdómedence figyelmeztet arra, hogy akik odakinn járnak, szennyüket nem vihetik be Isten elé, s a véres áldozat oltára tanítja, hogy a bűnös ítélete halál; azt valakinek el kell szenvednie! A szentnek és szentségtelennek ellentétét, Isten megközelíthetetlen és mégis hozzáférhető lényét így tanította napról-napra, így véste a nép szívébe a szentély berendezése, bútorzata. Amikor erre a tanításra nem volt már szükség, a szentély legbelső függönye kettéhasadt; Isten Fiának áldozata utat tört rajta keresztül (Lk 23, 45).

Mózes áldozati törvénye azt magyarázza, hogy az áldozat hasznát a bűnös hogyan teheti magáévá. Az áldozati állatot a bűnös vezeti az oltárhoz; maga öli le, miközben kezét fejére teszi, s ezzel a három cselekménnyel kifejezi, hogy önszántából, tudatosan állítja maga helyébe az áldozatot, hogy az helyette haljon meg az oltár számára. Az áldozat különböző fajtái az áldozat és az áldozó élete közti sokféle vonatkozást tanítják: az egyik áldozatfajta azt tanította, hogy életünk minden darabját külön kell elfüstölögtetnünk

Istennek; a másik fajta az ember lényének utálatos voltára, az újtestamentumi ömberre mutat; ki kell azt vetni a táboron, azaz az élet megszokott területén kívül; a harmadik fajta arról beszél, hogy a bűnösért hozott áldozat a bűnösnek örömet, vígságot teremt, melyet Jehova színe előtt kell átélnie, és így tovább. Az Istennek vitt különböző áldozatok tehát állandóan Isten életébe szőtték be az ember életét, de ennek az összeszövődésnek alapjául nem a cselekedeti törvény teljesítését, hanem a bűnbocsánat elfogadását tekintették.

Mózes törvényének harmadik csoportja, az ünnepek csoportja, az üdvszövetség megerősítésére szolgált. A törvény elrendelte, hogy évenként bizonyos időben, hosszabb vagy rövidebb időtartamokon keresztül a szövetséges nép tagjainak meg kell jelenniük Isten színe előtt, s új áldozatokkal pecsételniük meg a bűnbocsánat szövetségét. Ez a megerősítés nem saját kegyességüknek felmutatása, hanem a bűnbocsánatnak ismételt elfogadása által történt. A mindennapos, reggeli és estvéli áldozatok is felszálló füstjükkel emlékeztettek a sivatagi tábor, majd Jeruzsálem lakosait arra, hogy a népért meghal az áldozat. A legfontosabb évi ünnepek a három egymás után következő aratás: az árpa, a búzaaratás és a szüret hálaadásához fűződtek, s hozzászoktatták a népet ahhoz a gondolathoz, hogy Isten magáéna tekintti azt, amit az embernek adott, s ennek jelképül részt kér az ember aratásából. Ám ez a részkérés is az ember örömét és javát szolgálja: mert örömlünk megszenteli és megnöveli, ha Istennel kell örülnünk. Az évenként visszatérő újév ünnepe arra tanította a zsidóságot, hogy Istennel kell mindent kezdenie; a bõjtnék rá következő ünnepe, az engesztelő nap

(Jóm Kippúr) pedig azt a tanítást tartalmazta, hogy az áldozat vére egészen Isten színéig hatol előre. Ám a főpap és Isten találkozásának alapja sem volt más, mint az áldozatnak az emberért kifolyó vére. Isten és ember a vér jegyében találkoznak, s mindennek megszentelése, megtisztítása vér által történik. A hét- és ötvenéves ciklusoknak törvényei azt vették a nép szívébe, hogy Isten világkormányzásának különböző körei vannak; hogy ezeknek a zárt köröknek önálló élete van; hogy Isten kormányzatának célja meghozni a világnak a várt pihenést, melyre éppen úgy vágyik a föld, mint a szolgáltnak fáradt serege. Mintha egy közeledő nagy szabadulás új korszakát hirdették volna!

A negyedik törvénycsoport a lelki tisztaság és tisztátalanság testi jelképeit, továbbá a szertartásos megtisztulás törvényeit foglalta magában. Ezek a testi szabályok hozzászoktatták a népet ahhoz, hogy vigyázva éljen, mert a teremtés kelepccékkel, tisztátalansággal telt meg, s lépten-nyomon az a veszély fenyeget, hogy beszennyeződünk. A tisztasági törvények egy része a poklossággal foglalkozik, mely embereken és tárgyakon található. A tisztátalanság beeszi magát az emberbe és az ember lakóhelyébe, s ha gyógyulás nem történik, pusztító hatalma megsemmisíti az életet; de a gyógyulásért a hála és a dicsőség Istent illeti. Ez a negyedik törvénycsoport azt hirdette, hogy az Isten tiszta, s hogy a tisztaság élet, áldás és öröm. A megtisztulás szertartásai pedig azt tanították, hogy az embernél a tisztaság is Isten kegyelmének ajándéka.

Csak a vak nem látja, hogy a törvényből is mindenütt az az örömhír szól hozzánk, hogy Isten megbocsát. Isten bocsánatáért a törvénytől előírt áldozat csekély értékű volt; de azért a törvény teljes

bizonyossággal hirdette Isten ingyen bocsánatát, vagyis a kegyelmet. Miért kötötte azonban a törvény szertartásrendeleteihez, és miért nem hirdette a kegyelmet földi vonatkozások nélkül a maga meztelen szellemi valóságában, mint az újszövetségi iratok teszik? Az újtestamentum is földi tényhez köti a kegyelmet a golgotai áldozathoz. Hogy Isten a világ alapjának felvetése előtt halálra szánta az Igét, azt még nem mutatta meg a törvény idejében a könyörülő Isten. Ha a törvény áldozatainak helyére a golgotai áldozatot tesszük, az ó- és újszövetségi kegyelemhirdetés között semmi különbség nincs. A törvény áldozataitól már a prófétai igehirdetés elfordult lassankint. Ahogy a jövődőlés, a prófétai látás lassankint fényt derített arra, hogy a bűnbocsánat alapja nem az áldozati állat, melyet mi viszünk magunkért, hanem a bocsánat alapja magában Istenben van, lassankint elveszett a bakok, bikák vérének jelentősége és helyébe Isten ajkára ez a prófétai szó került: Önmagamért!

A törvény jelentősége azonban nem tűnt le Mózes törvényének állami érvényével együtt; a törvénynek mai egyéni életünkben még fontos szerepe van. Amikor engedetlenségünk következtében, vagy anélkül is, hűségünk kipróbálása végett Isten elzárkózik előlünk, úgy tűnik fel, mintha a kegyelem ajtaja is becsukódnék. Mikor bűneink miatt fenýt az Isten; mikor szorongattatások közt égünk; mikor az ellenség kezétől szenvedünk; amikor egy-egy elesés után magunkat utálva, szegyenkezve állunk a bezárt ég alatt; mikor úgy tetszik, hogy Isten elvetett minket, s nem használ fel többé szent szolgálatában: a törvény újra dolgozni kezd bennünk. Rettegve kutatjuk magunkat; félve teszünk minden lépést, és

úgy gondoljuk, hogy az ítélet Istenével van már csak dolgunk. A törvény újra zúz, szorongat, elítél, kárhózatba taszít. Csapásai alatt összetörik minden emberi büszkeség, s mikor újra nem marad magunkban semmi, amiben bizakodni tudnánk, akkor az első hittel, az első szeretettel, az első forró vágyakozással kopogtatunk újra a kegyelem ajtaján. És akkor egyszerre kiderül az ég; akkor újra lelepleződik a kegyelem; akkor újra megértjük, hogy Isten ingyen bocsát meg, még ha, sőt éppen akkor, ha nem érdemeljük meg! Akkor egyszerre minden kérdésre megkapjuk a feleletet; minden zárt ajtó megnyílik értelmünk előtt; minden nehéz helyzet magától megoldódik. De mégsem! Nem magától! Nem úgy, mint Reményik írta szép költeményében: hanem Istentől, Isten ujjának érintésére.

Nemrég egy ébredésért imádkozó csapat reménysege összeomlott, és azt kezdték hirdetni, hogy a magyar nép elvesztette annak a lehetőségét, hogy nemzedékünkben ébredés áldásában legyen része. Akik ezt kijelentették, két tévedésnek estek áldozatul. Az egyik tévedésük az volt, hogy azt a gondolatot, hogy az ébredésnek a meglévő egyházi keretekhez kell igazodnia, hogy református, evangélikus vagy katolikus ébredésnek kell jönnie, ők maguk tűzték ki célul maguk elé, de nem Isten; ezért csalódnok kellett. A másik tévedés a törvény tévedése volt: azt hitték, hogy Isten amikor egy időre elzárkózik kéréseink elől, mintha nem hallana minket, megszűnt könyörölni. Ők lettek hitetlenek, nem a kegyelem lett szűk és kevés. Isten nem a külső kereteket akarja újjáak teremtenei; mert az új bor nem viseli el a régi tömlőket. Majd jó az isteni Szellem; elárasztja a mezőket; keresztültör réteken, földeken, házakon, s mindent

magával ragad. S akkor megértjük majd, hogy a kegyelemben nincs emberi; a kegyelem mindenestől Istené!

KEGYELEM A TESTTÉ VÁLT IGÉBEN

Megállapítottuk, hogy a kegyelem a törvényben is benne van; sőt, hogy az Örökkévaló éppen azzal a szándékkal adta a törvényt, hogy a kegyelemre készítsen elő, s hogy úgy adta, hogy rajta a kegyelem sugározók által. Megállapítottuk, hogy ezt az átsugárzó fényt a régiek látták, s hogy a törvényen átsugárzó kegyelem, ahogy a prófétai szellem erősödött és a látások egymáshoz csatlakoztak, mindig tisztább fényben ragyogott. A törvény, melyet Isten Mózesen át adott, lezárt szelencének bizonyult, amelyben a kegyelem drága olaja rejtőzik. Évszázadokon keresztül lassan áradt ki belőle a csodálatos égi illat. Fordított Pandóra-szelence volt ez. A tórából nem baj, nyomorúság áradt szét a világra, hanem enyhület, élet. A Biblia első részét, melyet hibásan neveznek ótestamentumnak, első lapjától az utolsóig beragyogja a kegyelem újtestamentumi fénye. „Ábrahám látta az én napomat és örvendett néki!” – mondotta Jézus azoknak a zsidóknak, akik látták ugyan Őt testileg, de a kegyelem fényét nem látták, mikor köztük járt az égi nap. Ábrahám életrajzából látni lehet, hogy élete egy részét rejtett, titkos világban élte le: Isten szemléletében; persze nem a spiritiszták tisztátalan szellemvilágában, hanem a tiszta szellemvilágban. Angyalok jelentek meg neki, és magával a mindenható Istennel beszélgetett. Csoda-é, ha Isten megmutatta neki Krisztus napját, a nem ember kezével épült

várost (Zsid. 11, 10), mint a patmoszi látnok is előre helyzetetett Krisztus második napjára, amikor újra eljövend. A kegyelem szava legtöbbször a Zsoltárok könyvében fordul elő. Dávid világosan látta, hogy a bűnök bocsánata nem a bakok és bikák véréből jön, hanem Istenből; Dávid a bűnbocsátó Istennel állt szemben, nem a közvetítő pappal. Mikor Saul elől menekült, merészen felülemelkedett a tételes törvényen, és Isten kegyelmében bízva enni mert a csak papoknak szánt szent kenyérből. Ézsaiás azt mondja, hogy Isten önmagáért tesz jót a hálátlan néppel. Dániel bátran vitte népe bűnét Isten arca elé: tudta, hogy a kegyelem ajtaja áldozat nélkül is megnyílik előtte.*

Ha tehát a Krisztus előtti próféták és kegyesek már ismerték és élvezték is a kegyelmet, ha bátran folyamodtak egyenesen Istenhez bűnbocsánatért: mi újat hozott a Krisztus napja? Erre a kérdésre feleletet keresve meg kell állapítanunk, hogy Isten soha meg nem változik, s így az Ő emberszemléletében semmi különbséget nem idézhetett elő az Igének testté válása; de még a Golgotán elszenvedett halál sem. Isten szemében a Bárány a világ alapítása előtt meg volt már ölte, s Ábrahám, Dávid, Dániel vagy Jób ugyanazt a kegyelmes Istent találták magukkal szemben, mint Pál, Ágoston, Luther vagy Kálvin. A bűnbocsánat elnyerésének útja is ugyanaz maradt. Isten Szelleme Ábrahám, Dávid vagy Mózes szívében ugyanolyan munkát végzett, mint Péter, Assisi Ferenc vagy Spener szívében. Képtelen állítás, hogy újon-

* A bibliakritika legkiáltóbb tévedése, hogy a prófétizmusnak a törvény fölé emelkedése utáni időre rakja a törvény keletkezését.

nanszületés csak a szent Szellemnek kitöltetése óta van, mert új szív nélkül egyszerűen nincs új élet, nem képzelhető semmiféle szellemi életmegnyilvánulás. Már most mi következik ebből? Az, hogy Isten Fia, amikor a földre szállt, nem hozott semmi újat magával az embereknek? Erre a kérdésre feleletet keresve három szempontból vizsgáljuk meg mostani tárgyunkat: 1. Miben nyilatkozott az Atya kedvessége a Fiú iránt? 2. Hogy jelent meg a kegyelem vagy kedvesség a Fiúban? 3. Az égi Atya kedvessége hogy szüremlett a földön járó Fiún át a világra? – A három szempontot néhány bibliai vers adja kezünkre. Lukács 2, 40 szerint „Isten kegyelme (kedve) volt a gyermek Jézuson”; talán pontosabban: „volt ráaradóban”. Lukács 2, 52 Jézus kedvességéről beszél, mely Isten és emberek felé egyaránt megnyilvánult. János 1, 16 az egyetemes kegyelemnek Jézusról való szétáradásáról beszél.

1. A Bibliában igen kevés olyan esetet találunk, amelyekben az Atya kedvessége hajolt a Fiúhoz. Ennek az az oka, hogy az Atya és Fiú viszonya számukra oly szent, oly mély és érthetetlen dolog, hogy Istennek a tudatlanság függönyét kellett erre a titokteljes kapcsolatra borítania. Ez a homály a szentek szentjének örök sötétsége, melyben földi pap nem gyűjthet világító mécses. Ilyen szentek szentje volt a földön az Úr gyermekkorra; az az idő, amelyben először ébredt arra a tudatra, hogy neki az ég és föld Istene másként Atyja, mint szüleinek. Még szülei, még Mária is hogy érthették volna meg ezt a titkot, amelynek tudatában a gyermek Jézus szemrehányást tett földi szülőinek: „Nem tudjátok, hogy nekem abban kell maradnom, ami Atyámé?!“ Ezzel a mondással tudomásunk szerint először állított tilalomfát földi

szülőinek, hogy az égi Atyával való viszonyába beleszóljanak. Ahogy anyját kitiltotta ebből a viszonyból: „Asszony, mi dolgom van veled?!”, úgy vagyunk mi mindannyian kihagyva belőle. A szent Háromság titka a legnagyobb titkok közé tartozik. Egyszer bizonyára látni fogjuk ezt a kedvességgel, kegyelemmel telt viszonyt, amely az istenség személyeit összeköti: ma még éretlenek vagyunk erre a bepillantásra! De az a bizalommal telt felpillantás, ahogy a Fiú az Atyát állandóan kereste, s fárasztó napi munka után éjszakákat töltött el az Atyával való beszélgetésben; a keresztfán tett sötétbe ugrás, amikor ezt a mindennél sötétebb kiáltást: „Én Istenem miért hagytál el engemet?” ez a másik vakon bízó követte: „A Te kezembe teszem le szellememet!”: megsejtenek valamit abból a kedvességből, amellyel az Atya fordult az Egyszülött felé. Mert amilyen volt a Fiú kedvessége az Atyához, olyannak kellett lennie az Atya kegyelmének a Fiúhoz. Az Úr példázatai világosan mutatják, hogy Jézus a mennyei Atya általános kedvességét mindenben észrevette, ami a teremtéshez tartozott, mert végtelen szeretettel beszélt a teremtett dolgokról. Hogy örült az Úr a liliomoknak és a kis madaraknak, kik közül egy sem esik le a mennyei Atya akarata nélkül! S ő még e kicsinységekből is az Atyára ösmert, ki a mennyekből alátekint. Hogy tanított minket is arra, hogy Atyát tudjunk magunk fölött, amikor a mennyek hatalmas Istenéhez fordulunk könyörgésünkben!

Van azonban néhány megnyílt ablak a Szentírásban, amelyeken át nem az Atya általános kegyelmét látjuk, hanem abba a személyes viszonyba tekinthetünk be, amely az égi Atya és a földre küldött Fia közt volt. Az Atyának csak Fia iránt tanúsított kedvességét mutatják azok az angyaljelenségek, melyekkel Isten

minden nehéz órában körülvette a Fiút. Ott voltak a betlehemi elhagyatottság idején, és hírt adtak a szegényeknek; körülvették a 40 napos böjt alatt, és annak elmúltával azonnal „felszolgáltak” az Úrnak. Mellette állottak a viharban, a betegségeket okozó démonok ellenében, s mikor az Úr a sötétséggel vívta harcait, engedelmesen szolgálták; ott voltak az utolsó jeruzsálemi nagy összecsapáson, amikor az égi szózatban szóltak a Fiúhoz; ott voltak a Gecsemáné kertben, erősítve a testileg és lelkiileg ellankadó Küzdőt; ott voltak a keresztfeszítéskor, amikor meghasadt a föld, a kárpit és a sírokat borító szikla; ott voltak a feltámadáskor, elűzték az ellenséges katonákat s örömet és győzelmet hirdettek a tanítványoknak, kiket az utolsóknak nézett a világ; ott voltak a mennybemenetelkor, és azzal biztatták a szomorúan Jézus után tekintő tanítványokat, hogy Jézus visszajő; végül együtt mentek el Jánossal az ítélet napjára, mikor az egyház nehéz napjaiban János Patmoszról a jövőbe ragadtatott. Ahol Jézus szíve ott volt, ott voltak Mellette a Vele együtt érző Atya angyalai is, kedvességének e biztosító jelei. A Fiú látta az angyalokat és bennök az Atya kegyelmét. Tudta, mily gyöngéd Hozzá az Atya, aki azt kívánja Tőle, hogy életét tegye le a bűnös emberekért!

2. A másik szempont alatt a Fiúban megnyilatkozó kedvességet vizsgáljuk, minél nemcsak az érdekel minket, hogy milyennek látták Jézust az emberek, hanem az is, milyennek látta Őt az Atya.

Az emberek már gyermekkorában kedvesnek mondták Őt; bár egész kedvességének csak igen-igen kis részét láthatták. Mennyire gyönyörködhetett a 12 éves Jézus igazságszomjúságában az Atya, de milyen keveset látott ebből még anyja is, ki Tőle ezt kérdez-

te: „Mi dolog, hogy atyádnak és nekem három nap óta kellett téged keresnünk?!” – s aki később, mikor már fia tanítói hivatalát végezte, csatlakozott a rokonokhoz, kik Jézust eszelősként haza akarták vinni. Mit láttak az Úr szívét megtöltő szeretet kedvességéből ezek a rokonok, akiknek sejtelmük sem volt arról, hogy az eszelősnek tartott fiatal rokon szívéből az egész emberiséget felölelő szeretet csordul ki. Az első, aki az Úr szívéből kiáradó kegyelembe belepillantott, Keresztelő János volt, ki előbb értetlenül állott Jézus akaratával szemben, hogy Őt is a vízbe merítse s ezzel a bűnösök közé számlálja; csak másnap, miután imádságban vitte Isten elé a különös kívánságot, értette meg az Urat és szólott: „Nézzétek, az Istennek Báránya! A világ bűneit veszi el!” Szeme előtt a külső kedvesség mellett megnyílt a legbelső, legmélyebb titok, a szentek szentjének homálya, a bűnösöknek hozott isteni kegyelem, a bűnösök felé áradó, megbocsátó, értük szenvedő szeretet. Sokat látott ebből a kedvességéből bethániai Mária is. Amikor az érzéketlen s Júdással tartó tanítványok közepette „temetésére tekintve” a fejedelmeknek kijáró olajkenetet pazarolta az Úrra, s királyává kente a kenettel Azt, akit a zsidók már a gonosztevők halálára szántak; – mily kedvesnek láthatta Jézust megvetettségében! Ennek a magát halálra szánó kegyelemnek készsége egy titokteljes pillanatban már a gyermek Jézusban megfogant, s az Atya féltő és örvendő szeretettel nézte ennek a kegyelemnek a kifejlődését. A férfi Jézus is a szenvedésből tanulta meg az engedelmisséget; ez az engedelmisség e körül a gondolat körül mozgott: meghalni a bűnösökért! Ennek az Őt halálra vivő kegyelemnek volt első kijelentése a megkeresztelkedés. A második lépés volt a kísértés pusztájába való

vonulás. A további lépések mind azok az alkalmak voltak, amikor Neki nehéz volt köztünk maradni, és mindig újra vállalta a velünk maradást. Micsoda kedvesség áradhatott Belőle ilyenkor a bűnösökre! Ilyen lépések voltak annak a három bejelentésnek időpontjai, amikor tanítványaival tudatta, hogy Neki Jeruzsálembe kell mennie és ott meghalnia. Önként ment, hiszen mindenkor kitérhetett volna a halál elől. Ilyen lépés volt az úrvacsora szerzése, a gecsemáni Isten akaratába belenyugvó imádság; az, hogy magát elfogatni engedte; hogy maga védelméről a három hamis bíróval szemben lemondott; hogy nem kért az Atyától angyseregeket a gyilkosok ellen; hogy fenn maradt a keresztfán az „Elvégeztetett!”-ig. Van-e mértéke ennek a kegyelemnek, mely irántunk az Ő szívében lakott?! Hogy kellett szeretnie a bűnösöket, az árulót, azt, aki megtagadta, a gyáva szétfutó tanítványokat, a keresztre feszített gyilkost, és azokat, akik Őt meggyilkolták, akikért a kereszten imádkozott! Micsoda kimérhetetlen, kifogyhatatlan forrása volt az Ő lelke a kegyelem édes italának! Még az angyalok sem értették meg mindjárt azt, ami a keresztfán történt; az Isten Fia meggyilkolását! Nem értették, hogy az Atya ezt hogy engedhette meg, s miért nem volt szabad mozdulniok, míg a katonák a drága testbe a szögeket verték – míg végre megvilágosodott, hogy mindez kegyelem volt. Mi előnyben vagyunk azok előtt, akik Jézus kortársai voltak; mert mi velük együtt végigkísérhetjük Őt földi pályáján; de minden tettét és minden szavát ebből a szempontból mérlegelhetjük: Értünk tette, értünk szenvedte! Mi jobban láthatjuk ezt a kegyelmet a 12 éves Jézusban, mint Mária láthatta, s mi most már azt is tudjuk, hogy amikor nem maradt tovább Atyja templomi közösségében,

hanem szüleinek alávetette magát, s velök ment vissza Galileába, ezzel az engedelmességgel sorsát a mi sorsunkkal kötötte össze. A szívében lakó kedvesség találtatta el vele annak kedves módját, hogyan mutassa meg Péternek ennek bűnös voltát: nem vette szemére bűneit, hanem csodálatos nagy halogással megáldotta, s így Péter a jóság fényében látta meg saját szívének gonoszágát. Amikor Péter a főpap házában megtagadta az Urat, sem akkor, sem később nem kapott egyetlen szó szemrehányást, noha mikor kivitték vagy feltámadása után erre lett volna alkalom, hanem az első alkalommal, hogy vele négy-szemközt volt, ezt kérdezte tőle: „Simon, szeretsz-e engemet?” Még csak nem is a saját szeretetét emlegette!

S amikor a zsinagógában a zsidók vezetői nem engedélyezték, hogy öreg, tehetetlen embereket szombaton meggyógyítson, a nyomorultak iránt benne lakó kedvesség indította haragra a vallásos élet kegyetlen őrei ellen. Haragjának is szeretete volt az oka. Óh, hogyan hordozta körül rajtok tekintetét, haragvó szeme milyen villámokat lövellt az irgalmatlanokra! Mert szeretett! Mikor Keresztelő János a tömléc fenekén ült és kételkedni kezdett, lelkének kedvessége adta a szót Jézus ajkára, hogy feddés helyett azt mondja róla: „Nem született nagyobb asszonyoktól!” Elfogatásakor meggyógyította a főpap szolgáját, hogy miatta ellensége se szenvedjen kárt. Ugyanakkor védőleg mondta a tanítványokról: „Ezeket bocsássátok el!” – és egy sem veszett el közülük! Hogy őrizte, hogy óvta őket! Mily kedvesen szólt a főpap elvakult szolgájához, ki nem tudta, mit csinál azzal, hogy az ég Királyát veri arcul: „Ha rosszat szoltam, győzzél meg róla, s ha nem tudsz, miért versz

engemet?!” A kereszt kínjai közt anyjának szerzett támaszt, a meghaló gyilkosnak égi otthont, gyilkosainak égi bocsánatot. Semmi nem mutatja a Benne levő kedvességet oly mértékben, mint a halál kínjai közt elmondott hét szó: „Ez a te fiad!” „Még ma velem leszel a paradicsomban!” „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!” Micsoda égi fény árad ki ezekből a szavakból! S ez a gondoskodó szeretet akkor töltötte meg leginkább szívét, mikor ő maga a legembertelenebb kínokat szenvedte, amelyeket ember a földön szenvedhetett, a kivégzés leggyalázatosabb, legkínzóbb módját, melyet a rómaiak csak rabszolgáknak és barbárokknak szántak! Tűző napon éles, hasító fájdalmak cikáztak testében, ahogy kifecamodott izületein tehetetlenül függött, s minden mozdulata csak fokozta kínját. És mégis csak édesség jött elő ajkán! Getsemáni szenvedéseit ezzel a szóval festi a görög Biblia: adémonein. Ez a szó tulajdonképpen azt jelenti, hogy „otthonát veszítette el”. A Getsemáne-kertben azonban csak elkezdődött az atyai szívben talált otthonának elvesztése: a következő órákban fokozódott ez az egyedül maradás, míg végre a keresztfán tetőpontjára hágott, amikor a vak éjszakába belekiáltotta: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?” Isten Fia bűnné lett értünk, s Isten eltaszította Magától. Körülötte minden idegen lett; nem nyílt a virág, nem szólt a madár, sötétség volt. Micsoda kedvességnek kellett ebben a szívben lakoznia, hogy nyomban utána ezt mondhatta az Atyának: „A te kezembe teszem le lehelletemet!” Mégis tudott bízni, mégis onnan várta az életet! Amikor az Ő otthona elveszett, diadalmasan hangoztatta, hogy a paradicsom visszaszerzésének nagy munkája „elvégeztetett”! Amikor a töviskoronás

Jézust, amikor a Megfeszítettet szemléljük, bámulva látunk egy e földön ösmeretlen szeretetet előtörni. Az Ő szeretete az Ő kedvessége! Ez a kegyelem!

3. Az a megfigyelés, amelyet a kereszten tettünk, adja meg a feleletet a harmadik szempontra: hogy áradt az isteni kegyelem Krisztuson át az emberekre? Ez az a kegyelem, amelyet törvény és próféták nem ösmertek, amely csak Krisztusban jelent meg, úgy-hogy az Ő földre szállta előtt ösmeretlen volt embereknek is, angyaloknak is! Gondolkodás nélkül is, pusztán, ahogy az Ige testté válásának ténye megérint bennünket, érezzük, hogy a názáreti Jézusban valami egyedülálló, páratlan dolog jött a világra, ami a korábbi emberi történelemből hiányzott. A legfeneklebb ókori nép, a görög nem tudott odáig emelkedni, hogy a rabszolgát magával egyenlő rangú embernek lássa; hiányzott ez a látás még Plátónból is! Meghalni az ellenségért: ezt Jézus tette először! Jónás még attól is menekült, hogy az ellenségnek a megtérést hirdesse. Mikor azt kutatjuk, hogy mi újat hozott magával Jézus, rendesen az ajándékokon tapad meg szemünk, melyeket Isten az embereknek ad, és ezekben keressük a különbséget. Azt mondjuk, Jézus előtt nem működött az emberekben az újonnan szülő Szellem. Vagy azt mondjuk, hogy a kegyelem másféle volt. Pedig a Szellem, ki a prófétákban működött, ugyanaz volt, mint aki az apostolokban hatott, s munkája is egy volt. A Jézus után élő próféta nem volt magasabb rangú, mint aki Előtte élt. Ábrahám hite nem volt alacsonyabb rangú, mint Pálé; sőt Pál volt Ábrahám hitéből való. És mégis történt valami egyedülálló, mikor Krisztus a földre szállott. Ez az egyedülálló nem az adomány volt, amelyet Jézus szerzett, hanem maga Jézus volt! A Fiú maga! A testté vált ige! Míg Ő földre

nem szállt, csak tükrön át lehetett látni a testté vált Istent, most szemtől szembe. Ami eddig csak a törvény szelencéjének résein szüremlett át, az most a feltört szelencéből gazdagon ömlött elő! Amit az ősatyák és a próféták eddig jelképben, ígéletben kaptak, bár a látható árnyék mögött a láthatatlan világban ott rejtőzött és várt a valóság maga: az árnyéknak a valóságát látható beteljesülésül hozta magában Krisztus. Jézusban, a Vele való érintkezés által, érezhetővé, tapinthatóvá, láthatóvá lett az Isten. „Aki engemet lát, látja az Atyát.” Aki jóságos szemébe beletekinthetett, e szemén által; a kézenfogott vak e kézfogáson át látta, tapintotta az Istent; közvetlen közelébe jutott a Szeretetnek. Annak a dicsőségét láttuk, aki tele volt kegyelemmel és igazsággal; mert Ő maga volt a kegyelem és a valóság! Igazság és valóság ugyanazt a fogalmat jelzi; ellentéte a képnek, a jelnek, az ígéletnek. Krisztus volt a valóság! Úgy jött, hogy árnyékát előrevetítette. Amikor csak az árnyékát láttuk, ígéletnek neveztük. Aztán előtűnt Ő maga, a Valóság vagy Igazság. Ő maga volt a beteljesülés. A próféták, kik az árnyékot látták, nem láthatták meg Őt tisztán. De mi most élesen látjuk a valóság minden vonását. A valóság az az új, amelyet Krisztus magával hozott. Hogy egy képpel éljünk: Előbb is ott volt Ő, csakhogy függöny fedte. Aztán kettéhasadt a függöny, és beleláttunk a Napba, a Szeretetbe magába. Az ótestamentumi papok a szentély látszatát szolgálták; mi a valóságos Szentélyben élünk bent. Ez a szentély: a kegyelem. Belelátni az Atya szívébe: ez az újtestamentom. Azért ha a krisztusi életben el akarunk merülni, nem szabad fennakadnunk az ajándékokon, hanem tovább kell mennünk; behatolunk magába az Ajándékozóba. S mint egy mély bányából,

onnán kell felhoznunk az aranyat, ezüstöt, drágakövet. Az arany, az ezüst és a drágakő: a kegyelem. Isten királysága a földön kegyelemből épült. A Fiú kedvességéből sugarak áradnak reánk; ezeknek a sugaraknak vegyi hatásuk van, bomlasztanak és egybecsatolnak. Amíg a Fiút nézzük, szeretetébe elmerülünk: átalakulunk az Ő képére, s egy idő múlva elmondhatjuk: Nem én élek többé, Krisztus él bennem. A Krisztusban megjelent kegyelem tehát: Isten irántunk való szeretete. A Szeretet, aki a világ alapítása előtt halálra szánta magát, az idők teljességében megjelent a földön, bűnös emberek alakjában bűn nélkül, és ekkor testét megölték. A Szeretet öröktől fogva való és örökké tart. De amikor az időbe belépett, akkor így nevezték: Jézus! Ez a Jézus az Istennek hozzánk való Kedvessége. Amilyen kibányászhatatlan és végtelen Jézus szeretete: olyan kimeríthetetlen és mindenre elég Istennek hozzánk való kedvessége, kegyelme!

KEGYELEM AZ EGYHÁZBAN

Élnek e világban emberek, akiket megragadott Istennek Krisztusban megjelent kegyelme; akik elmerültek Krisztus szemléletébe és miközben kedvességét nézik, maguk is dicsőségről-dicsóságra, az Ő arcára, ugyanarra a kedvességre átalakulnak. Úgy hordozzák magukon az Úr kedvességét, mint szent glóriafényt, és ha a középkorban csakugyan dicsfényvel jártak az igazi szentek, akkor glóriájuk az a kedvesség volt, mely lelkükből arcukra sugárzott. Ezt a glóriafényt azonban minden időkben hordották a szentek, minden országban, minden felekezetben, ahol csak

Krisztus ismeretét szívükbe fogadták az emberek. Ezek a kegyelemben fogadottak és a kegyelmet magukba fogadók alkották minden időben a Krisztus egyetlen és igazi egyházát. Krisztus kegyelmének, mely tengerként ömlik az emberi szívekbe, és az igaz egyháznak határai ugyanazok. Az igaz egyházat láthatatlan egyháznak szokták nevezni, szemben a látható felekezetekkel; de ez tévedés! Krisztus kedvessége belerajzolódik igaz követőinek életébe, viselkedésébe, arcára, és így mindenkor látható. A Krisztus követőire ráömlő s azokon átfolyó kegyelem Krisztus szellemi egyházát is látható egyházzá teszi. Mikor az emberek az egyházi életről beszámolnak, templomokat, papokat, szervezeteket, közgyűlési beszédeket és statisztikai adatokat tárnak elénk. Pedig, aki Krisztus valódi egyházát akarja látni, annak azt kellene látnia, hogy merre vannak azok az emberek, akik megbocsátani és bocsánatot kérni tudnak. Az egyházban a megbocsátó kegyelem az egyetlen valóság; a többi az egyházban mind csak a szellemi valóság ruhája, vagy csaló látszat, ha gonoszak takar. Az egyházban minden a kegyelem!

Krisztus két életet él e látható világban. Az egyik életét húsban élte, melyet Máriától kapott földi testül; a másik életét egyházában éli, mely az ő igazi teste. Ennélfogva az egyháztörténet Krisztus élet-története. Amikor ezt a címet felírtuk: kegyelem az egyházban, így is írhattuk volna: kegyelem a történelemben.

Krisztus arca csak abban ábrázolódik ki, aki magát egészen Neki adja; aki Neki feltétlenül engedelmeskedik. Az első sorsdöntő ilyen engedelmeskedés: a megtérés. Ennek az odaadásnak azonban nem szabad szolgáinak lennie, hanem fiúinak. Ez az engedelmes-

kedés nem kényszerű rabságba visz, hanem szabadságba. Egy ideig Magyarországon is divatos volt az úgynevezett couéismus, mely nevét Coué francia gyógyszerészről kapta. Ez a tanítás azzal kezdi munkáját az embereken, hogy különböző testi gyakorlatokkal gondolkodás nélküli odaadásra, maguk eleresztésére szoktatja őket. Azután szép szavak hangoztatásával, mint amilyen „derű”, „szépség”, „ifjúság”, „erő”, „pihenés”, a logikus gondolkodását elvető ember beleálmosítja magát a szavak hangulatába, mint egy ópiumálomba. A couéismushoz a keresztyénségnek semmi köze sincs. Krisztus ilyen szavakat mondott nekünk: „magunk megtagadása”, „kereszt felvétele”, „halál”, „Vele való eltemetetés”, „szorongatás”, „Érte hordott gyalázat”, és azt követeli tőlünk, hogy amit e szavak magukban rejtenek, tudatosan, sokszorosan megfontoltan, Érte való szeretetből magunkra vegyük. Azt ígérte, hogy a halálnak e kapuján át fog belénk ömleni az élet, a győzelem, az öröm. Krisztus nem hitvány ópiumszívókat akar hadseregébe, hanem az utolsó vérig harcolókat. Krisztusért mindent odaáldozhatni: kegyelem, azaz részünkről Isten felé áradó kedvesség. Hiszen a hála is kegyelem: eucharisztia*. Akik Krisztust magukba fogadják, azokba Krisztus természete, kedvessége is beleömlik; olyanok lesznek, mint illattartó szelencék. Minden átadott lélekből Krisztus kedvessége, szeretete, irgalma árad szét a szeretetlen, kétségbeesett világra. A lelkekbe írt Krisztus: az egyházban bent levő kegyelem.

* *Kegyelem* görögül: charis; *eucharisztia*: a kedvesség megnyilatkozása; később az úrvacsora neve, amelyben Isten kedve s az emberi hála találkoznak.

Ahol papok, presbiterek, egyháztalók önző célok-nak élnek és maguknak dolgoznak, ott nem Krisztus jóillata terjed, hanem halálszag; ott nincs egyház. Még a hitetlenek is jól megérzik, hogy önzés és önhittség, kapzsiság s gőg nem Krisztus illata. „Ingyen kaptátok, ingyen adjátok!” A kegyelemközléshez üres csövek, azaz átadott lelkek szükségesek, kik nem kérdik: Mivel viszonzozzák? Mennyit kapok érte? Kajafás főpap és Júdás apostol között a Messiás élete pénzalku tárgya volt. Anyagiságba süllyedő pogányos törekvés és anyagiakon kapkodó papok együtt találták ki, hogy az isteni kegyelmet testi szertartások, anyagi jelvények közvetíthetik, hogy a kegyelmet meg lehet enni, inni, vízben rá lehet valakire önteni. A kegyelemközlő, bűvhatású anyagi eszközök, melyeknek kiszolgáltatásáért pénzt kell fizetni, istentelenségek. Tetzelek árulják a kegyelmet pénzért, kiknek papi szolgálata annyit ér, amennyit bűnbocsátó céduláik. Divatban volt különböző papi szolgálatokat aszerint tenni, amennyi pénzt a megrendelők érte fizetnek; gazdagabbak hosszabb vigasztalást, előkelők több dicséretet kaptak temetésen. A régi egyiptomi pogány papok aszerint adták a halottal kísérőül bővebb vagy rövidebb, kifestett vagy egyszerűbb alakban a Halottak könyvét, ahogy megfizették. Olyan ez, mintha ma valakinek eszébe jutna a papi funkciót ahhoz mérni, hogy hányadik osztályú temetést rendeltek a hozzátartozók a temetővállalatnál, vagy mintha a főlelképásztor csak a gazdagok temetését vállalná; a szegényekhez a segédlelkész menne ki. Mivel a múltban történtek ilyen a protestantizmussal merőben ellenkező visszaélések, szükség van az egyházban a kegyelemtan teljes bibliai tisztázására. A kegyelmet közvetlenül mindenki Istentől kapja, és közvetítőre szükség

nincs; még kevésbé vámszedőre Isten és emberek között. Krisztus életét adta oda, hogy az örök üdvösséget minden megtérő bűnösnek ingyenessé tegye, a kegyelmet másként, mint ingyen adni tehát nem lehet. Távol áll tőlem, hogy odaálljak bizonyos szektatánitók mellé, kik a nagy egyházak papi fizetései ellen mennydörögnek, ők maguk meg a tized könyörtelen és kapzsi behajtásával tízszer annyi jövedelmet is csinálnak maguknak! Az igehirdető fizetése jogos és Isten ígéjében is biztosított dolog. Az apostol világosan mondja, hogy az, aki szellemieket közöl, jogosan részesedik hallgatóinak testi javaiban (Gal. 6, 6); de szellemiek alatt nem testi szertartásokat kell érteni, hanem azt, amit az igehirdető fáradságos munkával szerez: tudását. De még a tudás közlésénél is az ingyenesség szellemének kell a tanítót vezetnie; a hallgató is önként, szívesen adjon, hálával megbecsülve tanítóját, nem szégyenítve meg azt, aki ingyen osztja az élet vizét. A papi szolgálatnál viszont nem szabad elhanyagolni s hátrább tenni a szegényt, akinek nincs mit adnia! Ha ébredést ad egyházunk vezetőinek az Isten, rá fognak ébredni, hogy gyülekezeti életünket a kegyelem ingyenességének kidomborításával kell megújítanunk. Ez az új reformáció legfontosabb követelménye.

Ebben az „ingyen”-ben van a keresztyénség ereje. Varázsszertartásoknak nincs helye a keresztyén gyülekezetekben. Ha a tanító megérdemli, hogy eltartsák azok, akiket tanít, ám semmiképpen sem áll ez a szertartások kiszolgáltatójára. Varázsszertartások a pogányoknak valók, nem keresztyéneknek. A tanított igazságon szüremlik át a kegyelem fénye, nem a sokszor színészi pózokban és agyonismételt szavakban jelentkező papi mozdulatokban. A kegyelem ígéje

mindig újan, mindig frissen bugyog elő megszentelt szívekből, és nem lehet formákba belekényszeríteni; mint a mannát, mindig frissen kell szedni. Reformáló gondolatainkban a kegyelemnek kell minden egyebet félreszorító vezető elvvé válnia! A kegyelem közlése nem a szakramentumok külső jegyein, hanem Isten szent Szellemén keresztül történik, ki a szakramentumokat, és pedig a beléjük rejtett ígét felhasználhatja alkalomnak a kegyelem közlésére, de maga a szakramentum nem biztosítja, hogy kegyelmet kapunk. Keresztyénségünkben minden pogány elemnek ki kell maradnia; minden emberi, földi, anyagi közvetítést ki kell küszöbölnünk, ha csakugyan a kegyelem gyermekeivé akarunk lenni. Szellemmel kell megtelnünk, nem szertartásokban bízunk! Erre a legjobb út az ige befogadása. A szakramentumban annyi kegyelmet kapunk, amennyi ígét, s az ígében annyi kegyelmet kapunk, amennyi szent Szellemet kapunk vele együtt Istentől. Nem a szakramentum anyagi jelei s nem az ige betűi közvetítik a kegyelmet. Ezért esztelen dolog a hitvallások elmondásától, betanultatásától vagy aláíratásától várni az egyház reformációját. A hitvallások útján is annyi kegyelem jő, amennyi megértett, Szellem által megvilágosított isteni ige lesz általuk a részünk. Tanítani, magyarázni, megértetni az ígét: ez a reformáció útja. A kegyelem nem kenyér, bor vagy keresztvíz; nem is dogma vagy hitvallás; a kegyelem a testté vált ige: egy személy, aki itt élt közöttünk, és ma is él, ha nem látjuk is Őt. Szakramentum, prédikáció, hitvallás, szellemközlés annyit ér nekünk, amennyi élő Krisztust kapunk rajtuk keresztül; azaz amennyire lelkünk tartalmává válik Krisztusnak a lénye; amennyi újember támad bennünk az őember helyén. Nem a hitvallás betűjével, hanem Krisztussal kell

betelnünk! Új teremtéssé kell lennünk, új életet kell kapnunk. Akiben Isten új életet nem keltett, ritkán fog határozottan Krisztus ellen fordulni; hanem inkább rest arra, hogy magával és Istenhez való viszonyával komolyan számot vessen; sokkal kényelmesebb lesz neki az eléje tett hitvallásra azt mondani: „Aláírom! Magamévá teszem!” – noha még nem is érti, meg sem értheti. Ez a hitvallás-elfogadtatás is csak a kényszernek újabb neme; csak a lelkeknek elaltatása, kiket elaltatás helyett a kegyelem nagy hívása elé kellene állítanunk. A keresztyén élet kezdete nem lehet más, mint a bűnök Megbocsátójához való őszinte, igaz megtérés; ez pedig együtt jár a személyes bűnvallással és magunk elítélésével. Ezt a személyes bűnvallást és Krisztus mellé állást nem lehet a temetéseken újabban elmondott Hiszekeggyel vagy úrvacsorával kapcsolatos közös bűnvallással, illetőleg hármaskérdéssel helyettesíteni, hisz az úrvacsorai három kérdésre rendszerint csak megszokottságból felelnek az emberek, és nem meggyőződésből. A megtérés egyéni élmény, és belőle nem lehet gépiesen együtt elmondott vezeklést csinálni, karban vezényszóra teljesíteni; annak a szív töredelméből kell előtörnie!

Mindenesetre az Isten kegyelmének szertartás által való biztosítása az utánzatoknak legértéktelebbről fajtája, mert a legnagyobb Értelemről a legnagyobb értelmetlenséget csinálja; a legnagyobb emberi gondatlanság és felületesség kapunyitója. Szintén értelmetlen, tehát céltalan és haszontalan erőlködés a szuggerált megtérés; az evangélizációnak érzelmek fölkelésével, akaratilag szuggerációval gyakorolt minden fajtája. Ha egy erősebb lélek szellemi hatása, azaz szuggerációja alatt értelmi vagy akaratilag döntéseket teszünk, s azokat megtérésnek nevezzük, megcsaljuk

magunkat, mert ezeket a döntéseket nem mi tesszük. Ezek a hatások csak addig tartanak rajtunk, ameddig az erősebb szellemi befolyás fennáll. Az ilyen megtérések sokkal gyakoribbak, mint a valódiak; ám azért értéktelenek, mert akkor mondanak csődöt, amikor a legnagyobb szükség volna rájuk: az ítélet órájában. Az ilyen szuggeratív megtérés dogmatikailag, érzelmi- és akaratilag tökéletes lehet; nem hiányzik belőle a helyes dogma, a bűnbánat érzelme, az akarat, hogy a kárhozattól meneküljünk; csak kettő hiányzik belőle: isteni oldalról a bűnbocsátó kegyelem kijelentése, emberi oldalról a teljes szívből történő férfias odaadás, mely mindennel leszámolt. Az utóösszejövetelek érzelmi ösztönzései, hogy „még ki adja át magát a Megváltónak?” nagyon kétséges értékű eredményekkel járnak; az ilyen kierőszakolt megtérések néha addig sem tartanak, amíg a megtérő lélek ki-megy a terem ajtaján.

Nincs tehát másban segítség, mint a kegyelem minden más tárgyat félreszorító, teljes, világos, őszinte és Isten Szellemétől kísért hirdetésében; a Megváltó keresztthalálának szegyetelen előtárásában, mely nem rejti el, hogy a keresztfán az Isten Fiával együtt mi is meghaltunk minden képzelt jóságunkkal és kiválóságunkkal együtt, s hogy nincs számunkra más hátra, mint Isten ingyen kegyelmére bízunk magunkat. Akit ez megfog, abban Isten Szellemé dolgozik, nem a prédikátor szelleme. A keresztyénségbe való érzelmi beleringatás vagy belerángatás couéista mesterkedés s eredménye sohasem lesz igazi megtérés.

Az is téves, hogy a megtérésben döntő, határozó „én”-nek meg kell halnia; Krisztusban nekem kell továbbélnem; énem tehát Krisztusban feltámad. Azt kell halálba, szemétre vetnem, amit az „én” Isten

nélkül s Isten ellenére alkotott: képzelt jóságomat, álerényeim, teljesítményeim, világi összeköttetéseimet, előkelő kapcsolataimat, tudományos, művészi, mesterségbeli és egyéb sikereimet. Ezekre az új életben nincs többé szükségem. Nem úgy énem elhatározó, döntő, ítélő képességére; erre még nagyobb mértékben szükségem lesz, mint az istentelen életben volt; mert Krisztusban több a szabadságom és több a felelősségem. Azért az aszketikus, testgyötrő éngyilkolások sem tartoznak a kegyelem világához. Krisztus egész embert akar, egész teljesítőképességet, egészséges testet – hiszen betegségeinket is a keresztre vitte! Minden tehetségünknek, egész szorgalmunknak és odaadásunknak az Érte folytatott munkába való bevetését követeli. Őt a teljes fegyverzettel küzdő harcosok, s nem sápadt arcok dicsőítik. A sápadt, aszkéta arc éppoly kevésbé magasztalja a kegyelmet, mint ahogy a hosszú haj nem biztosítja a művészetben való tökéletességet. Az én engedelmeségére van szükség! Az szükséges, hogy ne az történjék, amit mi akarunk, hanem az, amit Isten akar! Odaadás, átadás alatt engedelmeséget kell érteni. A hit is engedelmeség; annak belátása, hogy amit mi gondolunk el vagy alkotunk, rossz: Istennek minden gondolata és útja ellenben tökéletes és jó. A megtérésben sem az a fontos, amit mi csinálunk; hanem az, amit Isten tesz. Tőlünk csak annyit vár Isten, hogy ne bízunk magunkat akármilyen jöttment kalandor szellemre, mint Éva tette; hanem a tiszta szent Szellemnek higgyünk. Evangélizációs összejöveteleken is lehet tisztátalan szellem hatása alá jutnunk, ha tisztátalan szellem szól az igehirdetéből, vagy tisztátalan akaratlan közeledünk Istenhez. S a templomban meglapuló Sátán veszedelmesebb, mint a kocsmában ordító!

Két szellem jár ebben a világban, azaz két szellemi szél fúj az emberek között: egyik tiszta, másik tisztátalan; egyik a szabadság Szelleme, másik a rabbá tevő szellem; egyik a szeretet, irgalom, kegyelem Szelleme, másik a gyűlölet, önzés, közönyösség szelleme. Nem a szavakon, nem a hangulatokon, nem megvallott akarásokon múlik sorsunk eldőlése, hanem azon, hogy melyik szellem áramlásába kerülünk bele. Megtérni, megszentelődni, Istenért dolgozni csak a kegyelem szabad levegőjében lehet: azért ki kell mennünk a havasokra, ahol ezek a metsző, tiszta, szabad szelek fújnak, s nem emberi megszokottságok, érdekek és megalkuvások zugaiban tespednünk! A Golgota legalacsonyabb a földi dombok között; de havasoknál magasabb a szellemi világban, mert ott Valaki olyan halt meg, akit testileg mindenkinél inkább rabbá tettek, de aki szellemileg mindenkinél szabadabb volt, mert gyilkosainak meg tudott bocsátani! Csak ebben a tiszta szellemi levegőben, a kegyelem levegőjében tud az emberi lélek szabadon, boldogan, gyógyultán lélegzeni.*

A megtérítő isteni Szellem és a megtérő emberi lélek mellett igen fontos szerepe van annak a lelki szervünknek, melynek a régiek nyelvén „szív” a neve, melynek egyik fontos ténykedését tudatnak nevezi a lélektan. Ma szív alatt a lélek érzelmi, hangulati tevékenységét értik. Bibliái felfogás szerint az értel-

* A fájó szellemnek és a lélegző léleknek ez a ket-tőssége minden nyelvben megtalálható, csak a magyar szóhasználatban nem, noha a szellem (régiesen szellet) és lélek két szava etimológiai tisztaságban és azonosságban nálunk is megtalálható. A lélek tér meg a kegyelem szellemi fuvallatára.

met, érzelmet, akaratot a szív használja; a szív ítéel és határoz; a szív tud, érez és akar. A szívnek kell eldöntenie: Akarom Istennek kegyelmét! vagy: Nem kell az Isten bocsánata! Az értelem, érzelem és akarás nemcsak a tudatban jelentkezik, hanem beleömlenek egy tudattalan nagy lélekállományba, melyet tudattalan léleknek nevezünk, s melyben az értelem alkotásai emlékeztették, az akarások jellemmé sűrűsödnek. Lelkünk tudattalan részét tudatos ítéleteinkből és elhatározásainkból mi alkotjuk; idegen elem ide a szív tudta nélkül nem kerül be. Van azonban egy piaca vagy temploma az embernek, ahová idegen vásárosok vagy angyalok járnak: a szellem. A szellemen át lelkünket tudattalan hatások érik (szuggesztíó, hipnózis, önszuggesztíó, ördögösség, ihletettségek), melyeket egy durva lélektani felfogás nagyrészt a lélek tudattalan részének tulajdonít s „tudatalattinak” (Unterbewusstsein) nevez. Bibliai felfogás szerint semmi nem kerül a lélekbe, mi felől a szív tudata ítéletet és határozatot nem hoz, s így mindenért, ami bennünk van, felelősek vagyunk. A freudizmus éppen a felelősséget veszi el az embertől, hogy a lélek ellenállás nélkül vesse oda magát aljas kívánságainak. E két lélektani felfogásban két szellemi világ harcol az emberért, melyek közül az egyik az embert talpra akarja állítani, a másik a sárba dönteni. Aki talpán áll, szabad; a sárban fetregő szolgálai szellemű mindenre fölhasználható, saját kárára is. Az ember mögött álló két szellemi világ ebben különbözik: Isten szabadságot, Sátán vak, szolgálai engedelmeskedést követel. Ahol a kegyelem levegőjét be nem fogadják, ott vágy sincs szabadságra, teher az önálló akarat; szívesen adják át másnak a felelősséget jelentő elhatározást, s a legnagyobb felháborodást az kelti, ha valaki lelkiis-

meretet emleget. A kegyelem nem a tudat megkerülésével lopja be akaratát az emberbe, hanem mindig a tudat (a szív) ajtaján kopogtat, s nem tér be abba, míg a szív maga nem nyitja meg az ajtót. „Íme az ajtó előtt állok, és zörgetek!” Isten nem nyomja félre az emberi szívet, sőt azt meg akarja eleveníteni. Mert tiszteletben tartani az ember szabadságát: ez isteni, ez keresztyéni, ez a kegyelem! A kegyelemben tehát teljes, szabad működését megtartja, sőt újjá lesz, megtisztul a szív; szabaddá lesz, megelevenedik, magát megtalálja, érvényesül az emberi én.

Ebben a lélektani szemléletben értjük meg, mi az óember és újember lényege. Óembernek nevezi az Írás azt, amivé temagad alkottad magadat, míg Isten nélkül tisztátalan szellemi befolyások alatt élteél. A bűn szolgaságában hozott ítéleteid és elhatározásaid rád fekszenek, magukkal ragadnak, s neked úgy kell gondolkodnod, határoznod, ahogy megszoktad. Óemberedben az vagy, amivé magadat tetted; a magaddal hurcolt múlt az az óember! Új ember a jövő, melyet Isten teremt benned, de szíveden, önkéntes elhatározásaidon s ítéleteiden keresztül. Megtérni annyit jelent, mint ellentmondani a múltnak, eddigi gondolkodásodnak, elhatározási módodnak, s jövődet Istenre bízni, hogy azt Ő alakítsa ki. Ezt az átváltást azonban csak annyiban viheted véghez, amennyiben ismered magadat, tehát annyi gondolat, szándék felől, amennyi tudatodba jut. Isten megszentelő munkája abban áll, hogy Szellemének munkája által lelked egész tartalmát lassankint tudatod ítélő széke elé viszi, s te mindent újra szemügyre veszel és újra megítélsz. Amit Isten Szellemének hatása alatt magadban kicserélsz: az az újember. Míg e földön testben járunk, az óembernek valami nyoma mindig marad

bennünk, s ha valamikor múltunkhoz visszanyúlunk, az óember megelevenedik. Miután szabadságunkban van visszatérni óemberünkhöz, meg kell állapítanunk, hogy a megszentelődés is teljes szabadságban történik, állandó önkéntességben, úgyhogy akaratunk nélkül Isten semmit soha ránk nem tukmál. Mennél tovább haladsz a megszentelődés útján, annál tisztábban és világosabban látod magadat és Istent: annál szabadabban és több felelősséggel ítélsz, határozol. Ez a szabadság, amelyben határozol, amelyben magadat mindig jobban Istenhez kötöd: ez a mindent ingyenessé és önkéntessé tevő kegyelem! A kegyelem nem köt akaratod ellenére az oltárhoz, csak a szeretet kötelékével fűz oda: azok pedig a szeretőnek eltéphetlenek, de a hűtlennek szétszaggathatók. Szabad vagy! Mindenesetre meg kell különböztetnünk a választási és véghezviteli szabadságot. Utóbbiban mindig függőben maradunk Istentől, vagyis nem mindig tehetjük meg, amit szeretnénk.

A világ szelleme kényszerítéssel, rémítéssel, fenyegetéssel igyekszik szolgaságba dönteni bennünket. Ha a világban előre akarunk menni, szűrőkön visznek át bennünket, melyek összetörik akaratunkat, s melyekből csak akkor emelkedhetünk magasabbra, ha szemet hunyunk ama hazugságok előtt, amelyekből a világ dicsősége, „jóléte”, hatalma felépült. A kegyelmes Isten szelíd kéréssel közeledik hozzánk: Ő, kit bűneink megsértettek, kérlel minket: „Béküljetek meg Velem!” Engesztelésül értünk adta Egyszülöttjét. Nem kötöz mással Magához, mint szeretetével. Akármikor elhagyhatjuk Őt; ha elesésünk után felállunk, újra Magához fogad. Ingyen ad mindent, és azt kívánja, hogy mi is önként, ingyen szeressük Őt. Önkéntes a megtérés, önkéntes a megszentelődés:

aki megunja Isten iskoláját, kiállhat belőle. Az, hogy Isten mindent ingyen ad, azt jelenti, hogy akikkel jót tesz, Neki a hálán kívül mást vissza nem adhatnak. Ez a kegyelem és hála világa! Ebben a világban van otthon, itt születik meg, itt fejlődik ki az egyház!

Ám nem tagadják-e a kegyelem alatt élt élet szabadságát olyan bibliai helyek, mint Pál szinte diadalmas megállapítása, hogy ő a „Krisztus rabszolgája”? A bibliai zsidóságnál volt egy szokás: ha egy rabszolga a minden rabszolgára érvényes szabadulás éve után is uránál akart maradni, ura fülét átszúrta, s ezzel örök önkéntes rabszolgaságra jegyezte el. Az ilyen rabszolgaság azonban szabadság volt. Az a rabszolga belátta, hogy bölcs és jó uránál sorsa jobban biztosítva van, mintha a maga tehetségére támaszkodnék. Ilyen önkéntes rabszolgái vannak Krisztusnak is. Láttuk, hogy az óembert eddig megalkotott képzeletünk, fogalmaink, döntéseink, és azoknak a félelemmel, örömmel és más érzelmekkel összekötött szövevénye teszi. Ha óemberünk ellen fellázadunk, és szabadon új úton akarunk indulni, óemberünk a múlt egész súlyával, megfélemlítéssel, örömünk elvételével ránk nehezedik, úgyhogy nem tudunk ellene cselekedni. Múltunk, azaz óemberünk hatalmával szemben segítségre van szükségünk; azért önként Krisztushoz megyünk, Ő fülünket általfúrja, örök, önkéntes rabszolgául jegyez el bennünket, úgyhogy Pál módjára ezzel a szabad szolgálattal boldogan dicsekszünk! Szabad, örvendő szívvel, önként szolgálni tudni: ez a kegyelem! A szabadítás, melyet Krisztus hozott, abban áll, hogy Szelleme által lefogva tartja múltunkat, óemberünket, és mi égi Mesterünknek bölcs vezetése alatt, Szellemének ránk árasztott ajándékaival boldogan és könnyen éljük új életünket, amíg kegyelemben

vagyunk. A baj akkor jön, amikor újra magunkra tekintünk, saját lábunkra állunk, s ezzel az őembert újra életre keltjük. Ám lassan-lassan mégis megerősödik akaratom, és szilárdan állunk az Úr mellett. Az őember elleni harc a megszentelődés. A megszentelődés utazás saját lelkünk börtönéből Isten Szellemének szabadsága felé. Ez utazás alatt, földi életünk egész idején át állandóan ránk leselkedik a hízelkedő ellenség, állandóan sajnálkozva „rabságunk” miatt, melyet Isten mellett viselünk, s kezében tartva a régi bilincseket, hogy amely pillanatban megunjuk az Úr szolgálatát s visszakivánjuk a szellemi Egyiptomot, azonnal megkötözzön a régi béklyókkal. Azokat aztán csak egy újabb megtérésre, újabb s talán sokáig tartó forró könyörgés és tusakodás után csak a Megváltó tudja levenni rólunk, hogy megint önkéntes szabadon vállalt rabszolgaságban, állandó Neki való engedelmességben haladjunk nyomdokain. Az ilyen elesésnek oka rendszerint őemberünk valamelyik még tisztázatlan pontja. Sokszor meglepetésszerűleg kerül elő belsők tudattalan részéből egy-egy ilyen tisztázatlan régi emlék, hajlam, és zavarokat okoz. Ezeket csak úgy győzhetjük le, hogy önmagunk ellen Krisztust állandóan behívjuk szívünkbe, és segítségére támaszkodunk. A keresztyén élet tehát állandó Istenből élés, Krisztusra támaszkodás, magunknak minden pillanatban szabad elhatározásból Krisztusnak adása. Ezt a győzelmes, hitben és Szellemben élt életet írja le Róm. 8. A Szellem ereje nélkül élt kétféle sántikáló életet Róm. 7. írja le. Az a két ember, aki Róm. 7-ben szemben áll egymással: egyfelől a rab őember, meggyőződésünk és jellemünk; másfelől a szabadságot kereső, de tehetetlen én, a szív. Róm. 8. győzelmes embere tehát nem az újember, hanem a Szellem által

megerősített „én”, s ennek az életnek gyümölcse, eredménye az újember, akit a segítségül hívott Krisztus teremt bennünk, az újonnan kegyelemből teremtett meggyőződés és jellem, mely szabad, mint a kegyelem.

A kegyelem fényében válik világossá, hogy mit jelent magunkat megtagadni. Magamat megtagadni nem annyit jelent, hogy énemet tagadom, mint a buddhisták; életemet öldöklöm, mint a hinduk; magamat megtagadni annyit jelent, mint múltamat, eddigi, Isten nélküli gondolkodásomat és jellememet tagadni meg, hogy gondolkodásomat, akaratomat a kegyelem tengerébe merítsem; hogy a kegyelem vízfürdőjéből, melyet az ige nyújt, új emberként jöjjelek elő. Róm. 7. az őemberről mondja, hogy az húsból való, s az énről mondja, hogy amíg az őember hatalmában van, azt teszi, amit nem akar. Mikor az „én” nem tudja tenni a jót, az újember tetteit, s csak arra képes, hogy elítélje az őt, akkor van Róm. 7. állapotában; akkor mondhatja magáról: „tagjaimban, azaz őemberemben nekem ellenszegülő törvény van, mely rabjává tesz a véték törvényének; most hát értelmemmel Isten törvényétől vezetve szolgálom, hússal azonban a véték törvénye által vezetve.” Róm. 8. pedig azt az állapotot jelzi, amelyben a kegyelem előnti a véték hullámaiban fuldokolva küszködő ént, úgyhogy az attól fogva a Szellem törvénye alatt él és cselekszik. A kegyelemben élt diadalmas életnek feltétele az önitélet, mellyel az „én” az őembertől, azaz múltjától magát elkülöníti. Ezt találjuk Róm. 7. és 8. küszöbén: „Oh én nyomorult ember! Ki szabadít meg e halálnak testétől?!” Önitélet és édes kegyelemtudat váltakoznak egymással a keresztyén ember életében is, mint Róm. 7-ben és 8-ban. Az a természetes, hogy mindig kevesebb legyen ben-

nünk az önitélet keserősége, és mindig több a kegyelem tudatának édessége, amit azzal érünk el, hogy mindig kevésbé élünk magunkból, és mindig inkább Istenből.

Akármilyen diadalmas életet élünk is azonban a Szellem ereje által, az őember tudattalan lelkünk zugaiban megbújva, félreszorítva, mint az évezredek birodalmában egy új Góg és Magóg fiai, tovább is megmarad „e halálnak testében”, azaz a testi világgal való összeköttetéseinkben. Mert éppen a látható testi világ dicsősége és hatalma tartja megigézve lelkünket; ezek az összeköttetések visznek halálba: azért „halálos” ez a test. Isten kedvessége egyfelől, a világ kedves volta másfelől hívogatják az „én”-t, csábítják szívünket. Így a régi kapcsolat, mely a világhoz fűzött, újra feleledhet; egy ilyen összeköttetésben, egy „tagunkban” (Róm. 7, 23) feltámadhat a kísértő vétek, és egy ébredő kívánságon keresztül megejt bennünket. Az újember és őember e vetélkedésében annak a győzelme van biztosítva, amelyik erősebb hatást tud a szívre kifejteni; Isten kedvességét a hús káprázata elhomályosíthatja szívünkben, s a csalárd szív Krisztus Keresztje helyett újra a világot és önmagát csodálhatja. Azért mindig ébren, virrasztva kell figyelniünk, hogy Sátán káprázata meg ne ejtsen, s az isteni kegyelem szépségéről le ne vegyük tekintetünket. A kísértésnek engedő ember elveszíti a kegyelem ízét; csak a világ lesz kedves neki. Ebből az állapotból is van azonban visszatérés; a szív meggyógyulhat, s a kegyelem ízét újra érezheti.

Két szél (két szellemhatás) fúj ebben a világban. Más képpel úgy mondta ezt Jézus, hogy két magvetés történik. Egyik magvetés a kegyelem magvetése, a másik a gonosznak magvetése.

A kétféle magvetés nyomán az Istentől elidegenedett nagy embervilágból kétféle ember támad a földön: a kegyelem szabad fiai és a harag fiai, a gonosz rabszolgái. Pontosabban vizsgálva a dolgot azonban nem két, hanem három csoportot kell megkülönböztetnünk: 1. akik felszabadult szívük tudatos választásával elfogadták, elhitték Isten megbocsátó kegyelmét; 2. akik teljes tudattal és szabadon elvetették ezt a kegyelmet, s ezzel Isten Szelleme ellen vétkeztek; 3. akik ezt a végleges döntést még nem tették meg, noha esetleg ellenálltak a kegyelem hívogatásának, s ezzel Isten haragját és ítéletét ideiglenesen kihívták. Végleg két táborra az utolsó ítéletkor bomlik az emberiség. Amíg a három csoportból kettő nem lesz, addig meg nem szűnik munkálkodni az isteni kegyelem. Hogy a kegyelem miért nem vonzó minden ember számára; miért utasítják vissza egyesek végleg, mások ideiglenesen: annak különböző okai vannak. A kegyelem elfogadása az ember önző lényének felszámolását jelenti; új korszak kezdődik, amelyben a kegyelembe fogadott maga is kegyelembe fogad másokat, tehát a rábizott szeretetet továbbadja. Ezzel teljesen új életirányt ölt a szív; egyfelől rábizza magát Istenre, s ezzel a felelősséget életéért átadja Neki; másrészt magára vállalja azokért a felelősséget, akiket szeret, hordozza ezeknek terhét. Akik a kegyelmet végleg elutasítják, nem vállalják mások terhének hordozását, mert a szeretet ostobának, férfiatlannak tűnik fel önző, fennhéjázó, gögös szívüknek, s gyűlölik azokat, akik szeretnek; gyűlöletüket üldözésben mutatják meg azok iránt, akik kegyelemben élnek. A harmadik csoport nem méltatja a kegyelmet annyira, hogy érte üldözést viseljen el; de nem áll ellent a kegyelemnek úgy, hogy azt végleg kizárná szívéből;

enged a világban levő kényszernek, de azzal magát csak külsőleg teszi egygő; lehetőség van rá, hogy határozatlanságát vagy féltékenységét egyszer könnyek között bánja meg. Ide tartoznak a rendezetlen életűek, kik magukat feltétlenül, teljes szívvel Istenre bízni nem merik; a teljes áldozatot meg nem hozzák. Hosszú, lassú munkával igyekeznek Isten ezeket tudatos határozatra segíteni, vagy végleg gyáváknak fognak bizonyulni, kiknek helye Isten világában nem lesz (Jel. 21, 8). Az első csoportból támad az igaz egyház, a Jelenések könyve napba öltözött asszonya; az Istenre néző filadelfiai gyülekezet (Jel. 3, 7 skk). A második csoportból áll elő az antikrisztusi világ. A harmadik csoportból lesz a parázna egyház, a laodiceai gyülekezet (Jel. 3, 14-17). Az első csoportból hősök nevelődnek, akik szelíden életüket áldozzák Megváltójukért és testvéreikért. A második csoportból megromlott, oktalan állatok lesznek, szennyfoltok; kik álombamerülten káromolják azt, ami nemes és magasztos (Júd. 8.10.12). A harmadik csoport Sátán rabszíjon tartott, külső sötétségben, félelemben élő rabszolgái lesznek, kik bűnbánó sírással és örömmel fogják egyszer az Úr megjelenését fogadni, s Előtte meghajolnak (Zak. 12, 10-14; 1Kor. 5, 5; 3, 14-15; 1Pt 3, 19-20). Az utóbbi csoport tagjai részben a nagy népegyházak tagjaiból kerülnek ki, akik szívesen őriztek meg bizonyos külső vallásosságot, de megtérésig, megszentelődésig, Krisztus mellett való bizonyosságtételig sohasem törtek előre. Az előretörők, akiket az Írás hol választottaknak, hol győzelmeknek, hol híveknek nevez, egy földi határoktól nem határolt, de Istentől jól ismert és szellemi határokkal őrzött gyülekezetet alkotnak (2Tim. 2, 19), a Gal. 4, 26 szabad egyházát, mely külső formáktól szabadon egyedül égi Urának

engedelmeskedik és szolgál. Láthatatlan forrásból táplálkoznak, magaslati levegőt szívnak; míg testileg a többi emberrel együtt élnek, egy magasabb ország polgárai. Emberi szervezkedés nélkül láthatatlan és tőlük sem áttekinthető szellemi szervezetük van a nekik adott kegyelemajándékoknak és Szellem-parancsoknak megfelelően. Ha Krisztus egyszer visszajő, az angyalok fogják őket a többi ember közül összeszedni és Krisztushoz felragadni, egyiket a kézi malom mellől, másikat az ágyasházból, harmadikat a mezőről, míg el nem készült társukat otthagyják (1Kor. 12; Ef. 2, 6; Fil. 3, 20; 1Thessz. 4, 13-18; Mt. 24, 31; Lk. 17, 35-36). Ezek az üdvözülők zsengei, azaz elsői; Istentől jól ismert, befejezett szám, melynek elkészítése után új korszak kezdődik a földön (1Kor. 15, 23; Róm. 11, 25 skk). Ezek a kegyelem fiai, az igazi, szellemi egyház, melyet Isten az örökkévalóság kőszikla-alapján, az isteni elválasztáson és eleve elrendelésen, az időben a Szellem gyűjtő, elhívó, nevelő, megszentelő munkájával épít fel és csatol a szeretet egységébe. Ez az egyház egyetlen földi felekezettel, testi egyházzal nem azonos; de bármelyikükből szülehetnek belé tagok. Testi leszármazás, külső keresztség, emberi akarat nem visznek be senkit ebbe az egyházba, mert abba Szellemtől kell születni.

Az igazi egyház tagjai nem úgy gyűlnek össze, hogy elmegyünk valamely városba vagy községbe, és ott összeszedjük azokat, akiknek apjuk vagy nagyapjuk ilyen vagy olyan felekezethez tartozott, és ezeket megszervezzük ilyen vagy olyan nevű egyháznak; mert így csak egy földi felekezetet csinálhatunk. Az igaz egyház összeszedése úgy történik, hogy papoknak és „laikusoknak” egyaránt hirdetjük Isten bocsánatát, mely megtérésre kötelez, s azok, akiknek a szeretet igazsá-

ga iránt érzékük van, maguktól elő fognak jönni abban a rendben, ahogy Isten bölcsessége a Szellem belső szava által őket szólítani fogja. S amikor jönni fognak egyik a másik után, ahogy Istennek hívása vonja őket, nem fogunk közöttük felekezetek szerint különbséget tenni, hanem mind egyformán kedves testvér lesz. Az isteni kegyelem mindnyájukat egyforma szeretettel várja és fogadja. Előírni sem lehet, hogy Isten mikor szólítsa el őket az önzés és bűn szolgálatából a felszabadító igazságra. Istennek útjait nem lehet földi sablonokba belekényszeríteni. A kegyelem szabad, és útja is szabad. Ez az igazi egyház nem fog az emberektől neki elkészített formákba beleömleni; az ébredés nem fog felekezeti határokhoz igazodni. Hitből hitbe fogják átadni a megtalált igazságot, mert a hirdetett ige képezi az egyház alapját, és nem az átöröklött szervezet, a testi leszármazás vagy bármilyen apostolica successio*. Némelyek dicsekedve említik, hogy ároni családból származnak; ez lehet, de Hofni és Pineás, Éli fiai is ároni családból származtak; attól lehettek paráznák, erőszakosak, és elveszíthette őket Isten ítélete. Azért, ha valóságos egyházépítést akarunk végezni, akkor ne a testi, hanem a szellemi kapcsolatot keressük! Pálnak is át kellett mennie ezen a forradalmon; csodálkozva látta meg, hogy Isten lerombolta a leszármazás építette falat zsidók és pogányok közül (Ef. 2, 11 skk); Péter pedig ugyanazzal a meglepetéssel idézi a próféta szavát: „A kik hajdan nem nép voltatok, most Istennek népe vagytok; akik kegyelmet nem nyertetek, most megkegyelmeztetek vagytok!” (1Pt. 2, 10) Ilyen meglepetésekből születik meg az igazi egyház: Kajafás, a főpap, ellensége lesz,

* Apostoli leszármazás.

és a rablógyilkos elsőnek megy be a paradicsomba: paráznák és vámszedők megelőzik a vallás tanítóit.

De nemcsak az egyház tagjainak összeszedése történik az isteni Szellem szabad választása szerint, hanem az egyház különböző feladatú munkásainak kiválasztása, munkára való felkészítése és szétküldése is. „Különbözők a kegyelem ajándékai, de ugyanaz a Szellem! Különböző szolgálatok vannak, de ugyanaz az Úr! Különbözők a hatások, de ugyanaz az Isten, aki mindent mindenekben munkál. Minden egyesnek adatik a Szellem megnyilvánulása haszonra; egyiknek bölcsesség szava a Szellem által; a másoknak ismeret szava ugyanaz szerint a Szellem szerint; másnak hit ugyanabban a Szellemben; megint másnak gyógyítások kegyelemajándékai egy Szellemben; másnak erők hatásai; másnak prófétálás; másnak szellemek megkülönböztetése; másnak nyelvek nemei; megint másnak nyelvek magyarázata. De mindezeket egy és ugyanaz a Szellem munkálja, mindenkinek a maga külön mértékében úgy osztva szét, ahogy akarja.” Ügyes liturgikusokról, azaz szertartásvégzőkről, elragadó szónokokról, szervező zsenikről, egyházi fejlődelmekről, kijárókról, statisztikai kérdőívek leleményes kitöltőiről itt nem hallunk; ezek nem tartoznak az egyház építői közé. Ellenben olvasunk bölcekről, kik szerények szoktak lenni; hallunk tudósokról, kik nyilván Isten dolgait kutatták s nem matematikát vagy filozófiát; aztán hallunk olyanokról, kik hitükkel csodálatos tetteket hajtanak végre, betegetek gyógyítanak meg; olvasunk megnyílt szemű prófétákról, akik Isten mélységeibe belátnak, s emberekről, kiknek nyelvét Isten Szelleme mozgatja kijelentések közlésére. Ilyenek hirdették az ígét az apostolok egyházában; milyen más berendezésük van a mai egyházaknak!

Nem az a különbség a hajdan és most között, hogy hajdan a vének kézzel átadva kapták ajándékaikat az egyház munkásai, ma pedig iskolákban tanulnak, mert Isten Szellemét iskolákban is meg lehet kapni; hanem az, hogy ma nem imádkoznak könnyek közt, böjtölve a teológusok, hogy Isten szent Szellemét öntse ki rájuk; a professzorok sem mindig vetik kezüket imádkozás közben tanítványaikra, mert nincs bennük átadni való isteni kegyelem. Sok helyen éppen a kételkedés és hitetlenség gonosz mérgét csepegtetik a tanítványokba. Olvassuk, hogy az apostoli egyház munkásai kegyelemajándékokat kaptak (charismata); isteni válogatás szerint Isten kedvességéből ingyen kaptak olyan tehetségeket, amelyeket tanulással nem lehet megszerezni, s amely ajándékok nélkül, ha a világ összes könyveit végigtanulnák, sem tudnának a kijelentés titkaiba behatolni. Azt is olvassuk, hogy Isten Szelleméje úgy osztotta szét ezeket az ajándékokat, ahogyan éppen akarta, és ebben nem engedte, hogy valamilyen földi egyházfő a dolgába belebeszéljen. Azt is olvassuk, hogy az egyháznak kivétel nélkül minden tagja kapott ilyen ajándékot abból az ingyen való kegyelemből; nem volt tehát kiváltságos papi osztály a szolgálatra; Isten egyházában mindenkire szolgálat várt, és ha ezt a szolgálatot tüvel vagy seprővel végezte is valaki, ha Isten kedvességével hálából végezte azt, papi szolgálat lett belőle. Mert a Biblia is, mint a reformátorok, az egyetemes papságot tanítja. Ha az apostolok idejében így dolgozott Isten Szelleméje, valószínű, hogy ma sem dolgozik másként. És ha ma Isten szerint meg nem keseredünk amiatt, hogy a Szellem ajándékait, a kegyelem ajándékait elveszítettük és emberi képességekkel pótoltuk őket, ha zsákban és hamuban térdelve nem fogunk Isten bocsánatáért kö-

nyörögni és Tőle szent Szellemet kérni, akkor halál lesz köreinkben, és nem egyházépítés. Mert az egyházat nem lehet földi tudománnyal, pénzzel és hatalmas emberek pártfogásával építeni, hanem csak a kegyelem ajándékaival!

Mi tehát a teendő? Az, hogy megkülönböztetés nélkül mindenkinek egyforma kedvességgel hirdessük Isten bűnbocsátó kegyelmét, s ha valakiben Isten Szellemének munkáját látjuk, annak testvéri kezünket nyújtsuk, s vele összekapcsolódjunk. S akkor anélkül, hogy mi kormányoznánk, anélkül, hogy Uzzajjal a frigyládához nyúlnánk (II.Sám. 6, 6skk), épülni kezd Istennek gyülekezete; holt csontokból élők támadnak fel, s a szeretet, a kölcsönös kedvesség kapcsolataival egybekapcsolódnak szent szeretetben. Mi csak nézni fogjuk, mi csak csodálni fogjuk, hogy nő ki a földből e csodálatos isteni növény; hogy ékesül ártatlan, szende hajadonná, Krisztus menyasszonyává a szentek közössége. Ebben a gyülekezetben minden kegyelemből fog születni, minden tag kegyelemből kapja megbízatását és munkásságát; minden kapcsolat a kegyelem hatalmával fűz össze egymást talán sohasem ismerő, egymással talán addig ellenséges szíveket. Ami nem kegyelemből született, ami csak pénzszagú, ami a világ hatalmasainak kegyéből ered, ami emberi kérdés eszköze csupán: annak az egyházépítésben nincs helye; nemcsak nem hasznos, hanem hibás, omlatag kő, melyet ha el nem távolítunk az épületből, az épület össze fog omlani. Az egyházépítésében csak azokat használhatja Isten, akiknek karizmája van és akik Neki föltétlenül engedelmeskednek. Amit Isten ad, az arany, ezüst és drágakő, s amit ember ad hozzá, az fa, széna és pozdorja. Jönni fog az ítélet tüze, mert Isten megpróbálás nélkül nem

hagyja az egyházat, és akkor megég, összedül, amit nem Isten épített be a falakba (1.Kor. 3, 12-14). Egyszer az örökkévalóság fényében ki fog tűnni, hogy egy beteg szobájának kiséprése sokszor többet épített Isten templomában, mint egy ragyogó szónoklat; egyszer égett ronggyá lesz a selyem vagy bársony papi ruha, és ragyogó köntössé válik a szeretet, mely egy éhezőnek enni adott. Mert nem igaz, hogy a szoba kiséprése testi szolgálat, az ige hirdetése pedig szellemi munka; mert a testi munkát szellemivé teszi az irgalom, mely azt indította, s a szónoklatot húsnak teljesítményévé teszi a hiúság és gőg, amely előadta. A szellemi és lelki, vagy éppen húsból való másként válik széjjel, mint ahogy gondolják. Bibliamagyarázatot lexikonokból is össze lehet állítani, de az üldözötet veszélyünkre megsegíteni csak szeretetből lehet, és a szeretet a Szellem legkiválóbb ajándéka. Amit Jézus szava szerint mindenütt hirdetni fognak, ahol csak az evangélium szól, az egy illatszeres edényke tartalmának kitöltése volt: de ez az alabástrompalack egy a halál hatalma ellen küzdő szerető szív bizonyágtétele volt. Tehát minden papi szolgálat értékét az a kegyelem vagy kedvesség szabja meg, amellyel azt a szolgálatot az oltárra helyezték. Az emberi kedvesség neve: hála. Bizony ahhoz, hogy az egyházi mannát így tudjuk értékelni, le kell tennünk hátunkról egy nagy batyut, amelyben emberi dicsőség és büszkélkedés hitvány rongyai vannak összegyűjtve, és úgy menünk át egy szoros kapun, amelyen át még a püspökök, még a római pápának is át kell mennie, ha az Isten királyságának legszerényebb, legkisebb tagjává akar lenni.

Így, nem emberek tudásából vagy erejéből, hanem csak Isten kegyelméből épül fel Isten szellemi egyhá-

za, amelynek dicsőségét csak azok látják, akiknek szellemét szellemi látásra az a Szellem nyitotta meg, akinek csak a Bárány Jézus számára van dicsőítő szava. Ez a szellemi egyház a mi anyánk; és ehhez az egyházanyához akkor leszünk hűek, ha minden dicsőséget és minden engedelmisséget az egyház Fejének, Jézusnak adunk. Két egyházzól beszélt Pál is a galata levélben; egyről, amely szolgaszellemű, s melynek őse a rabszolgáló Hágár és a Sínai hegy, ahol Isten a törvényt adta – s egyről, amely szabad, s melynek őse a szabad Sára és a Sion hegye, ahol Isten kegyelmét jelentette ki (Gal. 4, 21-31). A szolgaszellemű egyház képét a Jelenések könyve a laodiceai gyülekezetben rajzolja meg, mely gazdagnak mondja magát; kincsei, ragyogó szónokai, pártfogói vannak, és mindig azon fáradozik, hogy bebizonyítsa, hogy milyen gazdag. Valószínű, hogy évégett óriási tömegben töltet ki vagyonáról, munkáiról, teljesítményeiről statisztikai íveket, melyeken nem a valóság, hanem a számok nagysága a fontos. Az Istennek tetsző gyülekezetet pedig a filadelfiai gyülekezetben mutatja be az Úr, mely kicsiny, gyenge e világ szemében, mely előtt minden ajtót elzárnak e világban, s csak felfelé, Isten felé nyílt meg számára egy ajtó. Ennek a kicsiny, megvetett gyülekezetnek ígéri az Úr az eredményes zsidómissziót, hogy a zsidók megalázkodva, igaz megtéréssel fogják lábánál Krisztus örömhírét hallgatni; míg a fényes laodiceai gyülekezetnek csak azt ígéri az Úr, hogy ki fogja okádni szájából. Jó ezt az isteni jövendölést megszívlelni, s a kegyelemre többet bízni, mint emberekre! Jó nem dicsekedni s az emberi érdemeket számolgatni, mint a templomban a farizeus tette; hanem meghúzódni a templom sarkában, és a kegyelem Forrásához így fohászolni: Légy segítségül nekem, vétkesnek!

Az egyháztörténelem tehát nem egy egyháznak, hanem két egyháznak a története: a Krisztus menyaszonnyáé és a paráznáé. Kétféle egyháztörténetet lehet írni és tanítani: vannak olyan tanítók, akiket csak a Nagy Parázna története érdekel és az egyháztörténelem cím alatt erőszakkal térítő uralkodókat, hatalomra törekvő főpapokat, ezeknek egymással való villongását, az egyháznak pogánysággal való megtelését, protestáns hitvitákat, felekezeteknek egymással való harcát tudnak csak elének állítani. Ezek az egyháztörténetírók azzal foglalkoznak, hogy mit tett Sátán az egyház történelmében. Vannak ellenben olyan egyháztörténetírók, akik Isten tetteit keresik az egyház történelmében: az Istenhez hű bizonyágtevők életével, tanításaival, a reformációnak az egész egyháztörténelmen átható isteni mozgalmával, az új élet feltöltőréseivel, a Krisztus missziójának diadalaival törődnek; azzal, amit az isteni kegyelem tett az egyházzal. Az előbbi történetírók kezében az egyháztörténet világi történetté lesz; az utóbbiak kezében Isten hűségének felséges bizonyágtételévé, az egyház tanítójává, bölccsé tevőjévé. Nem állítom, hogy Sátán tetteinek ismerete nem szükséges az egyház bölccsé tételéhez; de ha a hatalomra törő, önző papokat és az egyház ügyeibe jogtalanul beavatkozó uralkodókat mint az egyház egyetlen tényezőit tüntetjük fel, vagy ezek nagyságát dicsőítjük, akkor elhomályosítjuk, vagy éppen meghamisítjuk a valódi történelmi igazságot. Jó Sátán cselvetéseit megismerni, de úgy, mint kívülről jövő ármányos és gonosz támadásokat, de nem úgy, mintha ez volna az egyháztörténet. Ezek ugyan a templom udvarán mentek végbe, de a szent helyhez közük nincs. Mi azonban inkább az egyház szentélyének történetét akarjuk megösmerni és Isten

kegyelmének bizonyágtételeit hallani! Nekünk azt tanítsák az egyháztörténetírók, hogy Isten soha sem hagyta el egyházát, hanem minden időben támasztott bizonyágtevőket, akik vizsamatattak a kezdethez és várták, hogy az emberek után végre Isten a cselekvés porondjára lépjen.

Az igazi egyháztörténelem, mely Isten kegyelmének története, meg fogja mutatni nekünk, hogy az egyház mindjárt az apostolok után, ha nem még az apostolok életében elálmosodott, és a kegyelmet elhagyván, a törvény útjára lépett. Az első keresztyén írások, melyek az apostoli kort követő évtizedekben megjelentek, híven tükrözik azt a folyamatot, mely az evangéliumból törvényt csinált; mely a papság különválásával és megszervezésével iparkodott az egyház egységét és tisztaságát megtartani, és Isten királysága helyébe földi királyokat kívánt magának, mint egykor a zsidók Saul. Az igazi egyháztörténelem többet fog foglalkozni Ambróziusszal, mint Konstantinnal; többet Chrysostomusszal, mint a bizánci udvarnak a hitvitákba való beavatkozásával; több elmondanivalója lesz Turini Claudiusról, mint VII. Gergelyről vagy IV. Henrikről; Assisi Ferencnek a szegénységgel kötött házasságáról, mint III. Incének kora uralkodóin való tiprásáról; syenai Katalinról, mint a pápák babiloni fogságáról, és Baseli Miklósról, flüei Miklósról, mint a reneszánsz pápákról; fel fogja fedezni a reformátorok hosszú menetét az egyháztörténelmen át, s ki fogja kutatni azokat az okokat, amelyek nemcsak papokból, hanem kereskedőkből is reformátorokat csináltak; elének fogja tární Luther belső vívódásait, melyek sokkal fontosabbak, mint életének külső eseményei, melyekkel az egyháztörténet foglalkozni szokott, s le fogja rajzolni nekünk a büntető Kálvin mellé a szerető

Kálvint, akiről nem szoktunk hallani; több szava lesz Arndt Igaz Keresztyénségéről, mint a Formula Concordiae-ről, s Gerhard Pál életéről és költészetéről, mint külső egyházegyesítési mozgalmakról; többet fog beszélni az olasz és spanyol reformátorokról, kikről sohasem hallunk, mint a tridenti zsinatról; sokat fog szólni arról, hogy hogyan állott elő pusztá imádságból a hallei árvaház; száműzöttek gyötrődéseiből a cseh-morva atyafiak külmissziója; bevezet bennünket Isten titokteljes műhelyébe; megtudjuk, hogy Blumhardt ördögösökért, betegekért vívott haláltmegvető küzdelméből hogy született meg az új idő új reménysége, Jézus visszajövetelének várása. Ha az egyház történetírása így átalakul, akkor jobban ki fog bontakozni szemünk előtt a világnak szépet tevő parázna s a Jézust visszaváró menyasszonygyülekezet elűtő két alakja, s a történelem minden lapjáról felénk fog kiáltani a kegyelem hűsége, amelynek munkáját a Vádló és Rágalmazó a teológiai írók tollán keresztül is gondosan igyekezik a véka alá rejteni. Ha majd a külső események mögött nyitott szemmel fogjuk látni a reformáció igazi lényegét, a pogányságba visszahulló embert Magához hívogató Isteni Kegyelem munkáját, akkor más felekezetekről nem fogunk oly magas lóról beszélni talán, hanem mélységes alázattal fogjuk beösmerni, hogy bár megszégyenítésünkre a római egyház is átvett tőlünk sok reformátori elemet, azonban sokkal több reformációellenes tévelygést vettünk vissza mi a megtagadott múltból, miután megrestültünk az Isten követésében. S akkor, ha ez a megszégyenülés lelkünket szomorúsággal tölti meg, s újra reformátorokat kérünk az örökké hű Istentől, bizonytalán felénk hajlik majd az örök Kegyelem, és megtörténik, hogy laodiceai gyülekezetünk filadelfiaivá változik!

Ez a megreformált egyháztörténet vissza fogja idézni a múlt sok eltemetett igazságát. Megtudjuk majd azt is, hogy Luther és Kálvin idejében nem voltak lutheri és kálvini felekezetek, hanem e reformátorok egy keresztyén egyházhoz tartozóknak tudták magukat; Kálvin Luther reformátori mozgalmában működött, mint közjük tartozó. Ha a reformátori vívmányokból nem a szétválasztó, emberi felülemelkedést és dicsekvést szolgáló látszatokat fogjuk kiemelni, hanem magunk is meglegyünk a reformáció újra kiásott kincsét, Isten ingyen kegyelmét, akkor majd nem azt fogjuk más felekezetűek felé fitogtatni, hogy miben vagyunk különbek náluk, hanem a Krisztus kedvességével fordulunk feléjük; azzal, amit Krisztus ránk bízott, szolgálni igyekezzünk nekik, s elfogadjuk a jót tőlük, amelyet nekik adott az a szent Szellem, aki úgy osztja a maga kegyelmes ajándékait, ahogy akarja. Mert akinek nincs adnivalója, attól az is elvételik, amije van, amit nem mások hasznára, hanem önző dicsekvésre fordít.

Azt is megtanuljuk az igazi egyháztörténetből, hogy a reformátorok, bár legfontosabb hirdetnivalójuk Isten kedvessége volt, mégis kivétel nélkül mindannyian harcos és nem megbúvó, megalkuvó emberek voltak; egy sem volt közülük abból a fajtából, amelyik igen vigyáz arra, hogy meggyőződéseire annyi homályt borítson, amennyi elég az üldözés kikerülésére. Ezt a homályt Isten kegyelmére is ráborítják ezek az óvatosak. Bizonytalanná teszik a trombita szavát, mert félnek attól, hogy a seregek meg találnának indulni, mikor trombitálnak. A próféta néma ebeknek nevezi az igazságnak rejtegetőit. Ne hívjuk ki hát Isten ítéletét, hanem állítsuk mécslábra a fényt, amelyet Isten szent Szelleme szívünkbe adott; ne ássuk el a ránk bízott

talentumot, mert egyszer számon kérik tőlünk! Ma újra reformációra van szükség, mint egyszer Zwingli, Luther és Kálvin napjaiban, mert Isten kegyelmét emberi építmények újra eltakarták az emberek szeme elől. Ma újra a régi szemfényvesztés folyik az egyház fogalmával, sokan Krisztus igazságának hirdetését az egyház iránti hűség hangoztatásával hallgattatják el; de egyház alatt nem a mártíroknak és Krisztus kicsinyeinek gyülekezetét értik, hanem e világ nagyjainak dicsőségét és uralkodását, kik fenyegetve érzik magukat, uralkodásukat, ha az emberek nem az ő dicsőségüket fogják magasztalni, hanem a Názáreti kedvességében gyönyörködnek. Krisztusnak Kajafás és az írástudók voltak legnagyobb ellenségei; szerzetesek csinálták az inkvizíciót; pápa volt VI. Sándor; de szerzetes volt Assisi Ferenc, Kempis Tamás, Savonarola; szerzetesből lett Luther, pap volt Kálvin; papok szenvedtek a gályákon; lelkész volt Spener, Francke, Blumhardt, Müller György, Stockmayer. A kegyelem igéje áldássá tesz, vagy nagyon megkeményít. Minden igaz reformáció a kegyelem reformációja; a kegyelem szabadságát és a hit alázatosságát ajándékozza az embereknek.

KEGYELEM A SZORONGATTATÁSBAN

Szorongattatás vagy nyomorúság bibliai szó; görögül: thlipsis. Az ennek megfelelő ige: thlibein magyarul nyomást, sajtolást jelent. A szenvedés az emberre nyomasztó hatást gyakorol; úgy érezzük magunkat az üldözésben, mintha sajtóban volnánk. Az utolsó idők nyomorúságát a Jelenések könyve is emberek sajtójával jelképezi. A túlvilági szenvedést meg börtönhöz hasonlítja az írás; de bizony ezt a szenvedésbe döntő,

üldöző világot is börtönnek érezzük; szabadulni szeretnénk, de nem lehet; körülzár bennünket, elvágja vágyaink útját; emelkedni akarunk, és mázsás súlyként tart alatt a kétségbeesésben. A húsember terjeszkedni akar, a magosban járni; Isten azonban rárakja a szenvedés súlyát, és alatt járásra, alázatosságra kényszeríti. Más a szellem emelkedése, melynél az emberi szív megalázkodik, és más a hús emelkedése, melynél a szív fölemelkedik. Az utóbbit exaltatio-nak nevezik, s ennek nincs jóhangzása. Az exaltált ember csak képzelet magasságát, valójában alatt maradt. Szemünket megérinti Isten Szelleme, s megértjük, hogy Isten azért rakja ránk a testi nyomorúságot, hogy megtanuljunk szellemi magasságokba emelkedni. Angyalszárnyakat a szenvedések sajtójában kapunk. *Sub pondere crescit palma.**

Szorongattatásainknak egy jó és egy gonosz oka van. A gonosz gyűlöli a jót; azért üldözi, nyomorgatja. A jó pedig, vagyis Isten, a jót el akarja szakítani a rossztól, azért engedi, hogy a rossz üldözze és gyötörje. Az a nyomorúság azonban, amelyet a gonosz a jó ellen kigondol, javára válik a jónak, ha a jót választja. A keserüből édes lesz, a gonoszból jó lesz. Péter levele, a szenvedők levele, arra figyelmeztet, hogy a szenvedést, melyet ő tűznek nevez, ne tekintsük magunktól idegennek, hanem barátkozzunk meg vele; tekintsük házunkhoz, mindennapi életünkhöz tartozónak, ami nélkül itt élni sem lehet, mert hozzátartozik ahhoz a gyógykezeléshez, melyet Isten végez rajtunk, s mely nélkül meg nem gyógyulhatunk soha. Isten gyülekezetének ebben a világban a szenvedés az a rokonlevegő, amelyben magát otthon érzi. Mikor a go-

* Teher alatt nő a pálma.

noszban haladunk előre, a világ nem üldöz bennünket. Mert igaz ugyan, hogy a világból nem halt ki még egészen a tisztesség, s a gonosztevők megbüntetésére készülnek törvények; igaz, hogy ezekhez a törvényekhez az istentelenek is hozzájárulnak; de az is igaz, hogy ugyanakkor a kiváltságos gonosztevőknek ezer kibúvót is adnak a törvény megkerülésére; inkább a konkurensokat igyekeznek visszariasztani, és sokszor inkább az ügyetlenséget büntetik, mint a gonoszszágot. A világ leglelkiismeretlenebb emberei feddhetetlen polgárok; a legnagyobb gonosztevőket szokták leginkább csodálni. Nagy Heródesnek nevez a történelem egy gyilkost és vérengző zsarnokot, mert ápolta a „kulturát”, előbbre vitte a „civilizációt”; benne tehát a történelem egyik leggonoszabb emberét tisztelték meg a Nagy jelzővel. Nagy Sándor, Caesar, Napóleon nem tettek jót, hanem csak hatalmukat növelték; mégis a történelem legnagyobbjai között emlegetik őket. Micsoda Hitler-kultusz volt a németeknél, és utána füstölgő romok maradtak és milliók átka! Ha Isten büntető keze utoléri is az ilyen ezrektől magasztalt gonosztevőket, a földön a bámulat mégis az övék volt. Nem ezeket gyűlöli a világ, hanem azokat, akik lelkiismeretességükkel a nyugalomtól fosztják meg embertársaikat, s bennük lelkiismeret-háborgást idéznek elő. A világ is „kedvességet” keres; de nem a jó orvos kedvességét, aki késsel vág, ha szükséges, hanem a kuruzslók, elkenők kedvességét, akik keresni akarnak rajtunk, nem gyógyítani minket. Bizonyos egyházi körökben szabály, hogy a bajokat őszintén feltárni megbocsáthatatlan bűn; egyházi érdekeknek mondják, hogy a nagy tekintélyű gonosztevőket megvédjék és tisztára mossák; bár sokat beszélnek reformokról; bár érzik, hogy van baj; de

megszokták annak mindig melléje beszélni. Isten aztán, amikor gyógyítani akar, oda, ahol még van menteni való, a nyomorúságot küldi úttörőül; míg ott, ahol az emberek gyógyíthatatlanul meg vannak magukkal elégedve, meghagyja ideig-óráig a békességet. Áldott hely, ahol szenvednek, mert ott reménység van a szabadulásra. Áldott nyomorúság, Isten követe hozzánk! Az a „világ”, amely nem akar isteni utakra térni, nem szenvedheti, hogy békességét nyugtalan reformátorok megzavarják, és nyomorgatással felel annak, aki álmából ébresztgetni igyekszik. A világ azért nyomorgat, hogy ne gyógyítsák; Isten azért küld nyomorúságot, hogy gyógyítson.

Az álbékesség vágyán kívül van a világ lelkében még egy ok a szorongatásra: a hiúság, sértett gőg. A gőg nem tűri, hogy valaki saját soraiból fölébe emelkedjék; mint mondják: „Senki sem próféta a maga hazájában!” De még a jó idegent sem tűrik magukon az emberek. A világ nem tűri, hogy a jó uralkodjék rajta. Vakmerő önzők imponálnak. Idegenek azért kellenek, mert azok kíméletlenek. Olyan uralkodók kellenek, akik példájukkal felszabadítják a többi ember önzését és lelkiismeretlenségét. Az önzők és lelkiismeretlenség példája hihetetlenül vonzó. Sok szerény, jóakarátú ifjú vagy leány, ha valamennyire a többi ember fölé emelkedik, gőgjében alig veszi észre korábbi társait. A gőg letörli a kegyelem himporát; a könnyű emelkedés, a „nagy urak” társasága elfojtják a nemes indulatokat. Isten, őrizd meg lelkünkben az alázatos-ságot, hogy a Te kedvességed szelíd derűjét semmi meg ne ölhesse bensőnkben! A felfuvalkodottakból, kik nem akarnak alászállani, hogy jobbat tanuljanak, lesznek az igazság üldözői, a próféták és a reformátorok nyomorgatói. Akiket saját dicsőségük álma ringa-

tott el, azok haragusznak legjobban, ha ébresztgetik őket.

Pedig jó volna az istentelen világnak és az istentelen egyháznak, ami egyre megy, felébrednie, mert a világ állapota nem fölfelé, hanem alászáll. Ne beszéljenek a hatalmas és mindig dicsőségesebb technikai haladásról, mert éppen e téren fenyegeti a világot a legnagyobb veszedelem! A technika leginkább a gyilkoló eszközöket fejleszti. Az anyagi kultúra nem gyógyítja a szenvedő lelket. A gép szelleme kiöli a lelkiséget, és a lelketlen lélekből kivész az ember királyi természetete, amelyet Isten az emberbe adott, mikor őt képére teremtette. Terjed a falanszterlélek, termeli a falanszterszellem, melyet a Biblia Istene a Babel tornya építésénél elítélt. Az egyházi misszióban is a falanszterszellem oltja ki Istennek Szellemét, és a gyár szelleme öli el a Szellem frissességét. Némelyek hinni próbálják, hogy parancsra, közös mintára, központi irányítással, statisztikai űrlapok kiállításával belmissziót lehet csinálni. A múlt században keletkezett belmissziói mozgalmat ma az a sors érte utol, amely az őskeresztyén misszióból ókatolicizmust csinált. Akkor a missziói tüzet eloltotta a papuralom törvényeskedése. Ma két törekvés találkozik bizonyos papuralmi rendszerben. A komoly bibliakutatásra, keresztyén közösségre vágyódó missziói köröket a központosítás ugyanazzal a veszedelemmel fenyegeti, ha nem bízunk többé abban az ígéletben, hogy Isten Szelleme bennük és köztük van, és „mindenre megtanítja” őket (Ján. 14, 26). Itt is felüti fejét egy-egy hódító, ki mindent maga alá akar hajtani; mindent ellenőriz; mindent a maga képére formál.

Az így keletkező missziói falanszterszellem meg fog ölni minden egyénit, és meg fogja akadályozni, hogy

Isten Szellemének vezetése alatt önálló lelkek a maguk külön egyéni karizmájukat érvényesítsék. A Szellem vezetése alatt álló bátrakat, akik a közös aluszékonysággal szembe mernek majd szállni, akik a begyökeresedett bajok ellen a reformátori harcot megkezdik, üldözni fogják. A vezetőket a féltékenység és hiúság ördöge szállja majd meg, és kíméletlenül fogják támadni azokat, akik nem olyanok, mint ők, és nem a központi uralom szolgálatában állnak. Ismerjük ezt a fejlődést: valamikor így alakult ki a papuralom. A világ szelleme mindig erősebben hatol be az egyházba, hogy megfojtsa abban Isten Szellemét. A Szellemtől vezetett emberekben a küldetés tudata összeütközik a földi vezetők féltékenységével és a tömeglelkű emberek fanatizmusával és megindul az üldözés. Világban és világi egyházban a gyári lelkülettel és falanszterszellemmel együtt nő az üldözési hajlam és alkalom.

Az üldözés szellemének egyik leghatalmasabb kitevője a diabolikus szellem. A diabolosz szót magyarra ördöggel fordítják, holott vádlót és rágalmazót jelent. Diabolosz a Sátán leggyakoribb neve a Bibliában, s jelzi a Sátán legjellemzőbb tulajdonságát és ösztönét: vádol, rágalmaz. Isten ígéje maga jövődöli, hogy az utolsó napokban az emberek árulkodók és rágalmazók lesznek (prodotai, diaboloi). Az evangélium szólóinak rossz hírért fogják költeni (blasphémia), hogy tanúságtételüket hatástalanná tegyék. Magának az Istennek hitelét is igyekeznek elvenni. A hazugság világhatalommá lesz. A megrágalmazott keresztyéneket aztán közörmre rekesztik ki a közösségből, a társadalomból, sőt a világból is. Készül a történelem legnagyobb keresztyénüldözése, s erre válaszul Isten csapásai. Jön „a nagy nyomorúság!” Az igazi békes-

ségből és nyugalomból mindig kevesebb lesz ebben a világban. A zavartalan, tiszta örömek lassankint még a nyoma is eltűnik a világból; gond, aggodalom, félelem, Isten ítéletének rettenetes várása ömlik ki a lelkekből. Háborúk, háborús hírek töltik be az utolsó időt. Jézus így jövendöli a végső időben élő emberek lelki állapotát: „Nemzet nemzetre fog támadni, királyság királyságra... akkor nyomorúságra adnak el beneteket, megölnék, s minden nemzet gyűlölni fog titeket Énértem! Ekkor aztán sokan megbotlanak majd, elárulják és gyűlölik egymást... A törvénytelenység megnövekedése miatt meg fog fagyni sokaknak szeretete” (Máté 24, 7skk). A gyűlöletben, az ellenségeskedésben, a hazugságban, a rágalmazásban és árulásban előremegy a világ; ezekben lesz „haladás”! Isten tanúbizonyságait gyűlölni fogják, s mindent elkövetnek, hogy az útból eltegyék őket. A Jelenések könyve háromszor hét csapásban mutatja be, hogy az isteni ítélet is előre fog haladni; Isten mindig borzalmasabb csapásokkal fogja megpróbálni a világot. A Jelenések könyvében leírt csapások közül az első hét csapás még az egész egyháztörténelem idejére oszlik szét. Az alapcsapást egy fehér lovas jelöli: az evangélium azokban, akik nem hisznek, sebző nyíllá lesz; lelkiismeretükben kínozza őket. Az Istennel való békességet szívökbe nem fogadván, nyugalomban és békében nem tudnak élni a földön: az élni akarás alatt mindinkább egymás pusztítását fogják érteni, a többiek életéből akarnak élni majd; vezérük a veres lovas lesz, kinek nagy kardot adnak. A háborúban fogynak az élelmiszerek; széjjel kell osztani őket; de a szétosztás a gazdagok javára, a szegények kárára fog történni, s ebben az új vezér a mérleget tartó fekete lovas lesz. A háború s éhség pusztította emberiségben

elvész az egyéni élet becse; könnyű lelkiismerettel áldoznak majd fel egyeseket, százakat, milliókat; a világ megtelik a gyalázatos gyilkosságok meg nem szűnő sorával. Az ötödik pecsét alól megszólalnak a megölt mártírok, s Isten igazságosságát hívják ki az önző, vérengző világ ellen. Majd a hatodik pecsét leszakításakor megindul a gyilkosok alatt a föld, mely nem tudja hordozni tovább a gyilkosok nemzedékét. A hetedik pecsét hét új csapást, hét trombitaszót rejt magában; egyetlen csapás idejére ekkor hét új csapás sűrűsödik, melyek közül mindenik sokkal súlyosabb, mint a korábbi hat együttvéve. A négy első kúrtszóra a testi élet forrásait vágja el a megbántott Isten; az ötödik és hatodik kúrtszóra a szellemi élet forrásától, Istentől szakad el az emberiség, és sötét alvilági hatalmak befolyása alá jut; a világ megtelik megszállottakkal. A hét kúrtszó csapása már az utolsó időkben éri az emberiséget. De a csapások nem törik meg a lelkekben a gonosz hatalmát. Ekkor érik meg az emberi gonoszság annyira, hogy kitermeli magából sok kísérlet után az Antikrisztust. Az „Ellenkrisztustól”, minden idők e legnagyobb szélhámosától félrevezetett emberiséget éri a hetedik kúrtszóba belefoglalt hét csésze csapása, melyeknek üteme tehát megint hétszerte sűrűbbé válik, mint amilyen a hét kúrtszóé volt. Ekkor is előbb a testi életet, majd a szellemi életet érik a csapások. A szellemi csapások a világot szellemi sötétségbe borítják: itt az éjszaka!

Igy jövendöli a Biblia az utolsó idők szörnyű nyomorúságát. De amint az Egyiptomot érő későbbi csapások alól Isten mentesítette a választott népet, úgy fogják az utolsó idők csapásai is mindjobban elkerülni Isten választottait. Üldöztetés, aggodalom azonban így is elég fogja érni őket. Isten kegyelme ebben az

időben kétféleképpen fog megmutatkozni: Isten a kikerülhetetlen szenvedések között a választottakat megerősíti; erejüknél feljebb kísérteni azonban nem engedi, ezért a későbbi csapások alól mentesíti őket. Míg az istentelen világ átkozódva fordul Isten ellen, az igaz egyház gyülekezeteiben mind égőbben, mind több hálával telten fog a jó Teremtőhöz felszállani az imádság. Soha Isten kegyelme oly csodákat nem művelt a földön, mint amilyen csodáknak akkor lesz tanúja a gyülekezet. Az utolsó nagy nyomorúságban fog legnagyobbak bizonyulni az isteni kegyelem.

A szorongatás vagy nyomorúság nem tartozik hozzá az isteni világteremtés rendjéhez; ez mindenestől a vétek gyümölcse, a bűneset utáni kor járuléka. Az emberi önzés, mely minden kegyetlenségre kész, ránehezedik a körülötte feltörekvő életekre és szorongatja, lenyomja őket. Az istentelen ember abban a tévhitben él, hogy több jut neki, ha a mellette levőnek kevesebbje lesz. Ami az önző embervilágból leginkább hiányzik, az éppen a kegyelem! Isten kedvessége úgy rendezte be ezt a világot, hogy az egyesnek élete annál jobban virágzik, mennél virágzóbb a közös élet. Nincs nagyobb boldogság a világon, mint kegyelmet, azaz kedvességet árasztani magunk körül! Jézus mondotta magáról, hogy az embernek Fia nem azért jött, hogy Neki szolgáljanak, hanem hogy Ő szolgáljon másoknak. Milliárd és milliárd életet nyert, amikor a Maga életét odaáldozta; saját egy életét elképzeltetlenül megsokszorozva nyerte vissza. Mikor majd visszajön, megalapítandó országában az uralkodást olyanokra fogja bízni, akik a megelőző, azaz a mostani korszakban az utolsó hellyel megelégedtek. Akik itt koldusok, sírók, szelídek, éhezők, irgalmasok, tisztaszívűek, békecsinálók és üldözöttek voltak, azok

lesznek alkalmasak arra, hogy egykor a többi emberen uralkodjanak. Mert ezek az üres szívek a szorongatás ideje alatt annyi isteni kedvességet szívtak magukba, hogy azt a felszabadulás nagy pillanatában bőven fogják tudni kiárasztani embertársaikra. Ezek Krisztus uralkodásának hajnalán fel fognak támadni, s Krisztussal együtt uralkodni kezdenek. Mielőtt azonban ez a dicső pillanat bekövetkeznék, a világ arca mindig sötétebb lesz; a világra rázúdul a bűn és nyomorúság éjszakája. Éjszaka közeledik, nem a világosság nagyobbodik! Azok a keresztyén igehirdetőktől ígérgetett álmok, hogy az egész világot átfogó nagy ébredésnek megyünk eléje, a Szentírásban igazolást nem találnak. A vétek teljes kifejlődésre jut a következő időben, s a szabadulás akkor jön el, mikor az a legtávolabbinak tűnik fel. Ebben az utolsó időben különösen vigasztaló feladat lesz nyomozni a kegyelem útjait, s ez a mi mostani feladatunk is. Az isteni kedvességet az utolsó nyomorúságban két irányban nyomozhatjuk: a kegyelem megnyilatkozik a nyomorúság ellenére is, és maga a nyomorúság is kegyelemnek fog bizonyulni.

Vegyük először az Istennek ellenálló világot szemügyre! Ebben a világban meg kell különböztetnünk csábítókat és elcsábítottakat, a kelepceállítókat és a kelepcebe csaltakat. Mindkettő veszedelembé jut, de sorsuk eltérő lesz. Akik látva, szabad akarattal választották a gonoszt, hidegvérrel csalták az Isten ellen való lázadásba a világot, azok elől, mert megtéríteni nem lehet őket, Isten kegyelme zárva marad. A megcsaltaknak azonban felvirrad a bűnbocsátó szeretet, amikor a világból a kelepceket összeszedik, s a kísértőket a legősibb kísértővel, Sátánnal együtt az égből leáradó Kegyelem útjából félrevetik. Az isteni kegye-

lem szempontjából tehát csak a kelepcebe csaltak jöhetnek számításba. Ezekhez a félrevezetett emberekhez fog tartozni nagyobb részt az az egyháztípus is, melyet laodiceainak nevezünk. Az embereknek Sántától megcsalt része ugyan a fokozódó isteni figyelemzetetések közt sem fog az élet forrásához visszatérni, hanem egyelőre mindig erősebb tévelyítés áldozatává lesz. A visszahanyatló egyház mindjobban a külsőségek foglyává válik. Istentisztelete nélkülözni fogja az Istennel való belső közösséget s a valóság helyét mindig üresebbekké váló formák foglalják el. A világnak nem egyházas része, mely már a francia forradalom idején a Szabadság, Testvériség, Egyenlőség jelszavai után futott, de e szép jelszavakat megvalósítani az emberi önzés miatt nem tudta, szintén mindinkább a jelszavakkal elégedik meg, bár valóra váltásával nem törődik, hanem az önzésnek szabad folyást enged. A parázna egyház rá fog ülni a világuralom fenevadára és sorsuk közös lesz. Ahogy Istentől távolodnak, az isteni kedvesség fénye mindjobban elhomályosodik szemükben; szívüket dac, elégedetlenség, lázadás foglalja el, és amint az éjszaka külső sötétségébe aláhanyatlanak, nem látva a kegyelem égi fényét, reménytelen kétségbeesésbe, szorongó aggodalomba jutnak. Ám ez az Istentől való elhagyatás, melyet könnyelműen ők maguk idéztek magukra azzal, hogy a hazugságnak hittek, mégis üdvösnek fog rájuk nézve bizonyulni, mert a kétségbeesés végző fokán elkövetkezik a megvilágosodás; elfordulnak a Csalótól és Hazugtól, és félelemmel, rettenéssel, mégis fokozódó örömmel fogják fogadni a megérkező Krisztust; örömmel vetik magukat az Ő uralma alá. A kétségbeesés éjszakája nekik is kegyelemmé változik; a könnyelműségük miatt elszenvedett sok fáj-

dalom tartós örömeben fog végződni. A példázatképpen említett „külső sötétség” tehát, amelyben „sírás és fogcsikorgatás” lesz, nem okvetlenül jelenti a megmásíthatatlan kárhozatot, hanem jelentheti az utolsó időben isteni vigasztalás nélkül való egyedülmara-dást. Ám akkor is Istennek könyörülő irgalma, várakozó kegyelme fog a haragban a világ fölött örködni.

Az egyháznak másik csoportja, melyet az eleső balgataz szüzekkel szemben az öt okos szűz, az Urukra éberen váró szolgálk képeznek, szintén nem fogja kikerülni a nagy nyomorúságot, mint Istennek mélyen járó gyermekei is (Stockmayer) egy ideig gondolták; hanem éppen ezekben a legnehezebb időkben fognak Urukról hűséges bizonyosságot tenni. A meg nem térő világra Isten hű bizonyosságainak e mind ragyogóbban fénylő tanúságtétele részben megrendítő, részben megkeményítő hatást fog gyakorolni. Az üldözések, melyeket a keresztyéneknek a folyton nehezedő időben még a közös bajon felül szenvedniök kell, még nagyobb könnyelműségbe hajtja bele az okatlan szüzek egyházát, mely csak fényleni, uralkodni, az ajándékokban gyönyörködni akar, de nem akar mély utakon, szorongattatások közt járni; nem akarja a Megváltó véres lábnyomait követni. A szorongattatások alsó útját nem fogják kikerülni; de a kegyelem vigasztalása és a győzelem öröme hiányozni fog nekik. Azok ellenben, akik készek a bajban is hűen megvallani és „akárhová” követni az Urat, kétszeresen fogják tapasztalni Isten kedvességét: 1. a nyomorúságból sértetlen vezet ki őket; bizonyos csapások ki fogják kikerülni őket; a bajban egészen rendkívüli módon tapasztalni fogják, hogy Jézusuk mellettük áll; 2. maga a szenvedés meg fogja érlelni őket, s elkészíti őket az Úrral való találkozásra.

A nyomorúságból való kiszabadítást a Jelenések könyve három csoportban rajzolja a 12. fejezetben, ahol a választottaknak utolsó időkbeli egyházát napbaöltözött asszony képében állítja elénk. Az első csoportba azok a megérett, férfias jellemű, győzelmes keresztyének tartoznak, kiket mártírélet vagy mártírhalál után az égi oltár lábánál várakozók vagy más kép szerint az üvegtengerben éneklők közé ragad fel Istennek kegyelme. A másik két csoport lent marad a földön; az egyik sereget a képes nyelven úgynevezett sivatagba ragadja, azaz a kulturált világból a kulturálatlan és kevésbé ellenőrzött világba viszi és csodálatos módon megőrzi az isteni kegyelem. A harmadik csoportot bent hagyja az üldözött világban, hol a Sátánnak minden dühe ellenük fordul. Ezek lesznek a legnehezebb helyzetben; de azt olvassuk, hogy értük Isten megrövidítette az utolsó próbának idejét, s ha ők szenvedik a legnehezebb próbát, bizonyára jutalmuk is annak megfelelő lesz. Sorsukra jellemző a 11. fejezetben elbeszélte két tanúbizonyosság sorsa, kik Illés csodatételeivel fogják bizonyosságuk szavát megerősíteni, s kiket a mélységből feljövő fenevad meg fog ölni; de a haláluk miatt ujjongó világ rémületére élet száll megölt tetemükbe, és gyilkosaik szeme láttára az égbe szállanak. A megőrzésben és szabadításban a kegyelem csodáit fogják megérni és megélni azok, akik „mindvégig állhatatosak maradnak”. Szellemi értelemben ott fognak állani a Sion hegyén a Bárány-nyal, azaz az Isten Szelleme kiemeli őket a világ-szellem gyötrő, rettegést keltő hatásköréből, és szívüket a Bárányhoz emeli. Ebben az időben a Bárány jelenlétének oly csodás bizonyágai lesznek, hogy egy percre sem lesz a Bárány követőinek az az érzésük, hogy nyomorúságukban egyedül volnának.

A szorongattatások között megnyilatkozó kegyelemnek legcsodálatosabb munkája mégis nem a szenvedések között megőrző, hanem a szenvedéseket is áldásra felhasználó kegyelem. Mielőtt azonban e legboldogítóbb és legvigasztalóbb kérdést taglalhatnók, a szenvedés megtisztító hatalmáról, és különösebben az úgynevezett halál utáni tisztító tűzről szükséges szólanom. A Szentírás nem tud a szenvedések tisztító hatásáról; ellenben beszél arról, hogy a szenvedések megkeményítik és Isten ellenségeivé tehetik azokat, akik Istennek ellenállanak. Így keményedett meg az egyiptomi fáraó a csapások között, s így járnak az utolsó idő istentelenei. A szenvedés felszántja ugyan a talajt, de hogy a felszántott talajba milyen mag kerül és melyik mag nő ki, az más kérdés. Szántás után jobban terem a föld, és a szenvedés éles ekéjének ugyanez a hatása; így bővebb lesz a gonosz mag termése is. Nem a szenvedés tisztít, hanem a szenvedések között megízlelt isteni szeretet, a kegyelem. Egyik ember szomszajosan szívja magába, a másik daccal utasítja el; a szenvedés pedig csak annyit tesz, amennyit a tűz a porcelánon: beégeti, amit az edényre festünk vagy rajzolunk. A szenvedés szellemi tüze is azt, ami a lélekbe rajzolódik, beégeti a lélekbe: egyikbe a szeretetet, másikba az önzést, dacot és lázadást. A halál utáni szenvedéssel, amelyet a Szentírás is hasonlít tűzhöz, ugyanígy vagyunk. A halál után a meg nem tisztult lélek magára marad; földi, testi összeköttetéseit elveszíti s állapota az Írás szerint olyan, mintha tömlöcbe jutna. Ebben a tömlöc-ben, vagyis egyedülletben feltámadnak a múlt emlékei, az elvesztegetett órák, a szégyenteljes vétkek, a kártevések, másoknak okozott sértések, az Isten iránt való hálátlanság; a lelkiismeretfurdalás addig nem

tapasztalt elevenséggel támad a lélekre. Tűzben ég a vádaktól ostromolt, szégyenkező és reménytelen lélek; de ez a tűz nem tisztít, csak elválasztja azt, ami a földi élet könnyelműségének idején összekeverve, tisztázatlanul állt a tudat előtt: azt, amit jól, és azt, amit gonoszul cselekedett. A túlvilági szenvedés tehát tisztáz, de nem tisztít. A salak leszáll, az igazság fennmarad: a lélek Isten leplezetlen ítéletében látja magát. Péter szerint az így gyötrődő lelkek egy részéhez Krisztus leszállott, és a kegyelem örömhírért hirdette nekik. Erről a tárgyról többször nem szól a Szentírás; de ha a halottakhoz egyszer leszállt az Úr, és Isten kegyelme hozzájuk hajolt, akkor ez az egyszeri utalás azt árulja el, hogy a kegyelem az előttünk rejtett világban is működik, és enyhületet vihet oda, ahol az emberi reménység elfogyott. Amit a tűz elvégezni nem tud, elvégezheti a kegyelem; amit a tűz meg nem tisztít, amiért emberi szenvedés engesztelést nem szerez, azt eltörülheti a vér, melyet a Szeretet a bűnösért ontott. A kegyelem végtelen, mi fel nem mérhetjük.

A választottaknak a nagy nyomorúságban való szenvedése sem lesz tisztító tűz; de szenvedésük nem lesz hasonló a tömlőben lakozó kárhozottak szenvedéséhez sem. A választottak szenvedése próbáratevő tűz lesz, mint az ötvös tüze, mely a salakot az aranytól elválasztja. A szenvedés mélységes megkomolyodást, istenfélelmet, istenkeresést, megtérést fog náluk előidézni. Úgy fog működni, mint a rosta; fontolgotásaikban szétválasztja azt, ami könnyű, és azt, ami nehéz; az értéktelent és az értékest; az emberit és az istenit. A Jelenések könyve képes nyelven a nyomorúság e napjaiban a templom udvara a pogányoknak fog adadni, hogy azok a szent várost megtapodják; ez a képes kifejezés azt jelenti, hogy Isten az utolsó napokban

meg fogja engedni, hogy az egyházi élet külső területe a hitetlenek kezébe essék, s azt az elpogányosodó világ megszenteltségtelenítse. Ezzel az isteni intézkedéssel az egyház arra fog kényszerülni, hogy csak rejtett, belső életét élheti; a külsőségek, az összejövetelel ház, a szervezet, az iskola, a külső istentisztelet stb. elvétehetnek az üldözőktől. Az az egyház, mely a világgal szemben engedményekre kész, bizonyosan elkerüli ezeket a veszteségeket; de az Istenhez hű egyház lemond ezekről az előnyökről; lemond arról, amit ez a föld adhat neki, hogy megmaradjon az, amit az Isten ad, és tudja, hogy ehhez nem férhet hozzá az üldöző; inkább a külső vesszen, mint belső kincsei! Nem így a nagy paráznának nevezett hűtlen egyház, mely ragaszkodni fog e világ kincseihez, és inkább a belsőséget adja oda; a Krisztusról való bizonyágtételt hajítja ki hajójából. A rosta ráz, és a búzát elválasztja a gyomtól.

Ez a szétválasztás az egyes lelkek mélyén is megtörténik majd; egyesek Krisztust vetik ki szívékből, mások a földiekhez fűző szálakat tépik el majd ezekben az utolsó napokban. A napba öltözött asszony és a nagy parázna különválása nem intézményesen, hanem az egyesek elhatározása által fog végbemenni.

Ebből a szétválasztásból azonban egy sajátságos egyesülés fog következni. A korábbi békés időben az egyház felekezetekre szakadását a következő vitatárgyak idézték elő: hitcikkek, melyek inkább tanításformáknak nevezhetők, s melyek a reformáció tanítása szerint nem örökéltre, hanem egy időre szólanak, amíg a Bibliából jobbat nem ismerünk meg; a szervezetek, amelyek az egyháztörténelem folyama alatt sok esetben csak emberek uralmát voltak hivatva biztosítani, nem a szent Szellem uralmát a lelkeken, sőt olykor még alantósabb célokat szolgáltak: emberek

földi hasznát; vagyon- és művészi tárgyak, melyek a lelkeket magukhoz tapasztják és Istentől elszakítják. Az utolsó nyomorúságban az Istenhez hű keresztyének szemében ezek a szétválasztó tényezők egyszerre értékteleneknek fognak számukra feltűnni; az egyháznak csak az isteni tartalma marad meg, s akkor meglepetve fedezik fel a keresztyének, hogy nincs egységüknek többé semmi akadály. Egyszerre nem marad más kincsük, mint Isten kedvessége; ez mélyen lelkükbe íródik; egymáson is megtalálják, és boldogan zárkóznak össze Isten egy népévé. Krisztus imádsága övéinek egységéért ekkor teljesül. Ez az egység Isten kegyelemajándéka lesz a nagy nyomorúságban! A szenvedés, mint tűz a porcelánba, beégeti a lelkekbe Krisztus arcát; Krisztus arca pedig nem a szenvedést jelenti rajtunk, hanem Isten kedvességét.

A szenvedésnek és nyomorúságnak ez a rostáló működése persze nemcsak az utolsó időkre van fenntartva, hanem végigkíséri az egyházat egész történelme idején. Isten az egész egyháztörténelem ideje alatt készítette, nevelte magának választott eszközeit, kikre egykor az uralkodást szándékozott bízni. Mint ahogy azok, akik élve érik meg Krisztus eljövetelét, semmiben sem előzik meg azokat, akik addig meghalnak, úgy nincs azok között sem különbség, akik későbbben vagy korábban hálnak meg; az egész egyháztörténelem idején nevelődtek és választottak örökösök. Szenvédesek nélkül azonban egy korszakban sem nevelődtek Istennek választottai, s nem lettek Krisztus hasonmásaivá. Ha valamelyik keresztyén kikerülte a szenvedést, égi koronáját kerülte ki. Isten verése nem azt jelenti hát, hogy kevesebbre tart bennünket, hanem azt, hogy többre becsül; mert csak a fattyakat hagyja fenyítés nélkül, a fiaikat megostoroz-

za; akit szeret, arra több csapást mér, hogy ránevelje égi hivatására. Keresztyének sokszor megvetőleg néznek olyan testvéreikre, akiket különösen sok szenvedés látogat meg, s ezeknél valami bünt keresnek okul. Isten valószínűleg fordítva nézi őket, s azoknál látja a bünt, akiket nem méltat szenvedésre. Isten a maga választottait nem azok közül szemeli ki, akik így szólnak: Nézzétek, hogy én ki vagyok! hanem azok közül, kik a sarokban meghúzódva így imádkoznak: Légy irgalmas nekem, bűnösnek!

Mózes 40 évig pompában és gazdagságban nevelkedett; mindenki elősmerte és önbizalma is volt: de Isten nem használhatta; mikor próbát tett arra, hogy népét megszabadítsa, menekülnie kellett, övéi is megtagadták. Még 40 év alázatos szolgálata volt szükséges ahhoz, hogy azt mondhassa az őt hívó Istennek: Mást küldj helyettem, mert én nem vagyok alkalmas! És ekkor alkalmasnak találta őt Isten. Ebben a világban van egy alsó út és egy felső út arra, hogy az emberek rajtuk járjanak: a hatalom, fény, gazdagság, elismertetés útja, és a megvettetés, szegénység útja. Akik a magas utat választják, Isten királyságára alkalmatlanoknak nyilvánítatnak. Akik az alázatosokkal tartanak együtt, azokat Isten fel fogja magasztalni. A mi Urunk a mély utat választotta, s azt mondta, hogy magunkat megtagadva, keresztünket felvéve kövessük Őt. Jézust a Szellem szenvedésében át vitte; a keresztelkedés után a pusztába űzte ki. Feladata teljesítésében szenvedések által lett tökéletessé. Hát akkor mi választhatunk-e más utat, ha Övéi akarunk lenni, és a tökéletességet keressük?!

Ha ez így van, akkor áldás a szenvedés, áldás minden nyomorúság, s a bölcs ember azt mondja: Életemből egyetlen szenvedést sem akarok kitagadva

látni! Minden könnycsepp, melyet itt hullatunk, drágagyönggyé lesz abban a koronában, amelyet odaát fogunk hordani. Minden árnyék, mely itt ránk borult, dicsfényként fog ott körülragyogni. Amennyivel lealáztott ez a világ, sokszor annyival emel föl ama másik világ, mely örökké meg fog maradni!

KEGYELEM AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁGBAN

Isten kegyelmének óceánján az utolsó állomáshoz érkezünk el; ahhoz az utolsó állomáshoz, amelyet a földről kereső tekintetünk még elérhet. Hogy ez a tőlünk látott cél nem az utolsó; hogy az örökkévalóságban korszak korszak után fog következni, melyeknek tartalma felől a leghalványabb sejtelmünk sem lehet, azt elárulja nekünk az a kifejezés, amelyet a görögből a magyar „örökkön örökké” kifejezéssel szoktak fordítani; de amelynek pontos jelentése: be a korszakok korszakaiba (eis tous aiónas tón aiónón). Az örökkévalóság tehát korszakokra fog oszlani; körökből körökbe fogunk feljebb emelkedni. Nem lesz egyoldalúság, egyformaság, nyomasztó sivataglevegő, hanem mindig magosabbra ragadó, kinyíló és mindig többet befogadni tudó lelkünknek mindig nagyobb, mindig újabb tartalmat ígérő élet. Sivataglevegő a gonosztevők közt, a Bibliától halálos büntetéssel tiltott spiritizmusban, az istentelen társadalomjavítók örök kudarcaiban van; de ott, ahol Isten kedvessége, örök kegyelme alakítja az emberi sorsot, változatosság, növekedő boldogság, mindent betöltő szeretet tölti meg örömmel az életet. Ott, ahol Istenből várunk mindent, titokteljes bölcsesség mélységeibe, az isteni hatalom csodáiba, a kedélyélet végte-

len változataiba hatolunk mindig beljebb. Az elkövetkező korszakokban a csoda természetűé válik. Boldog, örömteljes várakozással, dobogó szívvel zörgetünk az örökkévalóság ajtaján, mint gyermek áll a karácsonyfát rejtő szoba ajtaja előtt. A nagy hatalomba belefáradunk; a végtelen bölcsesség megerőlteti szemünket, de Isten kedvessége mindent ingyen ígér, s mi örök üdeséggel fogunk az isteni hatalom és bölcsesség útján feljebb és feljebb emelkedni. Minden reménységünket a kegyelembe vetjük!

Megkeseríti azonban várakozó örömünket az a tény, hogy elsőnek nem az isteni kegyelem örökkévalósága közeledik felénk, hanem az egyháztörténelem legnehezebb korszaka, az antikrisztusi idő. E keserűségben azonban több a hitetlenség, mint a józanosság. Nincs okunk rá, hogy a közeledő antikrisztusi idő átélésére úgy tekintsünk, mint kétségbeejtően nehéz, sőt lehetetlen feladatra. Sőt, lelkünknek boldog várakozással kell afelé tekintenie, hogy Isten kegyelme ezekben a nehéz időkben is milyen kimenekedő utat fog adni népének. A múlt században keletkezett egy reménység, melyet azóta az Isten igéjébe elmerülő komoly, mély keresztyének elvetettek (l. Stockmayernek magyarul is megjelent életrajzát); e szerint egy győzelmes keresztyén csapat a nagy nyomorúság elől égbe ragadtatik, az Antikrisztus idejét rejtetten ott éli át, és csak a nehéz idő elmúltával tér vissza, hogy Krisztussal együtt uralkodásra jusson. Ez a tanítás körülbelül egy forrásból való azzal a doketista* tanítással,

* Ókori görög filozófián alapuló felfogás, mely azt tanította, hogy Krisztus csak látszathoz evett, ivott, aludt, mert Istennek ilyesmire szüksége nem lehetett; a keresztfára pedig helyette egy embert feszítettek.

hogy a Fiú isteni része, melynek neve Krisztus, a keresztre feszítés előtt otthagya emberi testét, és így a Golgota szenvedéseit nem érezte. Krisztusnak szenvedések között kellett meghalnia, az egyháznak szenvedések között kell Krisztus mellett hitet tennie. A doke-tista tanítás a megváltás minden komolyságát elveszi; a nehézségek nélkül tett hitvallás pedig a kipróbáltság értékét veszíti el. Ez a modern doke-tista tanítás a Bibliában komoly igazolást nem talál. Az igazolásra idé-zett bibliai helyeket nem az eredeti szövegből, hanem téves fordításokból közlik. Hogy Isten csodálatos megóvásaira számíthatunk-e legnehezebb időben, azt már láttuk; de a testi feltámadásban és az ezt követő elragadtatásban egy csoport sem előzi meg a másikat. Bátran, a hit örömeivel kell tehát a nehéz küszöbön átállnunk, mely után a kegyelem zsilipjei felnyílnak; mindig hívó szemünk előtt kell tartanunk, hogy men-nél nagyobb lesz a próbatétel, annál közelebb lesz Is-ten kegyelme, s annál csodálatosabb az isteni segít-ség. Túl kell néznünk a nagy nyomorúságon, és férfias bátorsággal az utána ígért kegyelembe vetnünk re-ménységünket, mint Jézus túltekintett a keresztfá kín-ján az utána következő dicsőségre. Meg kell azt is gondolnunk, hogy éppen e legnehezebb külső körülmények közt következik el az egyháztörténet legdi-csőbb korszaka; ekkor valósul meg a gyülekezet kül-ső egysége a Krisztusról tett vallástételben. Soha oly meleg, soha oly boldogító, soha oly tiszta nem volt a testvéri közösség, mint akkor lesz! Akkor kapja meg újra mély és igazi értelmét az az apostoli intés, hogy saját gyülekezetét senki el ne hagyja. Ma ezt az intést a vezetők birtokállományának védelmére használják a közösségvezetők, s egyik keresztyén csoportból a má-sik keresztyén csoportba való átmenést, egyik igehir-

detőtől a másik igehirdetőhöz való átjárást vagy több igehirdető hallgatását tiltják vele; akkor megértjük majd, hogy az üldözött keresztyén közösséghez való hűséget jelenti, mert az a mi „saját” gyülekezetünk, s a pogányok soraiba való visszatérést tiltja. Akkor annyira a Mester jelenlétében fogunk élni, hogy a ke-resztyén gyülekezetvezetőknek a lelkekhez való jogá-ról nem ejtődik több szó, hanem akik szolgálnak, in-gyen szolgálnak, és a Krisztus szabadságára megnyert lelkeket az Úrnak engedik át. Akkor eltűnik a vezetők féltékenysége, versengése, a beteges érzékenykedés, s keresztyén a keresztyénhez Isten kedvességével fog fordulni. Akkor örömmel fogja a szívet eltölteni, ha új keresztyén testvérré bukkanunk, s nem zárkózunk el önző, külön hagyományokat követő csoportokba. Ak-kor keresztyénnek lenni annyit jelent majd, mint Krisztusénak lenni. Akkor éljük meg majd a keresz-tyén életeszmény beteljesedését. Dicső idő lesz ez, telve boldog, férfias, üde, romlatlan várakozással. Amitől most visszariadunk, az akkor az isteni kegye-lemnek napról napra, óráról órára való diadalmas megélése lesz. Akkor a szomszéd szobában leszünk csak; egy vékony fal fog csupán a kegyelemnek, azaz az Úrnak látható jelenlététől elválasztani.

Azután jó egy csodálatos találkozás. Mikor mindaz, ami édeset addig az Istenből kaptunk és átéltünk, egy személyé válik át: Jézussá. S a bűn sötét éjszaká-ja után megjelenik a Fehér Lovas. A bűzhödt, miaz-más levegő után hegyi levegő frissessége hatol be a földi tájakra. Az a két angyal, akik a mennybemenetel után a tanítványokhoz léptek, azt mondták, hogy Jé-zus ugyanúgy jó majd el, ahogy Őt a tanítványok föl-menni látták. Felhők mögül előtűnik a várva várt Ki-rály, s mennyei seregek fogják fehér ruhában követni.

Megérkezik az ország, a hatalom és a dicsőség! Hogy ezt megélhessük, nem baj, ha előbb a keserű orvosságot bevesszük! Ha látva Öt, lábához borulhatunk, ruháját érinthetjük, tűzszemébe belepillanthatunk, s abból nem rémítést, hanem irgalmat olvashatunk ki! Ha itt lesz mellettünk, s többé nem kell megválnunk Tőle soha! De először a holt szentek fognak föltámadni, s velük találkozunk. Ábrahám, Izsák és Jákob, József és Júda, Mózes, Sámuel és Dávid, Rácháb és Ruth, Illés, Ézsaiás, Dániel, Keresztelő János, az apostolok s reformátorok végtelen sora, Luther és Kálvin, s az újabb időben megholt győzelmes testvérsereg a földön lesznek újra! S ebben a társaságban magunk is új testet öltünk, és tudni fogjuk, hogy azonnal itt lesz az Úr! Óh mindennél nagyobb kegyelem, hogy megérhetjük ezt a pillanatot!

Azután ezer esztendeig Krisztus uralkodik. Vasvesszővel, de annak keménységét csak az ellenállók fogják érezni. Mert a földet a kegyelem fogja betölteni; a világgýűlöletet mindenki kedvessége váltja fel. Mosolygó arcok viszik szét a nagy szabadulás hírét megkínzott, sóvár szemű embereknek. A föld szociális kérdései megoldódnak, mert mindenki sérelme gyógyulni fog. Igazságosság tölti be a földet, s azért szabadság, testvériség és Isten előtt egyenlőség lesz. Akkor nem kell többé félnünk bizalmunkkal visszaélő árulóktól. Akkor az idegenben is testvért fogunk találni. Akkor nem lesznek üldözött rétegek, gyűlölködő osztályok, kiváltságolt csoportok. Akkor a szeretet igazságossága fog diadalmaskodni: a leggyengébbet a legjobban fogják védeni! Hogy pontosan 1000 évig fog ez az uralkodás tartani? Nem a számérték itt a fontos; e szám is jelkép csupán; hosszú, befejezett korszakot jelöl csupán, mely ha elvégezte feladatát,

még dicsőbbnek, nagyobb csodákkal teltebbnek ád helyet. Ennek az 1000 éves uralkodásnak az lesz a feladata, hogy bebizonyítsa, mit értek volna el az emberek, ha törvető, kísértő szélhámosok helyett Isten kedvességére hallgattak volna. Mert ez 1000 esztendő alatt kötözve lesz a kísértő, bár utána rövid időre felszabadul még, hogy az utolsó ítélet előtt még egyszer szóhoz jusson.

Az utolsó nagy megkísértés után Isten kegyelme élőkön és holtakon megvalósítja a szétválasztást. Isten kegyelme fogja ezt véghezvinni, noha azt az isteni cselekedetet, mely a szelídeket megszabadítja az erőszakosok bántalmazásától, ítéletnek nevezik. Az ítélet is szabadulás, tehát kegyelem! Az ítélet ki fog terjedni az összes élőkre és holtakra, ha ugyan őszinte megtéréssel már földi életükben maguk ki nem mondták magukra az ítéletet. Mert aki magát elítélte, az többé nem ítéltetik el. Az ítélet könyveivel együtt az élet könyve is ki fog nyílni, és sok-sok milliárd lélek, kinek első feltámadásban nem volt része, a halál tömlöcéből életre jut. Akkor meg fogják ismerni annak kegyelmét, aki csak azért rekesztett mindeneket engedelmesség alá, hogy mindeneken könyörüljön. Akkor meg szégyenül sok szeretetlen igehirdető, kik a pogányokat kirekesztették az üdvözülés lehetőségéből, és örök kárhozat alá vetettek mindenkit, aki az ő szavukra az igazságot nem tudta elfogadni. Az utolsó ítélet is a kegyelem diadalát fogja hirdetni, Isten irgalmának kifogyhatatlan gazdagságát.

Minden vihar után üdebb a levegő; minden ítélet után tisztább és termékenyítőbb a kegyelem hatása. Isten kegyelme mindig ugyanaz; bennünk az akadály, hogy nem ömölhet teljes hatalmával az emberi lélekbe. Az emberekre elkövetkező utolsó ítélet után az

eget és a földet fogja érni az ítélet, amely a lázadást látta. Nem az isteni harag fogja elemészteni őket, hanem az isteni kegyelem nyeli el a régit, hogy minde-
 nestől fogva újat teremthessen. Az új ég és új föld teremtése a kegyelemnek olyan tette lesz, amilyen kedvesség volt Istentől az, hogy az első embernek kertet ültetett Édenben. Az új ég méltó lesz azokhoz a tervekhez, amelyeket Isten a Sátántól és követőitől megtisztított angyalvilággal akar véghezvinni. Az új föld meg fogja adni lakóinak mindazt a gyönyörűsé-
 get, amelyet Isten kegyelme a gyötrelem hosszú ideje utánra teremtményeinek vigasztalására kigondolt; azt, amit szem nem látott, fül nem hallott, és ami soha emberi értelemben föl nem ötlött.

Még a kénköves és tüzes mocsár is Isten kegyelmét hirdeti, ha meggondoljuk, hogy a kénkö undora, a tűz emészto lángja és a mocsár tespedése nem Isten alkotásai, hanem magukból az elítélt lelkekből áradnak ki; ezeknek Istennel szemben való ellenállása, megátalkodottsága, önvádjai és kétségbeesése ömle-
 nek majd ki, s válnak az utálat és emészto önvád tespedő mocsarává. Az ember maga készíti ítéletét. S hogy aztán Isten ezt a mocsárlevegőt nem engedi az új égbe és új földre áradni, hanem különrekeszti, csak azok iránt való kegyelmét hirdeti, kiknek akaratauk ellenére sokat kellett emiatt akkor szenvedniök, amikor Isten hosszútűró kegyelme várt a megátalkodott vétkezők megtérésére. Isten kegyelme lesz hát, hogy majd „kívül maradnak az ebek, a varázslók, a paráz-
 nák, a gyilkosok, a bálványimádók és mindaz, aki hazugságot szeret és cselekszik!”

Isten kegyelme lesz az is, hogy a régi életből Isten semmit el nem töröl, ami nem gonosz; hiszen még a nemzeteket is ott fogjuk találni az új földön; tehát

nem pusztul el a nemes nemzeti érzés. Van büntöl megrontott nemzeti érzés, átkos szűkkeblűség, türel-
 metlenség és versengés; de ez ott átváltozik ember-
 szeretetté, segítő vággyá és versengő készséggé, hogy ki tudja a másikat a magáéval jobban szolgálni. Min-
 den nemzetnek más a sajátsága, más az adománya, más a szolgálata: Isten nem teremtett bennünket egy-
 formákká. Ezek a különbségek az új földön is meg-
 lesznek; de arra fognak szolgálni, hogy a nemzetek egymást segítsék, és örömeiket, gazdagságukat köl-
 csönös szolgálattal fokozzák. Olvassuk, hogy az élet fájának leveleit „a nemzetek gyógyítására” fogják a
 szent városból kivinni. De mindezek képek! Ha egyenes beszédre átfordítjuk, azt kell mondanunk,
 hogy az élet fája az ige, s az Új Jeruzsálemből ki-
 hangzó isteni kijelentés fogja gyógyítani a népeket. Hát betegség is lesz az új földön? Semmiképp sem!
 Gyógyulnia, megerősödni azonban a lábadozóknak is kell, ki voltaképpen meggyógyult már. Közvetlenül az
 egyetemes feltámadás után, amikor e népek való-
 jában az első lépéseket fogják még csak tenni a ke-
 gyelemben, a nemzeteknek szükségük lesz a lába-
 dozóknak kijáró támogatásra. S ezt a szerető támoga-
 tást azok világosságából fogják meríteni, kik valaha
 közülük mentek ki, hogy első zsenge gyanánt Krisztus
 templomává épüljenek össze; kik minden nemzetből
 egy szellemi néppé, papi királyokká, királyokból álló
 papsággá egyesültek, s most Isten közelében élnek,
 mint égből alászálló Új Jeruzsálem. Úgy látszik azon-
 ban, hogy ez a szellemi nép sem vesztette el össze-
 köttetését és vonzalmát azokhoz a testi nemzetek-
 hez, amelyekből Isten kegyelme kihívta őket; mert az
 új földön rajtuk keresztül fog e nemzetekhez az Isten
 kegyelmének árja folyni.

S nem természetes-é, hogy Isten kegyelme az új világban azokon keresztül áradjon szét az új emberiségbe, akik a megpróbáltatás idején reménységüket egészen ebbe a kegyelembe vetették, és azért minden egyebet szemétnak ítélték?! Most ők fogják a kapcsolatot fenntartani az új ég és az új föld között; Istennek és a Báránynak trónusa bent lesz az ő városukban; a királyok a Báránynak szánt dicsőséget ebbe a városba viszik be, és a gyógyulás e városból árad szét a nemzetekre. Ez a város lesz az akkori földi élet középpontja. Ezt a várost azonban nem földrajzi városnak kell gondolnunk, hanem szellemi közösségnek; olyan magasabb szellemi gyűrűnek, mely az ég és föld között leszállóban van, hogy állandóan az ég tartalmát közölje a földdel. Akkor is megtartja tehát e várost alkotó közösség mai kétfelé tartozását: Isten kiválasztottai lesznek, a kegyelem ismerői és tanúi; de azért régi nemzetük fiai is maradnak kötelesség-érzettel azok iránt, kik közül Isten egykor kiszólitotta őket; a kegyelem szétvivői lesznek azokhoz, akiknek most még ehhez a kegyelemhez útjuk el van zárva. Az új ég és új föld élete tehát Isten kegyelme körül fog mozogni. Isten szeretete fogja nap helyett ezt a várost, azaz a várost alkotó lelkeket beragyogni; szeretete fog azon át az új földön lakókra szétsugározni. Olvassuk, hogy templom sem lesz ebben a városban. Mert a templom fal és függöny Istennek elrejtésére a szentségtelen nép között. Akkor nem lesz többé szentségtelen nép; nem lesz szükség az elrejtésére: Istent szembe láthatják, akik Őt megkeresni mennek. A város napjának egyik neve Bárány lesz, azaz a szeretet áldozata; a másik neve Isten lesz, a Mindenek Felett Való. A városból életfolyam fog kiáradni, s e folyam a Trónustól indul ki; azaz a Bárány

és Isten uralkodása lesz az élet forrása: az élet azokba hatol be, akik Néki magukat alávetik. Az Ige áradó folyama mellett élet cserjéje fog virulni, minden hónapban gyümölcsöt teremni: azaz újra csak bizonyágtételeken át fog az élet a szívekhez eljutni. Ezek az emberi bizonyágtévők nem lesznek színtelenül egyformák, mert a város 12 drágakő talapzatára épül majd, melyek mind más színűek lesznek úgy, ahogy kiki az ígét saját lelkén áterezte; de színét mindenki a város egyetemes fényébe elegyíti, mely a szeretet aranyló ragyogása lesz. A város kapui éjjel-nappal nyitva lesznek, bár éjjel ott nem lesz és minden kapu egy-egy gyöngyszemből készül, abból a drágakőből, mely egy állat sebéből keletkezik. Ez azt jelenti, hogy a régi bizonyágtévő szenvedések, a kegyelem régi emlékei, a régi földön vívott harcokban szerzett szent Krisztus-közösség és az apostolok tanításai lesznek az új életközösség alapjai és útjai. Semmi nem vész el a múltból, amiben érték volt. „Most azért megmarad a hit, a reménység és a szeretet; de a legnagyobb a szeretet!” Megmaradnak a hit küzdelmei, a reménység könnyei és a kegyelem munkája, amely alkalmazott szeretet. Titokteljes képek árulják el, hogy ama város új lesz és mégis ugyanaz a kegyelem fog benne is fényt árasztani, amely itt már megörvendeztette, betöltötte szívünket. Már ma kezünkben a szál, melyet fogva bemehetünk a jövődő dicsőségbe.

Ez a város azonban nem az utolsó híradás, amelyet az örökkévalóságból előreküldöttek nekünk, amaz eljövendő városnak e régi földön küzdő polgáraihoz. Még egy további korszakra veti előre fényét a kijelentés. Rejtélyes szavakkal arról beszél az apostol, hogy a Fiú át fogja adni a királyságát az Atyának, s a Fiú külön országlásának ez lesz a vége (I.Kor. 15, 24). Ez

lehet ama titokzatos szavaknak értelme: az a hasadás, mely a Báránynak a világ teremtése előtt való megölésével keletkezett, azzal, hogy a Fiú aláveti magát az Atyának, felolvad az istenségben. Csak a Fiú külön szerepe szűnik meg; bár ez a szent Háromság lényében változást nem jelenthet. A Bárány Jézus ettől fogva nem fog az embereknek „közelebbit” jelenteni, mint a teremtő Isten. A fölöttünk levő Isten oly közel jön hozzánk, mint a Bárány. Végképp és örökre el fog tűnni a teremtésből az a tartózkodás, hogy Istentől belsönket, örömeinket takarni kell. Ez a különben szent szégyenkezés ma még a lábukat szárnyukkal takaró szeráfok lényében is benne van. Akkor bizalomra tárul ki az egész világmindenség, és ennek a bizalomnak felszabadítója a Bárány föld és ég számára. Isten kegyelmének napsugarai akadálytalanul fognak minden szívhez eljutni, és a kegyelem, az isteni kedvesség boldogsága be fogja tölteni az összes teremtményeket. Isten lesz a világmindenség egyetlen napja, a maga lényét besugározza minden teremtménybe. S ez a csodálatos sugárzás korszakról korszakra fog tartani, s minden korszaknak új tartalma lesz. Korszakok korszakok után fognak következni, és az Isten gazdagsága kifogni nem fog. Isten mintegy beleömlik a világba anélkül, hogy azzal eggyé válnék. Mindent áthat, mindent elmerít, mindent betölt Isten kegyelme.

Szavak, erőtelen emberi szavak ezek csupán, halvány földi képek, amelyeken keresztül elérkezik hozzánk az örökkévalóság üzenete. Még sejteni sem tudjuk, hogy mi lesz akkor, amikor a szavak után feltűnik az örök valóság, az örök isteni kegyelem. A kegyelem az örökkévalóságból jött, amint a próféta mondta: Öröktől fogva való szeretettel szerettek téged! És a

kegyelem az örökkévalóságba kísér által. Fehér szál, mely áthúzódik az időn. Bűneink láttára megszomrodva, ellenségektől kergetve, Krisztus véres nyomdokain járva rátekinünk e fényes fehér fonálra és megvidámodunk: Öröktől fogva szerettek téged és az örökkévalóságba átkísér az Én kegyelmem. És megértjük: Elég néked az Én kegyelmem!

Csia Lajos megjelent és kapható könyvei:

Újszövetség – Bibliafordítás

Bibliai lélektan

Az örök reformáció

Jelenések könyve a mai kor tükrében

Beteg vallásosság, egészséges keresztyénség

Bálvány, babona és varázslás

Rendelt-e Isten valakit kárhozatra?

Bibliai káté

Az Úr közel!

A könyvek kaphatók az

Új Berea Kiadó és Nyomda Kft.-ben.

Cím: 1096 Budapest, Haller u. 76.

Telefon: 455-9080

Fax: 455-9081